UNIVERSITAT DE BARCELONA

Facultat de Dret

Les polítiques supramunicipals de barris: l'anàlisi del disseny del Programa integral de barris per a la millora de rendes de l'Àrea Metropolitana de Barcelona

Albert Delgado Treviño

Tutor: Marçal Farré Ribas

Màster en Gestió Pública Avançada

Curs 2022-2023

Índex

1. Introducció i justificació del treball 4

1.1. Objectius i hipòtesi 5

1.2. Estructura del treball 6

2. La definició del problema: la vulnerabilitat i la segregació a les metròpolis .. 8

2.1. L'aclariment conceptual: pobresa, desigualtat i exclusió social 8

2.2. La definició de vulnerabilitat i la seva mesura 12

2.2.1. El concepte de barri vulnerable 13

2.2.2. La mesura de la vulnerabilitat urbana i social 18

3. La conceptualització i l'evolució de les polítiques de regeneració urbana .. 21

3.1. Els processos urbans de regeneració 21

3.2. L'evolució europea de les polítiques de regeneració 23

3.2.1. El paper de les institucions europees 26

3.3. La dimensió operativa del disseny de les polítiques de regeneració urbana . 28

3.3.1. El disseny de les polítiques: la teoria del projecte 29

3.3.2. La governança i la continuïtat temporal 37

3.4. Les polítiques de regeneració urbana integrada a l'àrea metropolitana de Barcelona 40

4. La governança de les metròpolis 44

4.1. La caracterització de la governança metropolitana: corrents, tipus i elements definitoris 44

4.2. La realitat metropolitana a Espanya i a Europa 46

4.3. La dimensió social de les polítiques metropolitanes 48

4.4. La realitat institucional de l'Àrea Metropolitana de Barcelona 50

5. Metodologia: fonts i mètode 53

5.1. La metodologia d'anàlisi 53

5.2. Fonts de dades 57

6. La descripció dels objectes d'anàlisi 59

6.1. El Programa Integral de Barris per a la Millora de Rendes 59

6.2. L'objecte de comparació: el Pla de Barris de Barcelona 68

7. El context : la vulnerabilitat social a la metròpoli de Barcelona..... 73

8. Anàlisi i resultats 81

8.1. L'abast territorial i el dilema de la selecció 81

8.2. La teoria del projecte: la visió integral 86

8.3. El dilema de la continuïtat temporal 93

8.4. Els recursos econòmics i la inversió per habitant..... 99

8.4.1. Els escenaris proposats..... 101

8.4.2. Els models de finançament dels escenaris 105

9. Conclusions i recomanacions..... 115

10. Bibliografia 120

11. Annex 1. El marc conceptual de les polítiques de barris a Catalunya del segle XXI 129

11.1. El marc teòric i les evidències de la Llei de Barris del 2004..... 129

11.2. El projecte Barris i comunitats: motors de transformació social de la Diputació de Barcelona 133

11.3. L'epíleg: la nova Llei 11/2022, del 29 de desembre, de millorament urbà, ambiental i social dels barris i les viles 136

Annex 2. Taules de dades 140

1. Introducció i justificació del treball

Les polítiques de barris tenen un llarg recorregut en la nostra societat, que en el cas de Catalunya van tenir un important impacte a partir del 2004 amb la promulgació de la Llei de Barris. En els darrers anys s'ha produït un reimpuls d'aquest tipus de polítiques, especialment gràcies al Pla de Barris de Barcelona o, més recentment, amb la tramitació d'una nova llei catalana sobre la matèria, encara no desplegada. Els ens locals supramunicipals no han estat aliens a aquesta tendència, i durant aquest mandat la Diputació de Barcelona i l'Àrea Metropolitana de Barcelona (AMB en endavant[1]) han impulsat els seus projectes respectius relacionats amb la matèria. En el cas de l'ens provincial, el projecte s'ha centrat en la dimensió de l'acció comunitària, mentre que en el cas metropolità s'ha plantejat una política de diversos eixos, que agrupen diverses possibilitats d'actuacions a desenvolupar. Aquests projectes s'articulen al voltant d'estratègies de suport, en ambdós casos econòmic, als ajuntaments per tal que despleguin projectes vinculats amb els eixos definits. Aquestes iniciatives, a més d'aportar elements innovadors en ser el primer cop que es plantegen a Catalunya des del govern local intermedi, també plantegen el debat sobre quin és el millor nivell per afrontar, des de les institucions públiques, aquestes iniciatives, tant a nivell de governança com també de disponibilitat de recursos.

L'**objecte d'estudi** triat per a aquest treball és el **Programa integral de barris per a la millora de rendes** (PIBMR en endavant) de l'AMB, aprovat el mes d'abril de 2022, que ha posat a disposició dels ajuntaments 9,8 M€ en subvencions a executar projectes en el període comprès entre el 2022 i el 2024. L'àmbit d'actuació inclou tots els municipis metropolitans, excepte la ciutat de Barcelona, i a l'hora d'assignar els recursos es té en compte la vulnerabilitat dels barris en què es desenvolupen els projectes. L'assignació dels recursos es va produir el mes de desembre de 2022, amb 14 ajuntaments beneficiaris i 20 projectes subvencionats, i actualment es troba en fase d'implementació.

La novetat que suposa la definició de la política de barris a nivell metropolità i l'exclusió expressa de Barcelona del seu àmbit d'intervenció obren diversos interrogants, sobretot tenint en compte la forta aposta municipal pel Pla de Barris de Barcelona, íntegrament

[1] En aquest treball, "l'àrea metropolitana de Barcelona" fa referència al territori format per 36 municipis, mentre que l'acrònim AMB fa referència a la institució de govern. En els títols, per facilitar-ne la comprensió i perquè l'índex inicial sigui més intel·ligible, es manté el nom "Àrea Metropolitana de Barcelona" per referir-se a la institució, així com a les taules en què es fa referència a diverses institucions per evitar que només algunes apareguin amb acrònims. Aquestes consideracions també s'apliquen al Programa integral de barris per a la millora de rendes (PIBMR).

municipal, que acumula en 8 anys 300 M€ d'inversió. Hi ha diverses preguntes si es posen en relació les dues polítiques, les respostes de les quals poden ser una eina rellevant per a prendre decisions. La vulnerabilitat és un fenomen d'escala metropolitana, caracteritzat per la seva persistència, concentració i complexitat (Antón-Alonso et al., 2020b), i per tant és especialment interessant determinar el grau de complementarietat entre el Pla de Barris de Barcelona i el PIBMR per determinar si tots els barris vulnerables, independentment del municipi o de la iniciativa en què participen, tenen accés al mateix tipus de polítiques públiques i en la mateixa magnitud. Dit en altres paraules, es busca determinar si la combinació de les dues iniciatives permetria parlar de l'existència d'un pla de barris metropolità.

Atès que és una iniciativa recent que es troba actualment en implementació, el focus del treball se centrarà en una avaluació del disseny que permeti determinar l'abast del programa des de quatre dimensions: la territorial, l'operativa, la temporal i l'econòmica, detectant les semblances i les diferències amb la iniciativa de la ciutat comtal. L'enfocament comparatiu triat, a més, és diferent a l'emprat en el primer informe d'avaluació del PIBMR, elaborat per un equip de l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (en endavant IERMB; actualment Institut Metròpoli), per tal que el treball pugui aportar nous elements útils de recerca. L'accés a aquesta avaluació ha estat possible gràcies a Marc Martí Costa, cap de l'Àrea de Governança i innovació pública de l'Institut Metròpoli, a qui aprofito per agrair que dediqués part del seu temps per poder compartir punts de vista sobre la qüestió i poder conèixer com s'està desenvolupant l'avaluació del PIBMR; també faig extensiu l'agraïment al Marçal Farré, tutor en aquest treball, per l'ajut a l'hora d'orientar aquest treball i per tots els consells rebuts durant aquests darrers mesos.

1.1. Objectius i hipòtesi

Els **objectius del treball** son els següents:

1. Descriure les principals característiques del PIBMR i definir-ne la teoria del canvi.
2. Analitzar l'abast territorial i el grau d'integralitat de la política metropolitana, per avaluar si té prou capacitat per abastar els objectius proposats.
3. Avaluar quantitativament el disseny de la política pública metropolitana a través de la determinació del volum de recursos necessaris per a l'articulació d'una política metropolitana integral de barris, prenent com a punt de partida el Pla de Barris de Barcelona.

La **hipòtesi de treball** és la següent:

L'abast del programa de barris metropolità queda limitat per la manca de recursos disponibles i pel disseny del mecanisme de distribució.

1.2. Estructura del treball

Després d'aquesta introducció, el capítol 2 del treball presenta la primera part del marc teòric, relacionada amb la vulnerabilitat com a problemàtica a resoldre. Concretament, es presenten les definicions de diversos conceptes relacionats amb la matèria, com poden ser la pobresa, la desigualtat o l'exclusió social, per determinar amb exactitud què vol dir vulnerable i quines característiques tenen els barris que ho son. El darrer apartat sintetitza alguns mètodes per mesurar la vulnerabilitat, prenent com a referència diferents indicadors utilitzats a l'entorn metropolità. El capítol 3 presenta la segona part del marc teòric, aquest cop relacionada amb l'instrument a avaluar: les polítiques de barris. Es presenta una síntesi de diverses aportacions que defineixen el concepte de regeneració urbana integrada, les principals línies d'evolució d'aquestes polítiques durant els darrers anys i un recull dels elements de disseny i operatius habituals d'aquest tipus de mesures que recull la bibliografia. Finalment, es presenta una breu síntesi de les darreres iniciatives impulsades a Catalunya als inicis del segle XXI, que posteriorment s'amplia a l'annex 1. La darrera part del marc teòric., continguda en el capítol 4, tracta sobre les particularitats de la governança de les metròpolis, presentant breument les característiques essencials dels àmbits i els mecanismes de suport de l'AMB.

El capítol 5 presenta la metodologia del treball i les fonts de dades emprades, mentre que el capítol 6 descriu i caracteritza el PIBMR com a objecte d'estudi i el Pla de Barris de Barcelona com a objecte de comparació. Abans de passar als resultats i a l'anàlisi, el capítol 7 presenta el context social de la metròpoli de Barcelona a partir del treball amb les dades de l'Índex de Vulnerabilitat Urbana.

El capítol 8 aglutina tots els resultats de la recerca i el seu anàlisi. El primer apartat tracta l'abast territorial del PIBMR, mitjançant la quantificació de taxes de cobertura respecte als potencials barris candidats a participar en el pla. El segon apartat aborda la teoria del projecte, per tal de determinar si queda emparat per la definició de regeneració urbana integrada, mentre que el tercer punt desenvolupa la qüestió de la continuïtat d'aquestes mesures. El darrer punt presenta simulacions econòmiques de diversos escenaris de millora del pla, dels quals es poden trobar més dades a l'annex 2.

El capítol 9 presenta les conclusions del treball, a partir de l'anàlisi del punt anterior. També recull propostes de millora que es poden plantejar prenent com a base els resultats obtinguts i futures línies de recerca. Per concloure, el treball presenta la bibliografia i els dos annexos ja indicats.

2. La definició del problema: la vulnerabilitat i la segregació a les metròpolis

Conceptes com pobresa, desigualtat, vulnerabilitat o exclusió social s'utilitzen sovint com a sinònims per a descriure la mateixa problemàtica, fet que amaga les diferències i els matisos que inclou la definició de cadascun d'ells. Per tant, abans d'entrar en la qüestió dels barris vulnerables i de les polítiques per a fer-hi front, es presentarà a continuació l'aclariment d'alguns d'aquests conceptes, abans d'entrar en la definició de la vulnerabilitat. Atès que l'objecte d'estudi és una política pública en curs, es pren com a punt de referència les definicions recollides en el *Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió a Catalunya 2015-2016*, que actualment és el darrer document programàtic d'aquestes característiques aprovat per la Generalitat de Catalunya (2015).

2.1. L'aclariment conceptual: pobresa, desigualtat i exclusió social

La definició de **pobresa** recollida en el document fa referència a "la manca de recursos per satisfer necessitats bàsiques, que influeixen en la qualitat de vida de les persones" (p. 8). A partir d'aquesta definició, de caràcter essencialment econòmic, s'aborden tres possibles aproximacions al concepte: la pobresa absoluta, en què uns estàndards definits en matèries com la nutrició, educació, salut o habitatge no s'assoleixen; la relativa, en què el desavantatge és respecte a la societat en què es troba; i la subjectiva, en què la pobresa és una percepció pròpia.

Ara bé, aquest concepte general de pobresa es pot subdividir en diferents subconceptes. Com a exemple d'aquesta fragmentació és d'interès el conjunt de definicions de pobresa recollits a l'estudi realitzat des de l'IERMB (Navarro-Varas et al., 2017) a partir de les necessitats i les carteres de serveis socials de la metròpoli de Barcelona, en què es recullen diverses definicions de pobresa en funció de l'àmbit al qual fan referència:

- La pobresa alimentària i la pobresa infantil en les necessitats d'alimentació, roba i higiene personal.
- La pobresa habitacional en les necessitats relacionades amb l'habitatge. En aquest àmbit, en el cas dels subministraments bàsica i la rehabilitació, també s'inclou la pobresa energètica.
- La pobresa infantil, en el cas de les necessitats socioeducatives.
- La pobresa en la mobilitat en el cas de la necessitat de transport.
- La pobresa farmacèutica en les necessitats de salut.

El concepte de **desigualtat social** fa referència a "aquelles diferències que es produeixen entre persones per causes socials i que tenen també conseqüències socials en tant que generen i estructuren l'accés desigual a un nombre més o menys gran d'oportunitats i opcions vitals" (Generalitat de Catalunya, 2015, p.8); aquestes diferències poden tenir com a factors causants l'edat, el gènere, l'ètnia, el territori, la classe social, l'ocupació... Segons Atkinson (2015, citat per Ruiz, 2018), els mecanismes que generen canvis en la desigualtat social[2], tant per incrementar-la com per reduir-la, son: la dispersió de salaris; l'atur i la població exclosa de la força de treball; la participació dels salaris en els ingressos nacionals; la concentració dels ingressos del capital; la participació dels ingressos per transferències, és a dir, la capacitat redistributiva de les transferències socials; i l'impacte dels impostos directes progressius.

La desigualtat, com a realitat multimodal, té conseqüències a nivell territorial, ja que les situacions en què se sumen i combinen els diversos factors de desavantatge es concentren en emplaçaments concrets, amb una important concentració de població en condicions adverses, amb la ciutat com a principal escenari en què succeeix. (Ruiz et al., 2020). Aquest punt connecta amb el concepte **de segregació residencial o segregació espacial[3]**, que segons Alguacil (2006) suposa ubicar i distanciar els grups en funció dels seus atributs, amb els subjectes distribuïts per les zones urbanes en funció del seu valor i capacitat de renda, seguint la tendència de la consolidació de la ciutat dual. Per a Donat (2018), "*la segregación residencial es, al mismo tiempo, causa y efecto del proceso que reproduce la desigualdad y la discriminación en las sociedades capitalistas"* (p. 31), en un context en què la segregació té la base en les desigualtats econòmiques i el seu trasllat a la dimensió territorial emprant el mercat del sòl com a filtre, en un procés que no és homogeni a tot arreu. Recentment, Nel·lo (2021c) l'ha caracteritzat com un fenomen a l'alça amb els trets següents: la polarització urbana, amb rendes mitjanes extremes; l'escala metropolitana de les dinàmiques; el manteniment en el temps d'aquestes tendències, excepte en els zones amb gentrificació o marginalització; i l'afectació a tota la societat, ja que afecta a la població més desfavorida i també a la més acomodada, amb l'aparició d'àrees exclusives i excloents.

El tercer concepte d'interès és el d'**exclusió social.** La definició parteix del tipus de participació en la societat de la persona i el considera un concepte multidimensional,

---

[2] Atkinson (2015, citat a Ruiz, 2018) també afirma que hi ha sis factors que contribueixen a la desigualtat social: la globalització, el canvi tecnològic, l'increment dels serveis financers, els canvis en les normes de pagament, el menor pes dels sindicats i la reducció de les polítiques redistributives.

[3] En la literatura es troben les expressions segregació residencial, segregació espacial o segregació urbana, utilitzades habitualment com a sinònimes.

que depèn del procés de pèrdua d'integració de la persona en un o diversos àmbits de la societat. La situació d'inclusió o d'exclusió social queda definida per l'estat de la persona en relació amb la major part de la població, a partir de la valoració de si pot exercir els mateixos drets socials que la majoria. El concepte d'**inclusió social**, per contrast, es basa en assegurar que totes les persones tenen les oportunitats i els recursos per participar plenament en la vida social i econòmica (Generalitat de Catalunya, 2015)[4].

La definició d'exclusió social plantejada no recull una relació exhaustiva dels factors que formen la multidimensionalitat del concepte; en canvi, aquests sí que apareixen relacionats de forma detallada a l'*Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027* (Ajuntament de Barcelona, 2018). La Taula 1 recull, de forma esquemàtica, els àmbits en què opera l'exclusió social, els elements que els formen i els factors determinants dels processos.

El concepte d'exclusió social recull les tendències a la polarització entre riquesa i pobresa i en un eix horitzontal entre dintre i fora, i passa de la manca de recursos a la inaccessibilitat dels mateixos (Alguacil, 2006). El concepte ha anat evolucionant al llarg del temps, apareixent-ne dues interpretacions a partir dels anys vuitanta: la que busca l'explicació de l'exclusió en conductes i valors individuals que porten a una part petita de la població a estils de vida marginal i la que, en canvi, se centra en la relació dels individus amb les estructures socials, els drets i les institucions, intentant superar l'anàlisi només des de la pobresa econòmica. Aquesta segona visió és la base que ha inspirat les polítiques d'inclusió social, que posen el focus en les causes estructurals de les desigualtats socials i no en el disseny de mecanismes d'atenció d'una part concreta de la població, amb més dificultats[5] (Ajuntament de Barcelona, 2018).

[4] La definició d'inclusió social inclou el concepte d'inclusió activa (Generalitat de Catalunya, 2015), basat en l'afavoriment de l'ocupabilitat a partir de tres elements: un complement d'ingressos per evitar l'exclusió social; recursos per trobar i mantenir la feina, amb una aposta per la formació al llarg de la vida; i l'accés a serveis socials de qualitat.

[5] "El paradigma de la inclusió, però, proposa anar més enllà i emprendre polítiques encaminades a trencar les barreres d'accés creant una institucionalitzat que faci possible una diversitat més gran de projectes de vida." (Ajuntament de Barcelona, 2018, p. 21)

Taula 1. La multidimensionalitat dels factors d'exclusió social.

Àmbits en què opera	Elements	Determinants dels processos
Situació econòmica i financera	• Ingressos baixos • Inestabilitat de la font d'ingressos • No poder atendre les despeses imprevistes	Origen de classe de la família Orientació sexual i diversitat de gènere Edat i cohort Lloc de naixement Origen geogràfic o nacional i la identitat cultural Territori, barri o entorn de residència
Relació amb els treballs	• Atur • Precarietat laboral • Subocupació • Distribució desigual de treballs domèstics i de cures entre dones i homes • Dificultat de compatibilitzar les tasques domèstiques i de cures amb el treball remunerat	
Espais d'exercici de la ciutadania i de participació	• Limitacions en el reconeixement de drets de la població estrangera • Desconeixement del teixit associatiu i cívic / manca de temps per participar-hi	
Salut i autonomia personal	• Falta d'accés al sistema sanitari • Situacions de dependència • Patiment de trastorns físics o mentals	
Relacions socials i familiars	• Absència de vincles • Situacions de violència intrafamiliar • Deteriorament de les xarxes de relació i de suport social i comunitari	
Espais de formació i educació	• Nivell d'estudis baix • Capacitació professional feble • Desconeixement d eles llengües vehiculars	
Habitatge	• Habitatge sobreocupat • Destinació d'una part desproporcionada dels ingressos a pagar l'habitatge	
Entorn urbà	• Barri mal comunicat • Entorn urbà deteriorat • Manca d'accessibilitat física	

Font: elaborat a partir de la classificació recollida per l'Ajuntament de Barcelona (2018).

2.2. La definició de vulnerabilitat i la seva mesura

El concepte de **vulnerabilitat** serveix per descriure la zona intermèdia entre la integració i l'exclusió socials (Alguacil et al., 2014; Generalitat de Catalunya, 2015). Una persona vulnerable és definida com

> "aquella que pateix alguna debilitat en relació amb el seu entorn personal, familiar-relacional, socioeconòmic o politicoadministratiu i, en conseqüència, està en una situació de risc que podria desencadenar un procés d'exclusió social. El nivell de risc serà més o menys alt depenent del grau de deteriorament de l'entorn" (Generalitat de Catalunya, 2015, p. 8-9)

La vulnerabilitat, seguint la mateixa definició, es considera una zona inestable en la qual tenen importància els processos que provoquen el trànsit de les persones cap a l'exclusió social, amb una diversitat de possibles situacions:

> "hi ha situacions de vulnerabilitat personal en moments de transició o crisi (laboral, educativa, de salut, familiar, etc.); situacions de vulnerabilitat familiar quan el sistema de compensacions familiars es desactiva; situacions de vulnerabilitat territorial quan s'acumulen factors d'exclusió en un territori (taxes baixes d'activitat laboral, taxes altes d'absentisme escolar, conflictes violents, índexs alts de delinqüència), i territoris de risc on se sumen factors d'exclusió en persones, famílies i col·lectius." (Generalitat de Catalunya, 2015, p. 8-9)

Un dels autors destacats per la bibliografia és Julio Alguacil, que amb les seves aportacions teòriques contribueix a delimitar la vulnerabilitat urbana com a fenomen urbà particular i a generar una línia de recerca específica[6] (Antón-Alonso et al., 2020b). La concepció de la vulnerabilitat parteix de la segregació espacial i és definida com

> "aquel proceso de malestar producido por la combinación de múltiples dimensiones de desventaja en el que toda esperanza de movilidad social ascendente, de superación de su condición social de exclusión o próxima a ella, es contemplada como extremadamente difícil de alcanzar. Por el contrario, conlleva una percepción de inseguridad y miedo a la posibilidad de una movilidad social descendente, de empeoramiento de sus actuales condiciones de vida" (Alguacil, 2006, p.161).

Els col·lectius vulnerables, a partir d'aquesta definició, es caracteritzen per ser heterogenis, tenint com a atribut comú que "*despliegan sentimientos tanto de amenaza como de impotencia y estarán compuestos, por tanto, por aquellos sectores que se encuentran en los márgenes o en riesgo de caer en la exclusión*" (2006, p. 161).

---

[6] Per exemple, les seves aportacions es troben en la base teòrica de la definició de l'Índex de Vulnerabilitat Urbana de l'IERMB, que és un dels criteris de puntuació de projectes del PIBMR.

2.2.1. El concepte de barri vulnerable

Els **barris vulnerables**, segons Alguacil (2006), son **"**la expresión de una producción social del espacio que se origina en un contexto general de desigualdad social" (p. 162), amb dues dinàmiques que alimenten aquest fenomen: la gentrificació, que suposa l'expulsió de la població de les zones de requalificació urbana cap a zones de menys valor immobiliari i simbòlic; i la tendència que el nou proletariat -migrants pobres, població jove de rendes baixes- a concentrar-se en els barris més degradats però amb l'habitatge més assequible. L'autor descriu les conseqüències d'aquestes tendències als barris vulnerables a partir de la relació de factors següents:

> "En ambos casos se hace forzada la cohabitación de sectores poblacionales muy diferentes desde el punto de vista social, cultural y demográfico (por ejemplo, cohabitación de personas mayores con jóvenes o inmigrantes), pero que acumulan múltiples factores de desfavorecimiento, como el desempleo y el empleo precario, un bajo nivel educativo y formativo, altamente dependiente de las prestaciones sociales, vivienda inadecuada, espacios públicos deteriorados y abandonados, etc., y que se agrava con su proyección en las situaciones de desestructuración familiar, discapacidades y múltiples patologías (alcoholismo, prostitución, drogadicción, violencia doméstica, etc.)." (p. 162)

La vulnerabilitat d'un territori combina factors objectius i factors subjectius, tal i com mostra la Taula 2. A partir dels diversos factors de vulnerabilitat es poden definir diversos conceptes, com poden ser la vulnerabilitat residencial, centrada en els problemes relacionats amb la disponibilitat i les condicions dels habitatges; la vulnerabilitat social, centrada en els riscos sociodemogràfics i socioeconòmics; o la vulnerabilitat urbana, que presenta una integració dels dos conceptes anteriors[7]. Aquestes tres variants, per tant, estan interrelacionades: la combinació de l'exclusió social i la residencial en un mateix territori dona lloc a barris desfavorits, producte de la distribució asimètrica a l'espai; en aquests barris es concentren diverses necessitats i problemes urbans, que poden ser d'intensitat variable (Alguacil et al., 2014; Blanco et al., 2021).

Els barris son entorns dinàmics, canviants, i les perspectives sobre els motius pels quals es produeixen aquests canvis son diverses. Navarro (2016) ho sintetitza a partir de tres grans tendències:

- La primera es basa en les eleccions dels diferents actors, que competeixen pels espais de la ciutat; els diferents barris, a partir del conjunt de decisions,

[7] En l'apartat 2.2.2, sobre la mesura de la vulnerabilitat, es presenta la construcció mitjançant indicadors dels tres conceptes indicats, a partir de les propostes d'indicadors de vulnerabilitat social de la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona i de l'IERMB.

configuren el seu propi cicle vital, que inclou també la possibilitat de declivi; quan aquesta darrera situació es dona apareix la segregació residencial.

- La segona explica els canvis a partir dels recursos i capacitats col·lectives que hi existeixen. Des d'aquesta perspectiva, el declivi es pot explicar a partir del grau d'aïllament social, la manca de capital social i de valors comuns, la desorganització física i social o la falta de llaços comunitaris.
- La tercera perspectiva explica la transformació a partir de la governança, de les estratègies que desenvolupen els diferents actors per a impulsar-hi iniciatives. El canvi en els barris depèn, per tant, de les coalicions que promouen diversos actors per a desenvolupar projectes i la seva capacitat per tirar-los endavant.

La possibilitat de declivi dels barris considerats vulnerables, per tant, pot tenir l'origen en causes diverses. Seguint les aportacions d'Alguacil et al. (2014), la combinació dels factors socials i econòmics en territoris degradats ambientalment s'acaben retroalimentant, generant un procés de deteriorament circular (Figura 1).

Taula 2. Factors objectius i subjectius de la vulnerabilitat del territori

Tipus de factor	Factor de vulnerabilitat	Elements
Factors objectius: condicions de desavantatge social	Sociodemogràfica	Envelliment Estructures de llars més complexes Increment de població estrangera provinent de països en vies de desenvolupament[8]
	Socioeconòmica	Atur Precarietat laboral Baixa formació
	Residencial	Degradació de l'hàbitat Infrahabitatge
Factors subjectius: entorn psicosocial	Subjectiva	Percepcions i opinions dels residents sobre l'entorn residencial i habitacional.

Font: taula elaborada a partir dels factors de vulnerabilitat definits per Alguacil et al, (2014)

[8] Aquest tipus de població estrangera es considera "potencialment vulnerable", ja que la tendència és que se situï en nivells de renda baixos i que tinguin un major impacte en la taxa d'atur.

Figura 1. Procés de deteriorament de barris vulnerables

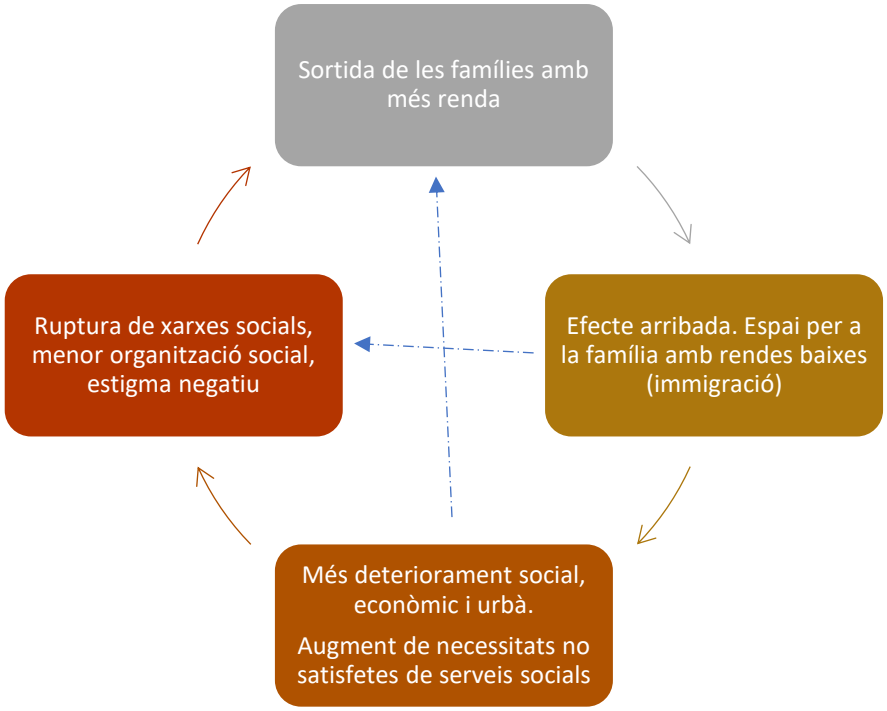

Font: extret de Alguacil et al (2014, p.79)

Blanco et al. (2021, p.180) sintetitzen els diferents enfocaments existents sobre les causes de la vulnerabilitat urbana en els barris, complementaris entre ells:

- Des de l'enfocament econòmic, la clau se situa en els impactes de la desindustrialització, els canvis tecnològics i la globalització, que comporten l'aparició de col·lectius exclosos socialment en barris segregats i amb poques interaccions socials fora d'aquests entorns.
- Des de la perspectiva sociodemogràfica, es considera que la vulnerabilitat sorgeix en barris amb una presència elevada de llars unipersonals, monoparentals o de població envellida, combinat amb moviments de població dintre de la pròpia metròpoli o producte de les migracions internacionals.
- Des de la perspectiva sociopolítica, el focus se centra en l'aparició d'entorns amb una forta segregació residencial a partir de la combinació de tres factors: la zonificació urbanística, les polítiques d'habitatge i les polítiques de regeneració de barris. S'obtenen dos grans resultats: zones amb processos de gentrificació o bé assentaments i barris aïllats i perifèrics, amb rendes baixes, sense actuacions públiques rehabilitadores.
- Des de l'enfocament comunitari, el focus se centra en les desigualtats espacials de l'acció col·lectiva, destacant que la vulnerabilitat urbana ve marcada per la

falta de capital social i per la feblesa de les relacions veïnals i de solidaritat en aquests barris.

Respecte al darrer enfocament, també és important destacar la distribució desigual de la innovació social[9] detectada per la investigació *Barris i crisi* (Blanco i Nel·lo, 2018), que si bé constata que els entorns amb major densitat de població afavoreixen l'adopció d'aquest tipus d'iniciatives, a nivell socioeconòmic es detecten diferències importants: les àrees en què sorgeixen son les que tenen un estatus socioeconòmic mitjà i un teixit social potent, mentre que en les àrees vulnerables les capacitats d'acció col·lectiva son més limitades[10].

El darrer concepte a l'hora d'abordar la problemàtica dels barris vulnerables és l'anomenat **efecte barri**, referent a relació causa-efecte entre viure en barris segregats i els efectes negatius que això comporta per a la població que hi resideix. La causalitat de la relació és difícil de demostrar empíricament i configuren un debat acadèmic complex (Nel·lo i Donat, 2017; Nel·lo, 2021c). Dintre d'aquest debat, les investigacions del projecte Opportunity Insights (Chetty i Hendren, 2018; Chetty et al., 2020), amb les dades dels Estats Units com a punt de partida, conclouen que l'àrea en què un infant creix té efectes significatius en las seves perspectives de mobilitat social, amb diferències importants de resultats a l'edat adulta entre zones a poca distància entre elles. També s'ha detectat que els indicadors tradicionals de progrés econòmic, com el creixement de la població, no tenen sempre translació directa en una millora de la mobilitat social[11]. A Espanya, aquesta experiència s'ha replicat a través del projecte *Atlas de Oportunidades* (Llaneras et al., 2020), que analitza la mobilitat social entre generacions en funció de la mobilitat d'ingressos reflectida per les dades de renda, que conclou que els fills de famílies pobres tenen rendes més baixes quan creixen mentre que els fills de les famílies riques parteixen amb avantatge; també es detecta un biaix de gènere, ja que els fills tenen rendes individuals superiors a les filles.

La metodologia emprada per a l'estudi, però, no està exempta de discussió: segons Polavieja (2020), els resultats per a Espanya mostren una mobilitat social molt més gran

---

[9] La innovació social té diversos enfocaments possibles. Segons Brugué i Martínez (2018), des de la perspectiva de la governança urbana es defineix com el procés de satisfacció de necessitats no satisfetes com a conseqüència de dinàmiques d'exclusió social. Aquest procés, segons els autors, implica l'empoderament de grups socials exclosos anteriorment i suposa canvis en les relacions socials i de poder.

[10] En les àrees acomodades, els incentius son escassos per activar l'acció col·lectiva (Blanco i Nel·lo, 2018)

[11] La mateixa recerca, en relació als grups ètnics dels Estats Units, estipula que els barris amb bons indicadors per a un grup no sempre tenen bons resultats per a tota la resta.

que la realment existent, ja que l'ús de dades de la declaració de la renda introdueix diversos biaixos en les dades de les llars més vulnerables, a més de centrar-se únicament en la mobilitat d'ingressos[12].

El darrer element d'interès en aquest punt és determinar quines son les tipologies de barris vulnerables existents. Per al cas espanyol, de nou l'aportació Alguacil et al (2014) pren rellevància, atès que classifica els barris desfavorits a les ciutats espanyoles de més de 50.000 habitants a partir de quatre grans blocs:

- Els centres històrics. Amb població envellida, amb llars unipersonals, i població migrant. A nivell sociolaboral, son zones amb menys atur i més nivell d'estudis en comparació amb altres barris vulnerables, però es detecta una major presència d'activitats il·lícites o marginades. Hi ha una important presència d'habitatges de lloguer antics i en males condicions, i un entorn urbà amb poques zones verdes i amb contaminació acústica.
- Els polígons d'habitatge. La població és jove, amb llars d'una elevada mida mitjana, i amb una presència creixent de població migrada. Hi ha un impacte més gran de l'atur i de l'ocupació precària i es detecta un major analfabetisme funcional entre les persones grans. Els habitatges son principalment de promoció pública i de mida reduïda, amb poca presència del lloguer. Els espais públics estan abandonats i pateixen d'aïllament per la presència d'infraestructures.
- Les àrees urbanes centrals. Es caracteritzen per tenir població dependent i una forta presència tant de gent jove com gent gran. En els indicadors d'atur, ocupació precària i estudis es troben en una posició intermèdia, igual que en el cas de l'habitatge en règim de lloguer, antiguitat i sobreocupació.
- Les àrees urbanes perifèriques. A nivell demogràfic destaquen per tenir una població molt jove i una elevada mida mitjana de les llars. Les taxes d'atur son elevades, amb feines precàries i una taxa elevada d'analfabetisme funcional. Hi ha una presència important de nuclis d'infrahabitatge.

[12] Els biaixos detectats per Polavieja (2020) son tres. El primer és l'exclusió dels joves nascuts en les llars més pobres, ja que les dades referents als progenitors son les de la renda del 1998 i, per tant, no inclouen les llars exemptes de declarar per baixos ingressos; el segon, la menor representació dels joves amb menys ingressos, ja que en les dades de la renda del 2016 només inclouen les dades de les persones que han fet la declaració; i el tercer i darrer és que no es té en compte el factor de l'experiència laboral, ja que les feines més qualificades tendeixen a suposar un augment d'ingressos mentre que les menys qualificades tenen una tendència més plana i sensible als cicles econòmics.

2.2.2. La mesura de la vulnerabilitat urbana i social

Els indicadors socials, com a instruments que permeten mesurar fenòmens com la pobresa o la vulnerabilitat, son construccions ordenades i coherents que formen part d'un conjunt interdependent de dades, i que es caracteritzen per ser objectivables, senzills, específics i sensibles als canvis. De cara a elaborar-los, primerament cal descompondre el fenomen observat en diversos temes, dels quals cal cercar la mesura de cadascun d'ells (Ruiz et al., 2020).

Aquests indicadors, però, no son homogenis, tal i com constaten Córdoba et al. (2021, 218) a partir de l'anàlisi de diversos observatoris de vulnerabilitat europeus: a l'hora de mesurar conceptes com pobresa o vulnerabilitat existeixen diferències en aspectes com les definicions conceptuals, les metodologies, la forma de delimitació de les àrees desfavorables o els objectius dels diversos observatoris de vulnerabilitat[13]. Els mateixos autors determinen quines son les cinc variables a tenir en compte en relació amb els observatoris nacionals de vulnerabilitat son:

- La representació espacial de les dades, un àmbit amb limitacions.
- Les fonts de dades. Habitualment s'usen les dades de les oficines nacionals d'estadística, del cens -si existeix- i, a vegades, fonts governamentals de benestar social o economia. La dificultat, però, és tenir la disponibilitat de les dades i la seva periodicitat.
- Els indicadors. Hi ha una gran variabilitat, en funció dels interessos concrets.
- La metodologia. Existeix variabilitat en aquest àmbit en funció de les dades disponibles en cada estat. El nivell d'ingressos és l'indicador més àmpliament recomanat en la literatura, però en no estar sempre disponible es poden emprar altres dades com la desocupació, el nivell educatiu o els indicadors d'habitatge.
- La validació. En aquest punt, es destaca la monitorització i avaluació periòdica de la situació en les zones vulnerables, especialment en aquelles en què s'implantin polítiques.

En el cas espanyol, existeixen múltiples indicadors i fonts de dades per tal d'estudiar la pobresa o la vulnerabilitat social, com les diferents enquestes de condicions de vida[14] o

[13] L'observatori nacional de vulnerabilitat dels Països Baixos se centra en l'avaluació de la qualitat de vida en els barris; en el cas espanyol, l'èmfasi és en la caracterització de la desigualtat, mentre que en els casos de Dinamarca, França i Irlanda es busca el vincle amb les polítiques aplicades. En el cas d'Anglaterra, les tres dimensions son avaluades. (Córdoba et al., 2021).

[14] En el cas de l'Estat Espanyol hi ha l'*Encuesta de Condiciones de Vida* de l'Institut Nacional d'Estadística, que també es reprodueix en el cas català, amb l' *Enquesta de Condicions de Vida*-

la creació d'indicadors sintètics, els quals no segueixen una metodologia d'elaboració comuna. En l'entorn metropolità de Barcelona, que és el relacionat amb l'objecte d'estudi del treball, diverses entitats locals han impulsat la creació dels seus propis indicadors sintètics de vulnerabilitat social, tal i com mostra la Taula 3.

Taula 3. Variables emprades per a la creació d'indicadors sintètics de vulnerabilitat social.

Índex		**Índex de Vulnerabilitat Social (Diputació de Barcelona)**	**Índex de Vulnerabilitat Social (Ajuntament de Barcelona)**	**Índex de Vulnerabilitat Urbana (IERMB)**
Unitat territorial		Municipis de la província, menys Barcelona	Barris de Barcelona	Barris dels municipis de l'AMB
Dimensions de la vulnerabi-litat social	Socioeco-nòmica	Taxa d'atur registral Base imposable mitjana IRPF Dificultat d'accés a l'habitatge (€ lloguer/renda IRPF)	Renda familiar disponible per càpita	% població amb rendes baixes
	Demogràfica	% població 85 anys o més %població estrangera de països de renda baixa o mitjana	-	% de població de 75 anys i més que viu sola % de població estrangera provinent de països en desenvolupament
	Educativa	Taxa d'escolarització als 17 anys	Població amb estudis primaris o menys Població amb estudis superiors	
	Salut	-	Esperança de vida	-

Font: taula elaborada a partir de les dimensions emprades en el càlcul de cadascun dels índexs (Diputació de Barcelona, 2021; Ajuntament de Barcelona, 2017; Antón-Alonso et al., 2020b)

En el cas de la vulnerabilitat urbana, seguint la tendència, tampoc existeix cap mètode estandarditzat i és necessari construir un índex complex que aglutini diversos indicadors per poder caracteritzar el fenomen (Antón-Alonso et al., 2020b). En el cas de l'àrea

ECV elaborada per l'Institut d'Estadística de Catalunya. Per a l'àmbit metropolità de Barcelona podem trobar l'*Enquesta de Condicions de Vida i Hàbits de la Població* i l'*Estadística Metropolitana sobre Condicions de Vida*, ambdues elaborades per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

metropolitana de Barcelona, la proposta per a la seva mesura s'ha elaborat des de l'IERMB, amb la definició de l'Índex de Vulnerabilitat Urbana (en endavant IVU) (Antón-Alonso et al., 2020b; Cruz et al., 2021)[15]. La teoria al darrere d'aquest model es basa en les aportacions d'Alguacil et al. (2014) i defineix l'índex a partir de la combinació de la perspectiva social i la residencial. Primerament, es construeixen l'Índex de Vulnerabilitat Residencial (IVR) i l'Índex de Vulnerabilitat Social (IVS), a partir de tres indicadors cadascun; l'IVU es calcula a partir de la combinació dels dos índexs anteriors, juntament amb altres indicadors que reflecteixen alguns dels efectes de la vulnerabilitat sobre el territori (Figura 2). Els resultats de l'índex son per àrees estadístiques basades en el mapa de barris metropolità, classificats per decils de vulnerabilitat dintre del conjunt dels 36 municipis de l'AMB (Antón-Alonso et al., 2020b)[16].

Figura 2. Model teòric de l'Índex de Vulnerabilitat Urbana de l'IERMB

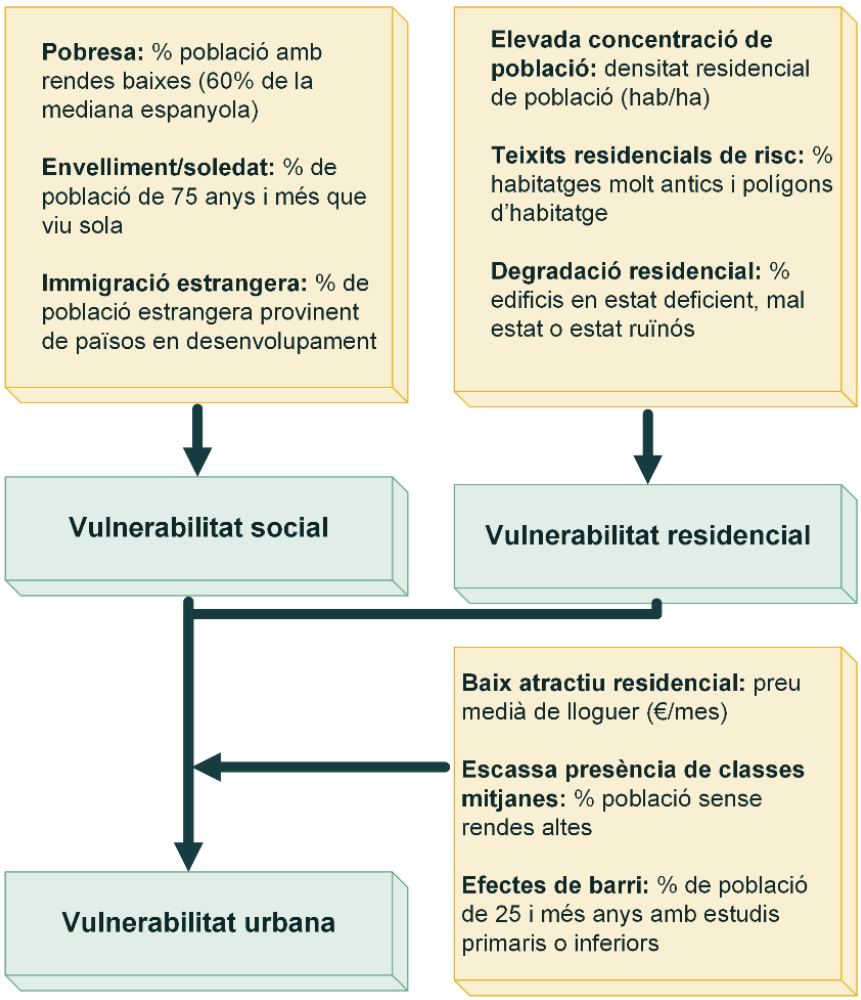

Font: adaptació del gràfic procedent d'Antón-Alonso et al. (2020b, p. 54)

[15] L'Índex de Vulnerabilitat Urbana ha anat evolucionant amb el temps. Els primers plantejaments teòrics permetien el càlcul cada deu anys, mentre que actualment l'índex té periodicitat anual.
[16] En el capítol 7 s'aborda el detall dels resultats obtinguts en la descripció de la vulnerabilitat metropolitana.

3. La conceptualització i l'evolució de les polítiques de regeneració urbana

El debat sobre l'efecte barri té profundes implicacions polítiques, amb dues possibles aproximacions des de la perspectiva de les polítiques públiques (Nel·lo, 2021c): d'una banda, els que defensen la necessitat de polítiques urbanes per combatre la segregació urbana i els seus efectes; de l'altra, els que qüestionen que aquestes polítiques siguin útils[17]. El debat, per tant, és present i complex.

La qüestió de la conceptualització i del disseny de les polítiques públiques relacionades amb els barris desfavorits o vulnerables, davant d'un context de debat, pren encara més rellevància. L'objectiu d'aquest capítol és recollir els elements comuns d'aquestes polítiques, tenint en compte que existeix una gran variabilitat en funció de les realitats concretes de cada territori.

3.1. Els processos urbans de regeneració

Sovint s'utilitzen diverses fórmules semàntiques per fer referència a les polítiques públiques que actuen sobre els barris; de fet, Navarro (2020) considera que l'ús d'expressions com a regeneració urbana integral, desenvolupament urbà integral, mètode integral o desenvolupament urbà sostenible poden patir un "*estiramiento conceptual*" (p. 79), ja que fan referència a estratègies d'intervenció molt diferents entre si. Per tant, abans d'entrar en el contingut d'aquestes polítiques, és oportú plantejar algunes nocions bàsiques sobre els conceptes emprats.

La Declaració de Toledo (2010), aprovada durant la presidència de torn espanyola de la Unió Europea, defineix la regeneració urbana integrada de la forma següent:

> "La regeneración urbana integrada se concibe como un proceso planificado que ha de trascender los ámbitos y enfoques parciales hasta ahora habituales para abordar la ciudad como totalidad funcional y sus partes como componentes del organismo urbano,

[17] Nel·lo (2021c) afirma que, dintre del grup crític, es poden trobar dues posicions diametralment oposades entre elles:

- Les crítiques liberals, que les critiquen des de la perspectiva de la lliure elecció i que consideren que els intents d'alterar la segregació per afavorir la mixticitat poden anar en contra del benestar dels grups socials que han triat viure segregats.
- La crítica marxista al procés d'urbanització capitalista, que considera que el problema emana del sistema econòmic i descarta les intervencions urbanes com a forma de millorar les condicions socials.

> con el objetivo de desarrollar plenamente y de equilibrar la complejidad y diversidad de las estructuras sociales, productivas y urbanas, impulsando al mismo tiempo una mayor ecoeficiencia ambiental." (p. 7)

El mateix document, en relació amb les àrees urbanes desfavorables, considera que "*no deben ser vistas como un problema, sino como fuente de capital humano y físico desaprovechado y cuyo potencial tiene que ser desbloqueado para que pueda contribuir al progreso cívico y al desarrollo económico general de la ciudad."* (p. 7-8)

Ara bé, hi ha altres conceptes que interactuen amb la regeneració urbana integrada, com poden ser la regeneració, renovació o la rehabilitació urbanes[18]. De cara a aclarir les diferències conceptuals entre els diferents termes dels processos urbans, la referència és el treball de Moya i Díez (2012), que sistematitza i defineix cadascun d'aquests conceptes (Figura 3).

Figura 3. Principals conceptes relatius als processos urbans en la ciutat construïda

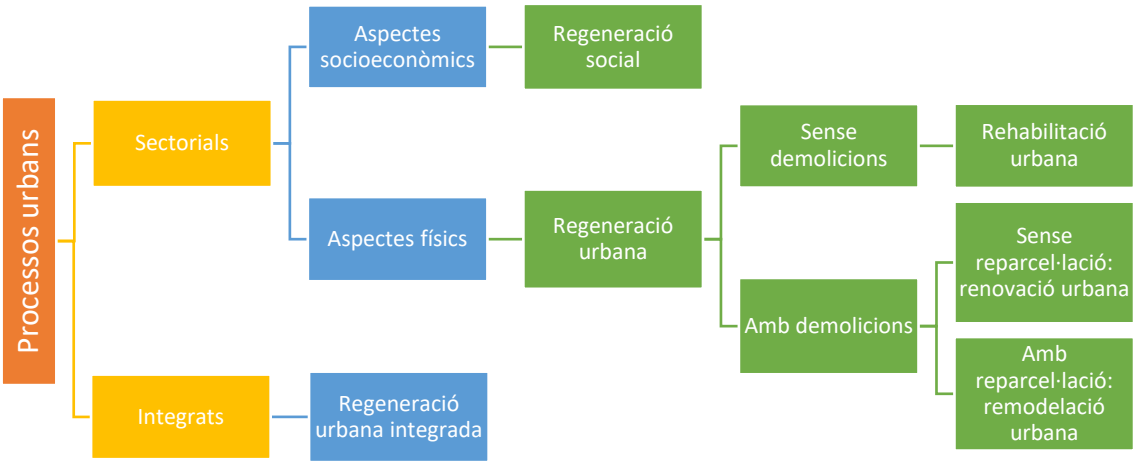

Font: extret de Moya i Díez (2012, p. 115)

De cara a definir el marc d'anàlisi d'aquest treball, l'interès se centra en tres d'aquests conceptes. El primer és el de la regeneració social, que fa referència a les "acciones para la recuperación de la vida en comunidad mediante el refuerzo de las cualidades culturales, la cohesión social, el fomento de la autogestión, el empleo y la educación, y la mejora de la seguridad" (p. 118). El segon és la regeneració urbana, considerada com el "proceso orientado a mejorar aspectos físicos y espaciales de un área urbana considerada como degradada" (p. 118), i es pot desglossar en més subconceptes: en el

[18] Aquest fet es pot constatar en aquest mateix marc teòric, ja que diversos autors utilitzen conceptes diferents com a sinònims per a referir-se al mateix tipus de polítiques.

cas que no hi hagi demolicions es parla de rehabilitació urbana[19], mentre que en el cas que n'hi hagi es tracta d'un procés de renovació urbana (si hi ha reparcel·lació) o de remodelació urbana (si no hi ha reparcel·lació). El tercer concepte d'interès és el de regeneració urbana integrada, que en aquest marc conceptual suposa la integració de la regeneració social de la urbana.

Finalment, és interessant citar els tres elements mínims que defineixen aquestes polítiques segons Navarro (2020): es dirigeixen a àrees urbanes inframunicipals amb alts nivells de vulnerabilitat socioespacial, actuen des de diversos sectors amb més o menys grau de transversalitat en un mateix espai i les intervencions en els barris se solen desenvolupar en el marc d'una política més àmplia, normalment depenent d'una autoritat supramunicipal.

3.2. L'evolució europea de les polítiques de regeneració

La pràctica de la regeneració urbana ha estat present des de mitjans del segle XX en l'agenda pública, amb una gran diversitat de programes en diversos països[20] i amb un marc teòric canviant amb el pas del temps. Matesanz i Hernández-Aja (2018) agrupen en dues grans tendències les polítiques en aquest àmbit, amb una evolució diferent dels paràmetres de l'enfocament integrat; ambdues, però, han influït i condicionat el desenvolupament de les iniciatives en la matèria. Els autors defineixen les dues tendències a partir de tres elements que constitueixen l'enfocament integrat: la integració de les àrees, la integració a la ciutat i la integració dels agents[21]. La primera

[19] Dintre de la rehabilitació urbana, Moya i Díez (2012) també hi ubiquen diversos subconceptes: en el cas de sigui de titularitat pública, es pot produir una reurbanització, una remodelació de la urbanització o una dotació, mentre que en el cas que sigui de titularitat pública i privada es defineix com a rehabilitació urbana integral. Per als casos en què només hi ha titularitat privada no es defineix cap concepte més concret.

[20] Trobem múltiples exemples d'iniciatives en aquest àmbit. Al Regne Unit s'hi ha desenvolupat els programes Urban Programme (1969-1980), Urban Development Corporations (1981-1998) i New Deal for Communities (1998-2008) mentre que a França, les polítiques centrals han tingut un gran protagonisme amb els Grands Projets de Ville o els Contrait de Ville.

[21] El marc d'anàlisi plantejat per Matesanz i Hernández-Aja (2018) sobre l'enfocament integrat als barris es basa en una triple dimensió:

- Integració de les àrees: els problemes dels barris son complexos i de naturalesa diversa (social, econòmica, urbana, residencial...). La resposta ha de partir d'una visió integral, que implica la coordinació i l'aprofitament de sinergies entre les diferents polítiques.
- Integració dels agents: diàleg entre actors públics i privats implicats i cooperació vertical i horitzontal.
- Integració a la ciutat: enfocament tractat de forma marginal, incorporat a partir de les EDUSI, i que tracta les relacions entre les zones en què es desenvolupen els programes i la ciutat com a conjunt.

tendència rep el nom de (Conservació) Rehabilitació Integrada, que sorgeix a partir dels anys seixanta i que busca respectar el teixit urbà existent, a partir de tres elements: la integració de les àrees temàtiques i de diferents disciplines per sonar resposta als problemes de la ciutat; la integració i col·laboració dels agents i a la participació activa de la ciutadania, amb uns poders públics que exerceixen de control de les tendències especulatives i dels interessos del mercat; i la integració dels barris o àrees a rehabilitar en el conjunt de la ciutat[22]. La segona tendència és la regeneració urbana, sorgida a finals dels anys setanta però que s'estén sobretot a partir dels anys noranta, basada en les polítiques liberals i neoliberals, amb objectius econòmics i poca definició material. Els elements destacats d'aquesta tendència son: el manteniment de la importància de la integració de les àrees, tot buscant aprofitar més les sinergies; la integració dels agents, amb una participació controlada; i una visió inicial limitada al barri, malgrat que amb el pas del temps s'ha anat obrint cap a la resta de la ciutat però de forma reduïda.

Navarro (2016, 2020) planteja l'existència de quatre *frames* o marcs de la regeneració urbana des dels anys cinquanta del segle XX:

Taula 4. Marcs de la regeneració urbana a partir dels anys cinquanta del segle XX

Frames	**Remodelar la ciutat**	**Revitalitzar els barris**	**Crear espais competitius**	**Crear comunitats sostenibles**
Objectiu principal	Remodelació del centre urbà	Rehabilitació i desenvolupament comunitari	Creixement econòmic i emprenedoria	Creixement equitatiu i sostenible
Espai territorial i problema principal	Deteriorament de centres urbans, pèrdua de població i d'activitat econòmica	Àrees urbanes vulnerables: obsolescència urbana, desigualtats i exclusió social	Àrees urbanes en declivi: baixa activitat econòmica, atur	Comunitats locals desfavorides: baixa cohesió comunitària i sostenibilitat
Àrea d'actuació principal	Espai urbà	Desigualtats socioespacials	Desenvolupament econòmic i competitivitat	Sostenibilitat ambiental i cohesió comunitària
Instruments	Rehabilitació de l'espai públic i habitatges	Rehabilitació, centres per a la prestació de serveis, ocupabilitat	Fer atractiu l'espai urbà i estímuls a l'activitat econòmica	Tecnologia per a eficiència energètica, economia circular...
Principals actors	Màquines del creixement	Coalicions comunitàries (partenariats)	Coalicions pro-desenvolupament (amb predomini d'agents empresarials)	Coalicions híbrides (multisectorials i multinivell)

Font: extret de Navarro, 2020 (p.70), complementat amb Navarro (2016).

[22] Aquesta tendència va a anar perdent força amb el pas del temps, i s'acaba caracteritzant per un perfil sectorial relacionat amb la intervenció en l'habitatge, per la limitació del paper dels agents a la coordinació interadministrativa i per una integració cada cop més reduïda en el planejament. (Matesanz i Hernández-Aja, 2018)

L'experiència acumulada ha permès determinar alguns elements clau en l'evolució d'aquestes polítiques. Com a balanç en el context europeu, és de gran utilitat l'estudi realitzat per l'Institut Universitari d'Urbanística de Valladolid (Álvarez i Roch, 2010) partir de les respostes obtingudes de 30 països d'Europa[23], ja que permet generar una visió global dels punts en comú i de les divergències en el continent europeu a l'hora de dissenyar i gestionar la regeneració urbana integral. Concretament, els punts que destaca l'estudi son:

- Respecte al caràcter de les polítiques de regeneració urbana, es detecta que no hi ha un marc disciplinari prou precís i que son considerades com un instrument específic, que redueixen el seu àmbit d'actuació a un repertori limitat d'escenaris i situacions, amb camps d'intervenció molt diversos.
- Respecte al caràcter integrat de les intervencions, es constata que els enfocaments son parcials i fragmentats i que existeixen dos subconjunts d'intervencions, amb una dificultat per articular-los entre si: les centrades en les intervencions físiques sobre edificis, habitatges, infraestructures o espai públic i les centrades en accions socioeconòmiques.
- Respecte a les tipologies de les operacions de regeneració urbana, l'estudi diferencia entre tres tipus: les que actuen en àrees centrals o barris en declivi de la ciutat tradicionals, en què es constaten processos de gentrificació, d'implantació de noves centralitats o d'especialització funcional; els projectes que coordinen programes i polítiques en barris vulnerables, amb millores en l'àmbit social i l'habitatge, l'espai públic, l'educació o el transport, desplegats a partir de la responsabilitat pública en despertar poc interès privat; i els projectes intermedis entre les dues opcions anteriors, principalment en zones que amb l'evolució de la ciutat han acabat esdevenint centrals, amb uns resultats finals més semblants als de les àrees centrals.
- En relació amb el planejament urbanístic, es constata que aquestes polítiques hi tenen una relació escassa.
- Respecte a la visió de l'actuació, destaca la perspectiva de la ciutat com a instrument econòmic per sobre les visions socials.

[23] Els resultats per a l'elaboració de l'informe es basen en un qüestionari predefinit per un equip d'experts de l'Institut Universitari d'Urbanística de la Universitat de Valladolid, per encàrrec del Ministeri de Vivenda del Govern d'Espanya, que es va enviar a tots els Estats membres de la Unió Europea, a 3 països candidats, a Suïssa i a Noruega. Les respostes als qüestionaris s'han complementat amb alguns informes més detallats d'alguns dels països participants.

Finalment, l'estudi també estableix la relació d'aquestes polítiques amb l'organització territorial de l'Estat: en els casos de centralització administrativa forta, com França, els marcs reguladors centrals tenen una forta presència en les operacions de regeneració, mentre que la descentralització contribueix a fomentar la dispersió conceptual en altres estats.

En aquesta visió general, el cas espanyol és considerat per la bibliografia com un cas particular: les polítiques de rehabilitació estatals no s'han diferenciat d'altres polítiques sectorials, amb actuacions vehiculades principalment a partir de la definició d'Àrees d'Intervenció Integral (Navarro, 2016), i el nombre d'iniciatives en el camp de la rehabilitació ha estat escàs en comparació amb l'impuls de l'obra nova i davant la intervenció en edificis o en urbanitzacions han quedat en segon pla les actuacions en el pla socioeconòmic (Nel·lo i Donat, 2017). A més de les actuacions estatals, s'han anat encadenant diferents actuacions autonòmiques i locals; en el primer cas, és destacable l'aprovació de la Llei de Barris a Catalunya, amb diverses convocatòries entre el 2004 i el 2010, la Llei de Rehabilitació de Barris de les Illes Balears, aprovada el 2009 o iniciatives municipals impulsades per ajuntaments com el de Barcelona o el de Madrid.

Aplicada la visió de les tres integracions a Espanya, Matesanz i Hernández-Aja (2018) consideren que la integració de les àrees no es dona fins l'arribada de les polítiques de regeneració urbana. En relació amb la integració a la ciutat, la importància d'aquest factor es va diluint durant els anys vuitanta i no és fins les intervencions dels inicis del segle XXI, quan la preocupació pels problemes ambientals, de mobilitat i d'accessibilitat permet que emergeixi de nou aquesta qüestió. Finalment, pel que fa a la integració dels agents, també hi ha canvis al llarg del temps: mentre que els inicis d'aquestes polítiques a finals dels anys setanta estaven marcats per les pràctiques dels moviments ciutadans, el discurs administratiu posterior no els ofereix continuïtat ni suport; la recuperació d'una coordinació i d'una participació reglada es produeix en el context de la regeneració urbana.

3.2.1. El paper de les institucions europees

En tot aquest context també cal tenir en compte el paper de les pròpies institucions europees, cal destacar tant els programes econòmics com el desenvolupament del marc conceptual. En relació amb el primer punt, destaquen els programes de finançament URBAN I (1994-1999), URBAN II (2000-2006), URBACT, la Iniciativa Urbana (2007-2013), les Urban Innovative Actions i les Estratègies de Desenvolupament Urbà Sostenible i Integrat (EDUSI, 2014-2020). Totes aquestes iniciatives han anat definint un model d'intervenció a les ciutats basats en tres principis: la sostenibilitat, relacionada

amb l'afrontament dels efectes del canvi climàtic; la integralitat, amb un enfocament transversal que contempli mesures econòmiques, socials i ambientals; i la participació (Acero et al, 2019). A nivell de barris, les intervencions a Espanya s'han canalitzat principalment a través dels programes URBAN, Iniciativa Urbana i EDUSI, entre els quals hi ha algunes variacions respecte als elements del marc conceptual (Taula 5). El desenvolupament d'aquestes iniciatives urbanes de la Unió Europea ha comportat l'evolució des de la regeneració urbana integral en àrees desfavorides al desenvolupament urbà sostenible, més ampli, en què l'atenció a les àrees vulnerables és un aspecte més a considerar. L'anàlisi d'aquestes iniciatives europees, però, determina que l'impacte d'aquestes polítiques és molt moderat[24], fet que pot ser provocat per efectes contraposats derivats de diverses lògiques o dels contextos diversos en què s'aplica un mateix programa (Navarro, 2020).

Taula 5. La regeneració urbana en l'aplicació de la dimensió urbana de la UE a Espanya

Programa europeu	**URBAN (1990-2006)**	**INICIATIVA URBANA (2007-2013)**	**EDUSI (2014-2020)**
Marc general	Regeneració urbana integral	Desenvolupament urbà integral	Desenvolupament urbà sostenible
Finalitats	Espai urbà i inclusió social	Espai urbà, inclusió social i competitivitat	Espai urbà, inclusió social i competitivitat i sostenibilitat
Preferències d'implementació	Plans locals Selecció competitiva Mètode integral		
Target territorial	Barris vulnerables	Àrees urbanes desfavorides	L'opció dels barris desfavorits
Policy frame del programa	Regeneració urbana integral: revitalitzar el barri	Regeneració urbana integral: crear espais competitius	Desenvolupament urbà integral i sostenible en barris desfavorits: crear comunitats sostenibles

Font: extret de Navarro (2020, p.72)

El programa URBACT, destinat a l'intercanvi de coneixement i a l'aprenentatge, també planteja un marc referent a cinc nivells d'integració en el desenvolupament urbà: la política o de sector, amb la integració d'aspectes econòmics, socials i mediambientals, a través de solucions compartides; l'horitzontal, amb els actors locals; la vertical, amb altres nivells de govern, amb l'alineació de polítiques, intervencions i finançament; la

[24] Navarro (2020) fa referència a l'avaluació dels impactes de les iniciatives URBAN i URBANA.

territorial, entre ciutats adjacents, per evitar el desplaçament de problemes; i la combinació d'inversions dures i toves, és a dir, d'inversions físiques i en recursos humans. (Acero et al., 2019).

Pel que fa al marc conceptual de la Unió Europea, hi ha diversos documents i declaracions destacats sobre la matèria durant els inicis del segle XXI. El primer document és la *Carta de Leipzig* (2007), que tracta sobre el marc de les ciutats europees sostenibles i conté l'enfocament de la política integrada de desenvolupament urbà, mentre que el segon document destacat és la *Declaració de Toledo* (2010), sobre regeneració urbana integral, la definició de la qual ja s'ha presentat en l'apartat anterior; la resta de continguts d'interès d'aquests documents es presenten al llarg d'aquest capítol. Més recentment s'han aprovat altres textos relacionats amb les polítiques urbanes europees: la Declaració de Riga (2015) i el Pacte d'Àmsterdam (2016), que han desembocat en l'Agenda Urbana Europea -que en el cas d'Espanya s'ha replicat a diversos nivells, amb l'aprovació de l'Agenda Urbana Espanyola o l'Agenda dels pobles i ciutats Catalunya 2050-, i la Nova Carta de Leipzig (2020).

3.3. La dimensió operativa del disseny de les polítiques de regeneració urbana

En les polítiques de regeneració urbana integrada hi ha una important diversitat a l'hora de concebre i gestionar els programes: segons Aparicio i di Nanni (2011), els motius d'aquesta variabilitat son les peculiaritats socials, econòmiques i urbanes dels territoris, el marc institucional i competencial de les diverses administracions, les característiques del sector privat i de l'economia social i la perspectiva ideològica. Nel·lo (2021a) considera que l'escala adequada d'aquest tipus de polítiques ha de ser d'abast i de finançament, com a mínim, metropolità o regional, i que hi ha cinc elements clau en la seva definició: un finançament específic, actuacions transversals, cooperació entre les administracions, la implicació de la ciutadania en el disseny i l'aplicació i la voluntat d'avaluar i governar els possibles efectes adversos.

Els elements recollits fins al moment, però, son de mínims, tenint en compte la diversitat de contextos que poden afrontar. L'objectiu d'aquest apartat és, a partir de la bibliografia, entrar més en el detall de les evidències sobre el disseny d'aquestes polítiques per determinar quins son els errors evitables en aquest camp. A l'hora d'estructurar aquest punt, es prenen com a referència els quatre dilemes detectats per Clemente et al.

(2016)[25] a partir del debat amb equips tècnics responsables del desplegament dels projectes:

- El dilema de la selecció: l'efecte barri.
- El dilema del disseny: la teoria del projecte.
- El dilema de la mobilització: les coalicions de governança.
- El dilema de la continuïtat: el desenvolupament temporal del projecte.

A continuació es presenten els elements essencials a tenir en compte en cadascun dels dilemes. En el cas de la selecció, però, ja s'han presentat a l'apartat 2.2.1 el concepte de barri vulnerable i la identificació d'aquestes zones en el context espanyol.

3.3.1. El disseny de les polítiques: la teoria del projecte

Clemente (coord.) (2016), a partir del projecte RUCOSA, estableix una estructura bàsica dels elements que formen els programes de regeneració urbana. Els punts necessaris per definir la idea i les pràctiques necessàries son:

- La idea conté les premisses sobre el canvi urbà. Partint de la constatació empírica de la segregació i la desigualtat, es planteja a nivell teòric la visió del barri com una estructura d'oportunitats en què la visió integral del canvi urbà ha de permetre conjugar diferents elements: recursos, capacitats individuals i col·lectives i la mobilització de coalicions.
- Les pràctiques o "frames" fan referència a la dimensió substantiva, és a dir, què es vol desenvolupar, i la dimensió procedimental, que ha de respondre al com i pot contemplar la creació d'òrgans de gestió o de coalicions de governança. La darrera dimensió és la territorial, i suposa triar els emplaçaments.

A l'hora d'estructurar aquestes polítiques, planteja tres nivells:

- El programa o política, que conté les metes o propòsits i que té com a instrument les normes generals del procediment.
- Els projectes, que recullen els objectius generals i el repertori d'instruments d'actuació, per al context del barri en què s'aplica.

[25] L'autor ha participat en el projecte RUCOSA, que estudia les polítiques de regeneració urbana a Andalusia a través de l'estudi de l'impacte de tres iniciatives: les Àrees de Rehabilitació Urbana i les Zones amb Necessitats de Transformació Social, ambdues iniciatives impulsades per conselleries de la Junta d'Andalusia, i la Iniciativa europea URBANA, coordinada a Espanya pel Ministeri de Foment.

- Les mesures, que son les estratègies d'intervenció amb objectius específics i que tenen un context d'aplicació concret dintre del barri en què es desenvolupa el projecte.

En referència a **l'enfocament integral**, son múltiples les aportacions que s'han fet per definir-lo. Segons la *Declaració de Toledo* (2010), aquest enfocament requereix una visió multidimensional que alineï els diferents recursos i polítiques sectorials, amb estratègies unitàries a nivell de ciutat i buscant que les accions empreses des d'una dimensió (social, econòmica, cultural o ambiental) impulsin a la vegada efectes positius en les altres. També cal tenir en compte l'articulació entre les escales temporals i les espacials i la visió de la ciutat com una construcció social, reivindicant la necessitat de la lluita contra l'exclusió social i la segregació espacial. Finalment, el text destaca la importància de l'enfocament *area-based*, amb accions concretes centrades en certs territoris, ja que es considera que pot ser més exitosa la intervenció sobre objectes i subjectes que tenen una localització concreta davant d'intervencions més aïllades o genèriques.

En relació amb la integració de les actuacions, Aparicio i di Nanni (2011) identifiquen dos components fonamentals des dels quals es realitza la seva integració: el lloc en què es produeix la intervenció i el seu caràcter com a lloc exclòs respecte a la resta de la ciutat, actuant en zones que estan fora del mercat immobiliari, econòmic, educatiu o de serveis. Els fracassos d'algunes iniciatives, segons els autors, s'han atribuït precisament a la falta d'un grau adequat d'integració en el si dels projectes. Els autors també destaquen l'eficiència com a objectiu d'aquestes polítiques, tot i que no existeix una única definició acceptada per poder valorar-la, degut a la diferència de plantejaments que sustenten les visions de futur d'aquestes iniciatives[26].

El Pacte d'Àmsterdam[27] (2016) també tracta la qüestió de les polítiques de regeneració com a mecanisme per afrontar la pobresa urbana. El focus, concretament, se situa en la concentració espacial de la pobresa estructural als barris desfavorits i en la pobresa infantil, i per tal d'afrontar-ho planteja un enfocament integrat que inclogui les *place-based solutions*, amb la regeneració urbana de barris desfavorits, i les *people-based solutions*, centrades en la integració socioeconòmica de la població resident; per tant, recull la filosofia plantejada prèviament a la *Declaració de Toledo* a l'hora de plantejar

[26] Les visions a les quals fan referència Aparicio i di Nanni (2011) tenen plantejaments múltiples, que abasten des de les visions que conceben els projectes des de la perspectiva del mercat fins a les centrades en la integració del barri a la resta de la ciutat.
[27] El Pacte d'Àmsterdam suposa l'aprovació de l'Agenda Urbana de la Unió Europea.

els eixos essencials d'aquestes polítiques. La Nova Carta de Leipzig (2020) contempla l'enfocament integrat com un dels sis principis de bona governança de les ciutats i manté l'aposta per l'enfocament espacial del Pacte d'Àmsterdam.

Respecte a la **metodologia de disseny dels programes,** la Carta de Leipzig (2007) ja planteja la necessitat de desenvolupar els punts següents:

- Anàlisi dels punts forts i febles de barris i ciutats
- Definir objectius de desenvolupament i idear una estratègia de futur
- Coordinar les diferents polítiques i plans veïnals, sectorials i tècnics
- Coordinar i focalitzar espacialment l'ús de fons dels agents públics i privats
- Coordinació a nivell local i urbà-regional i involucrar a altres ciutadans i agents.

A la Declaració de Toledo (2010), que segueix la mateixa línia, s'hi afegeixen les consideracions sobre **eines operatives** que poden afavorir el desenvolupament d'aquests programes:

- L'impuls de plans i programes de regeneració integrada que continguin els àmbits parcials d'intervenció i també la visió global de la ciutat, i que incorpori el diagnòstic dels problemes i les oportunitats, les accions sectorials a desenvolupar i la forma d'articulació entre elles.
- La combinació d'accions enfocades a la rehabilitació d'edificis i de l'espai urbà amb altres integrades de caràcter sectorial.
- Adoptar estratègies de planejament o de gestió de busquin aconseguir un tractiu suficient i unes condicions d'habitabilitat òptimes, amb els mitjans necessaris per satisfer les necessitats dels residents. En funció dels casos, es pot necessitar incrementar la complexitat i varietat social i funcional -per exemple, en els barris de polígons- o implementar mesures de reducció de la gentrificació i de l'exclusió social -en àrees centrals o cascos històrics-.
- La importància del finançament públic de les actuacions de regeneració urbana[28]. Aquest punt es combina amb el reforç dels mecanismes de partenariat públic-privat i amb incentius per activar la implicació del sector privat si és necessari.
- La inversió en el desenvolupament de capacitats i habilitats tècniques, com a forma per poder afrontar els diferents reptes a afrontar.

[28] En el moment de l'aprovació de la Declaració de Toledo (2010), en un context de crisi econòmica i d'escassetat de recursos públics, s'aposta per combinar diferents fonts de finançament públic amb el desenvolupament d'incentius fiscals i financers per als agents privats que participin en aquestes intervencions.

- La impossibilitat d'aplicar solucions úniques en els plans i programes, det que requereix d'una proposta de gestió i de governança adaptada a la realitat local.
- La inclusió d'eines d'avaluació i seguiment dels plans i programes.

Pel que fa als **continguts de les polítiques,** la Carta de Leipzig (2007) planteja, d'una banda, un enfocament de la política integrada de desenvolupament urbà basat en la coordinació de tres àrees clau: la creació i consolidació d'espais públics d'alta qualitat; la modernització de les xarxes d'infraestructures i millora de l'eficiència energètica, incloent també en aquest punt les millores en transport urbà sostenible, en l'atractiu de la ciutat, la rehabilitació i renovació del parc d'habitatge o una bona planificació espacial; i la innovació proactiva i les polítiques educatives, amb estratègies que afavoreixin la competitivitat i el creixement i a reduir les desigualtats i que donin oportunitats a la participació social i democràtica. En el cas de l'atenció a les àrees vulnerables, es plantegen quatre tipus d'estratègies d'acció:

- Estratègies per a la millora del medi ambient físic
- Enfortiment a nivell local de l'economia i el mercat laboral
- Educació proactiva i polítiques de formació per a infants i joves
- Foment del transport urbà eficient i accessible

La Declaració de Toledo (2010) planteja, a partir de destacar la importància de la regeneració urbana, cinc grans àmbits d'intervenció de la regeneració urbana integral: medi ambient, social, econòmic, governança i urbanístic, arquitectònic i cultural. La descripció de cada punt planteja possibles iniciatives a realitzar en cada àmbit:

Taula 6. Àmbits destacats en la regeneració urbana integral a la Declaració de Toledo

Àmbits	Medi ambient	• Impuls de la rehabilitació energètica d'edificis existents • Millora dels fluxos d'energia i dels recursos materials: cicle de l'aigua, residus... • Impuls de les energies renovables • Reciclatge del sòl (amb reurbanització, reutilització d'àrees degradades o sense ús, regeneració urbana) per reduir el consum de sòl. • Promoció del consum de productes verds locals. • Protecció dels recursos naturals de l'entorn i reforç de les connexions amb la ciutat • Estratègies de mitigació i d'adaptació al canvi climàtic

	Social	• Impuls de l'ocupació. • Educació: reducció de l'abandonament escolar, formació orientada a la demanda, igualtat d'oportunitats. • Reducció del risc de pobresa. • Polítiques d'inclusió social activa. • Integració d'immigrants. • Garantia d'accés a serveis de qualitat • Polítiques d'habitatge i millora material de l'entorn construït
	Econòmic	• Estratègies de regeneració de l'economia urbana: competitivitat, economia del coneixement, diversificació del teixit productiu local... • Rehabilitació d'edificis, millora física i modernització d'infraestructures, també com a font de creació d'ocupació. • En àrees vulnerables: reforç de serveis socials i del benestar.
	Urbanístic, arquitectònic i cultural	• Rehabilitació d'edificis d'habitatges • Posada en valor d'espais públics degradats i provisió de nous espais lliures, afavorint l'enriquiment cultural
	Governança	• Principis d'obertura, participació, responsabilitat, subsidiarietat, eficàcia... • Increment de la participació directa

Font: elaborada a partir dels àmbits i mesures recollits a la Declaració de Toledo (2010)

La Nova Carta de Leipzig (2020) segueix en la línia dels documents anteriors. En aquest cas, els reptes de les ciutats s'han d'abordar a partir del bé comú, a través de tres dimensions: la social (la ciutat justa), l'ambiental (la ciutat verda) i l'econòmica (la ciutat productiva); també s'afegeix una quarta dimensió intersectorial, la digitalització, fet que representa la principal novetat.

Respecte als continguts de les polítiques hi ha també diverses aportacions acadèmiques. Hernández-Aja i Rodríguez (2017) plantegen, en funció de les tipologies d'espais, quins son els tipus d'intervencions a desplegar. Consideren que els espais en què cal intervenir son els que estan perdent les condicions bàsiques del fet urbà, és a dir, l'activitat econòmica, la cohesió social i la legitimitat del públic, que poden ser de quatre tipus diferents:

- Barris estructurats, ubicats a l'interior de les ciutats, amb poblacions d'ingressos mitjans. Les necessitats d'intervenció necessàries son per adequar a les noves necessitats l'entorn urbà i els edificis.
- Barris semiestructurats, també d'ingressos mitjana, ubicats en àrees exteriors de la ciutat o a l'àrea metropolitana. La intervenció, a més de l'entorn urbà i l'edificació també requereix actuacions per reduir el transport motoritzats, augmentar el sentiment de col·lectivitat i per assegurar la qualitat de vida urbana.
- Barris desestructurats a l'interior de les ciutats, amb ingressos baixos i problemes socials i constructius. Aquests barris, segons els autors, requereixen de plans integrals i actuacions tant en l'àmbit físic com en el socioeconòmic.
- Barris desestructurats en àrees perifèriques de la ciutat, amb baixos ingressos i amb problemes socials, ambientals i en la qualitat de l'edificació. En aquests barris també es considera necessari actuar mitjançant la redacció de plans integrals.

Navarro (2020) recull cinc tipus d'instruments comuns en aquest tipus de polítiques a partir de la bibliografia[29]:

- L'ús de regles que reforcen i legitimen les activitats. Com a exemples hi ha els requeriments d'accés a serveis o la reordenació de l'ús dels espais urbans.
- L'impuls d'estímuls, que busquen la modificació de la decisió relacionada amb el desenvolupament d'algunes activitats, sent els més habituals els de tipus econòmic.
- Provisió de coneixements i habilitats de caràcter instrumental per millorar les capacitats. En aquest punt s'inclouen diversos tipus d'accions: cursos d'ocupabilitat, suport escolar. Habilitats participatives, formació per a implantar comerç electrònic...
- Campanyes o activitats de sensibilització i conscienciació per canviar percepcions sobre alguns elements relacionats amb l'estil de vida: reciclatge, emprenedoria, hàbits saludables, relacions veïnals...
- Millora de l'accés a béns i serveis públics mitjançant la seva localització en el barri o millorant l'accessibilitat a aquests, amb accions com la creació de centres per a prestar serveis, millora del transport públic, millora de senyalització, infraestructures per a recollida selectiva de residus...

[29] Navarro, a l'hora de fer aquest recull, es basa en les aportacions de Balch (1980), Scheneider i Ingram (1997) i Howlett (2018).

Nel·lo (2021a), com a conclusió del projecte *Efecto barrio*, recull alguns àmbits en què cal actuar per revertir les situacions de segregació:

- Polítiques de sòl i habitatge, amb un increment del parc públic d'habitatge, i de rehabilitació integral.
- Polítiques contra la segregació escolar, que impliquin una organització del sistema educatiu amb procediments de matriculació escolar universal, més finançament i suport als centres de barris vulnerables, el foment d'activitats extraescolars i el foment de la relació de les escoles amb l'entorn.
- Davant l'accés a l'energia, es plantegen polítiques de rehabilitació urbana com a eina per millorar l'eficiència energètica i actuacions urbanístiques davant l'impacte de les infraestructures energètiques.
- Polítiques de salut pública, basades en la millora de les condicions de vida i l'adopció de programes específics relacionats amb aspectes sanitaris i assistencials que tinguin una visió multisectorial.
- Reforma del sistema de finançament i dels instruments metropolitans.
- Distribució territorial dels equipaments i serveis, com a factor d'equitat social.
- Promoure i estendre l'acció col·lectiva i l'organització ciutadana als barris més vulnerables.

L'autor també defensa que les propostes que busquin reduir les desigualtats socials han de desenvolupar polítiques que tractin dos àmbits: les relacions socials i les estructures físiques, cadascun d'ells desgranats en actuacions de diversos tipus (Figura 4).

Figura 4. Àmbit d'actuacions de les polítiques integrals

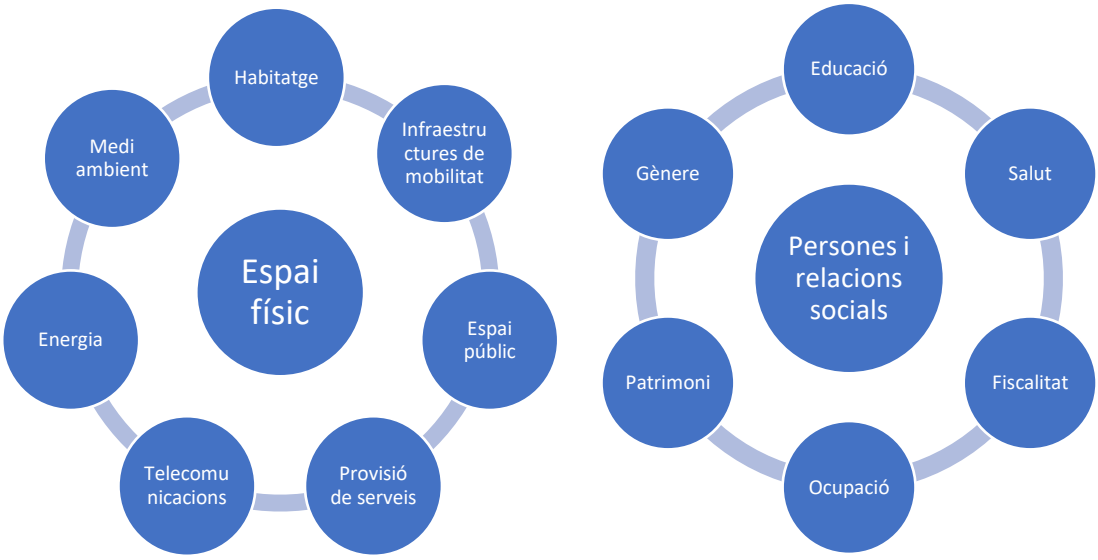

Font: elaboració pròpia, a partir de Nel·lo (2021a, p.395)

Finalment, per concloure amb aquesta mostra no exhaustiva de possibles polítiques, és d'interès l'aportació teòrica sobre la realitat multidimensional de la desigualtat social i les polítiques per afrontar-la que planteja el marc teòric del projecte Barris i comunitats: motors de transformació social. La Taula 7 presenta les mesures concretes plantejades a partir dels cinc àmbits de desigualtat definits en el marc teòric: les desigualtats materials, les promocionals, les d'accessibilitat, les relacionals i les diferències. El mateix marc teòric planteja, però, com a factor de risc "la dificultat de prendre en consideració el territori objecte d'intervenció abastant l'àmbit territorial d'interde-pendències en què es produeixen les dinàmiques econòmiques i poblacionals, que poden comportar possibles processos de gentrificació i segregació quan s'aborden inversions de millora urbana" (Diputació de Barcelona, 2023b, p. 17).

Taula 7. Àmbits de desigualtat i polítiques públiques

Àmbits de desigualtat	Elements definitoris	Polítiques públiques
Materials	Renda disponible i habitatge	Increment indirecte de la capacitat econòmica de la població: - Xarxa de serveis de benestar de proximitat de qualitat i universalment accessibles (socials, ocupacionals, de garantia d'ingressos, culturals, esportius i de salut), - Política pública d'habitatge. - Procediments d'equitat: tarifació social de taxes i serveis públics, beques, preus assequibles en cultura i en activitats socioeducatives. en els preus públics.
Promocio-nals	Increment de possibilitats de prosperar i fre a la transmissió de la desigualtat entre generacions	- Projectes educatius: educació infantil, l'abandonament o el fracàs escolar, - Bretxa digital per raons d'edat, renda i nivell educatiu de la unitat familiar.
Accessibi-litat	Accés universal a l'espai públic i els equipaments del territori	- Evitar l'exclusió de sectors socials de la dinàmica social pública per raons de gènere, edat, discapacitat, origen o posició social.
Relacionals	Aïllament i solitud, densitat comunitària i acció col·lectiva	- Prevenció de l'aïllament i la solitud no desitjada - Augment de la densitat comunitària, de les relacions de convivència entre grups diferents i la capacitat d'acció col·lectiva. - Revertir els processos d'estigmatització que percudeixen encara més sobre les situacions de risc social.
Diferències	Acomodació en un marc de convivència comú	- Atenció específica a les diferències des de la perspectiva interseccional, ja que poden ser multiplicadores de la desigualtat.

Font: elaboració pròpia, a partir de Diputació de Barcelona (2023a)

3.3.2. La governança i la continuïtat temporal

La Declaració de Toledo (2010), en fer referència a l'enfocament espacial, el planteja des de la perspectiva de la coordinació de diversos nivells i combinant enfocaments *top-down* i *bottom-up*:

- Coordinació transversal, amb l'objectiu de fer convergir els diversos enfocaments sectorials.
- Coordinació vertical entre els diversos nivells de govern, des de l'administració local fins a les institucions europees, passant pels nivells intermedis, regionals i nacionals.
- Coordinació horitzontal, amb diferents actors importants en la construcció de la ciutat, com poden ser els sectors immobiliaris i financers, els professionals o la participació ciutadana.

Aparicio i di Nanni (2011), en una línia similar, consideren que hi ha quatre qüestions rellevants a l'hora d'aconseguir una gestió exitosa de la regeneració urbana: la participació i cohesió social, la cooperació públic-privada, la cooperació interinstitucional i les relacions entre els agents públics, privats i residents. En el cas de les administracions públiques, segons els mateixos autors, hi ha tres possibles models de gestió d'aquests programes:

- Intervenció directa de l'administració general a través d'agències públiques especialitzades.
- La intervenció concertada a través de convenis.
- El finançament finalista per a les administracions locals, promogut des de l'administració general, amb un model basat en un repartiment de fons competitiu.

Aquest enfocament, segons Aparicio i di Nanni (2011), afavoreix la incorporació de models de referència, de pràctiques innovadores en administracions que no tenen capacitat tècnica suficient i de cooperació amb el sector privat a través d'incentius. Com a crítiques a aquest tipus de programes, els autors citen a Carpenter (2006, citat a Aparicio i di Nanni, 2011), que destaca el repartiment dels rols de control, corresponent a l'administració general, mentre que la gestió correspon a l'entitat local; la possibilitat que les propostes teòriques generals tinguin poc contrast amb la realitat; la possibilitat que els mecanismes de seguiment i control esdevinguin complexos i la possibilitat de tensions entre les administracions o entre l'ens local i els executors del programa. En el cas de la cooperació interinstitucional, a més, cal tenir en compte que els ens locals no gaudeixen de la capacitat necessària per poder desenvolupar totes les polítiques

redistributives i de promoció social, ja que tenen un caràcter sistèmic i son competència de les institucions autonòmiques, estatals i europees (Diputació de Barcelona, 2023a).

Finalment, és important destacar que la Nova Carta de Leipzig (2020) aporta diversos elements d'interès sobre la participació dels agents. D'una banda, defineix com a un dels principis de bona governança la participació i la co-creació, amb l'objectiu d'harmonitzar millor els interessos contraposats dels agents urbans i econòmics i de la ciutadania; d'altra banda, respecte a la governança multinivell, considera que cada nivell de govern ha d'assumir les seves pròpies responsabilitats des dels principis de subsidiarietat i proporcionalitat. En relació amb aquest punt, també cal tenir en compte que s'estableix una concepció espacial de les ciutats europees a tres nivells: els barris, que son l'escenari de les problemàtiques; els municipis, que tenen la responsabilitat d'impulsar el desenvolupament urbà mitjançant directrius estratègiques i mesures concretes; i les àrees funcionals, que poden ser regions o àrees metropolitanes. En aquest darrer nivell, la Nova Carta de Leipzig recomana que els municipis cooperin i coordinin les polítiques en àmbits com l'habitatge, espais comercials, mobilitat, serveis, infraestructures verdes i blaves, fluxos de materials, sistemes alimentaris i subministrament d'energia. Per tal de realitzar aquestes funcions, les ciutats necessiten els següents instruments: unes condicions jurídiques marc a tots els nivells administratius, que fomentin la governança multinivell; oportunitats d'inversió; plantilla qualificada i sobirania per dirigir i dissenyar les infraestructures, els serveis públics i el benestar.

La governança i la relació entre els agents no està exempta de riscos, els quals poden condicionar l'execució dels projectes integrals i el seus resultats. Acero et al. (2019) plantegen els riscos següents en l'execució del pla:

- La politització del pla, ja que si les estratègies no han tingut en consideració la resta de grups poden ser inestables davant de possibles canvis de govern.
- La insatisfacció dels agents per diversos factors, com poden ser l'incompliment de les expectatives, la manca de retorn, la manca d'implementació o l'ús de la participació per justificar decisions ja preses, entre d'altres.
- La falta de compromís per part dels agents.
- La mala avaluació i seguiment.

En el si de les administracions, les dificultats de treball entre diversos departaments i entre les diverses administracions també suposen un factor de risc per a aquest tipus de projectes (Diputació de Barcelona, 2023a).

Respecte a la **dimensió temporal** dels projectes, hi ha consens sobre la visió de la regeneració urbana integral com un procés a llarg termini, i així ho recull la Declaració de Toledo. Aparicio i di Nanni (2011), en aquesta línia, plantegen la necessitat de concebre la regeneració urbana integral com un procés a llarg termini en què no sigui la prioritat l'absorció ràpida dels recursos. Tanmateix, aquest fet xoca amb els temps polítics tradicionals, que prioritzen les intervencions físiques a curt termini en ser més productives que les accions socials a mitjà i llarg termini (Aparicio i di Nanni, 2011; Diputació de Barcelona, 2023a).

L'avaluació del Pla de Barris de Barcelona realitzada per Ivàlua (Cordoncillo et al., 2021) recull l'existència d'un cert grau d'incertesa sobre la continuïtat de les accions en treballar amb recursos extraordinaris, i detecta com a element essencial per garantir la sostenibilitat de les accions la possibilitat de disposar de recursos necessaris per mantenir-les en el temps i la disposició d'aliats amb disponibilitat pressupostària. A partir del finançament i dels compromisos adquirits, l'avaluació defineix diversos escenaris de sostenibilitat (Figura 5).

Figura 5. Escenaris de sostenibilitat de les mesures dels plans de barris

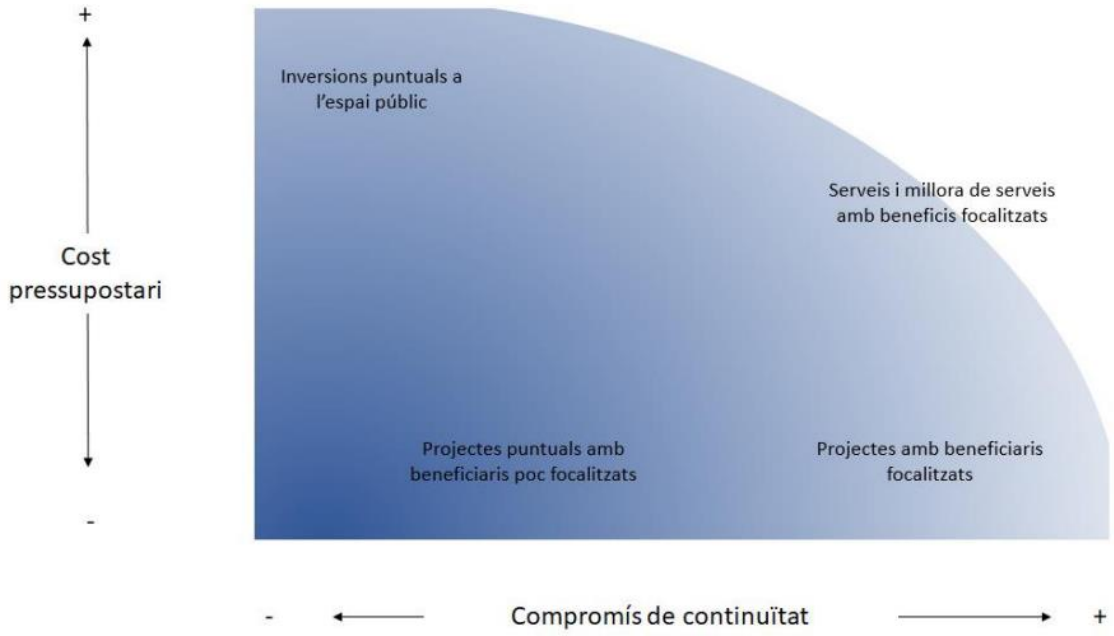

Font: extret de Cordoncillo et al. (2021, p. 79)

3.4. Les polítiques de regeneració urbana integrada a l'àrea metropolitana de Barcelona

En l'àmbit de les polítiques de barris s'han desenvolupat múltiples iniciatives des de diverses administracions a l'àrea metropolitana de Barcelona, ja sigui mitjançant instruments urbanístics com els Plans Especials de Rehabilitació Integral (PERI), la Llei de Barris de la Generalitat de Catalunya o el Pla de Barris de Barcelona, per citar alguns exemples. Les iniciatives europees també han tingut impacte important, amb projectes vinculats a les iniciatives URBAN I (1994-1999), URBAN II (2000-2006), Iniciatives Urbanes o URBANA (2007-2013) i les Estratègies de Desenvolupament Urbà Sostenible Integrat (EDUSI, 2014-2020)[30].

L'exemple europeu precisament va inspirar la primera iniciativa a gran escala impulsada per la Generalitat de Catalunya l'any 2004, amb l'aprovació de la coneguda com a Llei de Barris, la primera iniciativa legal a l'Estat Espanyol que estableix un programa general d'actuació per intervenir en els barris, que precisament planteja un important salt d'escala respecte a l'abast de les iniciatives URBAN i URBAN II, plantejant a la vegada canvis en el disseny dels programes d'intervenció en els barris. La iniciativa, arran de la crisi econòmica iniciada el 2008, queda paralitzada a partir del 2011, moment en què només s'executen els projectes ja aprovats.

Després de la crisi, hi ha hagut altres programes desplegats pels ens locals que plantegen una continuació de la llei catalana, impulsades des d'ajuntaments i ens locals supramunicipals: el Pla de Barris de Barcelona, impulsat per l'Ajuntament de Barcelona; el projecte Barris i comunitats, creat per la Diputació de Barcelona per al mandat 2019-2023; i el PIBMR, objecte d'aquest treball. Cadascun d'aquests projectes presenta les seves particularitats i tenen objectius i àmbits d'aplicació diferents (Taula 8)[31]. També

[30] Els municipis beneficiaris d'aquestes convocatòries a Catalunya han estat els següents (Red de Iniciativas Urbanas, 2023):

- URBAN: Sabadell, Badalona (Serra d'en Mena), Santa Coloma de Gramenet
- URBAN II: Sant Adrià del Besòs (La Mina)
- Iniciatives Urbanes 2007-2013 o URBANA: Barcelona (Trinitat Nova), Cerdanyola del Vallès (Riu Sec), L'Hospitalet de Llobregat (Gornal), Santa Coloma de Gramenet (Serra d'en Mena).
- EDUSI: Barcelona (Eix Besòs) i Santa Coloma de Gramenet a la primera convocatòria; Sant Boi de Llobregat i Sabadell a la segona.

Tots els municipis es troben a la metròpoli de Barcelona, però Sabadell queda fora de l'àmbit de l'AMB.

[31] En l'actualitat, vinculat amb els Fons Next Generation, s'ha començat a impulsar el programa Barris, que posa a disposició fons per a la rehabilitació d'edificis en els Entorns Residencials de Rehabilitació Programada (ERRP). El seu desplegament es realitza a través de tres

actualment s'estan treballant noves iniciatives que poden desembocar en noves polítiques de regeneració urbana integrada, com el Compromís per al Maresme i el Besòs[32] o l'Estratègia Metropolitana a l'àmbit del Besòs, impulsada per l'AMB[33].

Finalment, per concloure aquest apartat, és d'interès citar el marc de les transformacions de les àrees vulnerables d'atenció especial que planteja la Llei 11/2022, del 29 de desembre, de millorament urbà, ambiental i social dels barris i les viles, que encara no s'ha començat a desplegar i que ha suposat la derogació de la Llei 2/2004. La transformació de les àrees d'atenció especial es planteja des de tres àmbits: les transformacions físiques, la transició ecològica i l'acció sociocomunitària (Figura 6). En el capítol 6 es presenta la síntesi de la informació disponible sobre el PIBMR i els elements essencials del Pla de Barris de Barcelona, de cara a establir les bases per a la posterior comparació. A l'annex 1 es presenta el marc conceptual de la Llei de Barris, el programa Barris i comunitats: motors de transformació social i la nova Llei 11/2022.

Figura 6. Àmbits de transformació de les àrees d'atenció especial previstos a la Llei 11/2022.

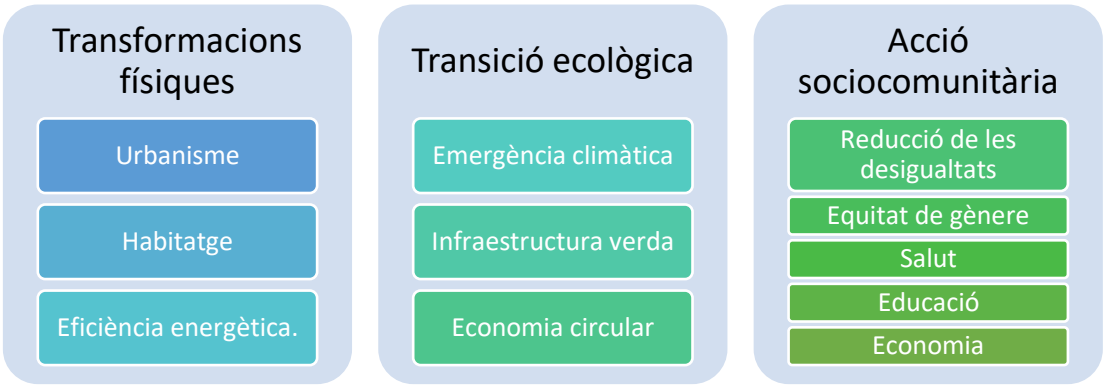

Font: elaborat a partir de l'art. 12 de la Llei 11/2022

convocatòries: a Barcelona, impulsada per l'Ajuntament; a l'AMB, impulsada per l'administració homònima; i la de la resta de Catalunya, depenent de la Generalitat de Catalunya.

[32] L'Ajuntament de Barcelona ha aprovat, també durant aquest mandat, el *Compromís per al Maresme i el Besòs*, que contempla un pla d'accions per als propers quatre mandats (fins el 2039) i preveu una inversió de 100 milions d'euros per a aquest període. Les mesures aborden múltiples àmbits com l'habitatge, l'educació, la salut, espais verds, civisme, seguretat, neteja... entre d'altres (Ajuntament de Barcelona, 2022).

[33] L'*Estratègia metropolitana a l'àmbit del Besòs* (AMB, 2023), impulsada per l'AMB en col·laboració amb els ajuntaments de Badalona, Montcada i Reixac, Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma de Gramenet, presenta una proposta d'actuacions estratègiques pressuposatades en 497 M€, amb actuacions en els àmbits de la integració urbana de grans infraestructures, la connectivitat, la rehabilitació i la millora urbana, la construcció d'habitatge protegit, la recuperació ecològica del riu Besòs, la millora de la franja costanera i el desplegament de programes de desenvolupament social i econòmic. El document, però, no contempla actuacions en àmbits com l'educació, la salut o els serveis socials, i tampoc aporta compromisos concrets d'inversions per a les administracions implicades, més enllà de fer una primera estimació dels recursos que ha d'aportar cada nivell de govern.

Taula 8. Principals polítiques de barris autonòmiques i locals a Catalunya del segle XXI

Iniciativa/ política	Llei de Barris	Pla de Barris de Barcelona	Barris i Comunitats: motors de transformació social	Programa integral de barris per a la millora de rendes
Promotor	Generalitat de Catalunya	Ajuntament de Barcelona	Diputació de Barcelona	Àrea Metropolitana de Barcelona
Període	2004-2010	2016-2020 / 2021-2024	2021-2023	2022-2024
Pressupost	1123 M€	150 M€ per a cada període	7 M€	14 M€. Aportació AMB: 9,8 M€
Àmbits d'actuació	Millora d'espai públic, rehabilitació d'edificis, equipaments, tecnologies, sostenibilitat, equitat de gènere, millora socioeconòmica i accessibilitat	Educació, drets socials, ecologia urbana, activitat econòmica (1a edició)	Espais de sociabilitat Vida autònoma Igualtat d'oportunitats	Educació i bretxa digital, formació i ocupació, cohesió social, habitatge, rehabilitació d'espais i transició ecològica
Assignació de recursos	Subvenció	Decisió municipal	Fons de prestació del catàleg de serveis	Subvenció
Finançament	50-75% Generalitat de Catalunya. Resta: ajuntaments	100% Ajuntament de Barcelona	100% Diputació de Barcelona	Màxim 80% AMB. Resta ajuntaments
Àmbit territorial	Catalunya	Barcelona	Municipis de més de 50.000 habitants amb IVSO<100	Municipis de l'AMB, excepte Barcelona
Municipis beneficiaris	117 (a l'AMB, 19)	1	15 (a l'AMB, 7)	14
Execució de projectes	Ajuntaments beneficiaris	Ajuntament de Barcelona	Ajuntaments beneficiaris	Ajuntaments beneficiaris
Termini d'execució	4 anys + pròrrogues	4 anys	3 anys	3 anys

Font: elaborat a partir de les dades obtingudes de Generalitat de Catalunya (2021), Ajuntament de Barcelona (2019, 2023b), AMB (2022b, 2022c) i Diputació de Barcelona (2023a, 2023b)

En la bibliografia es poden trobar diverses aportacions que fan balanç del tipus de projectes desenvolupats a partir d'aquestes polítiques. Segons Ruiz (2018), les actuacions s'han desenvolupat al voltant de l'urbanisme i desenvolupament econòmic. L'autor destaca que, entre d'altres aspectes, s'ha dotat als barris d'equipaments, s'ha

tractat la millora de les condicions dels habitatges i s'ha facilitat l'accés al transport públic i s'han dignificat espais públics, però no s'ha aconseguit trencar amb la desigualtat o la injustícia social. Com a visió global de les actuacions de les intervencions en els barris metropolitans, Cervera-Alonso et al. (2022) han resumit en quatre categories els principals tipus d'actuacions desenvolupades:

Taula 9. Categories d'intervencions als barris de l'àrea metropolitana de Barcelonai actuacions destacades

Categoria d'intervenció	Tipus de teixit	Actuacions destacades
Ciutat recuperada	Trames tradicionals i teixits d'alineació	• Reurbanització de l'espai públic i millores puntuals en espais d'oportunitat • Intervenció pràcticament nul·la en l'edificació
Ciutat renovada	Polígons residencials i àrees d'ordenació oberta	• Accés a serveis i dotacions públiques • Urbanització de l'espai públic. • Algunes obres de rehabilitació d'edificis, amb diversitat de solucions: posada en valor d'alguns conjunts, substitució de l'edificació en altres. • Pendent l'abordatge de la integració i la vida socials.
Ciutat integrada	Àrees marginals i urbanitzacions perifèriques	• Normalització d'àrees marginals. • Intents d'erradicació, fracassats. • Dèficits urbans de les urbanitzacions, amb dificultats per implementar les millores.
Ciutat recolonitzada	Renovacions i noves extensions urbanes	• Substitució de teixits per operacions de nova planta. • Satisfacció dels dèficits urbanístics de zones colindants.

Font: elaborat a partir de Cervera-Alonso et al. (2022)

Sobre els efectes, cal tenir en compte la dificultat d'avaluar-los i d'establir la relació de causalitat entre els canvis identificats i les mesures concretes de la regeneració urbana integrada. Antón-Alonso et al. (2020), en aquesta línia, consideren que aquestes actuacions aconsegueixen situar els barris en una dinàmica de canvi, fet que cal perpetuar en el temps; és per això que es consideren necessàries actuacions en aquestes àrees que siguin duradores en el temps, multidimensionals i adaptades a les particularitats de cada emplaçament. Ara bé, segons Nel·lo (2021b), totes aquestes polítiques han tingut tres limitacions: la discontinuïtat temporal, la manca d'abast metropolità -excepte el cas de la Llei de Barris-[34] i la dificultat de governar-ne els efectes.

[34] La investigació *Efecto barrio* (2021) és prèvia a l'aprovació del PIBMR de l'AMB.

4. La governança de les metròpolis

La realitat o el fet metropolità no compta amb una definició única, sinó que hi ha diverses alternatives: l'acadèmica o estadística, que al seu torn pot ser morfològica o funcional; la definició jurídica i, finalment, la definició popular, que es pot trobar tant en el món polític, en el social o en els mitjans de comunicació. En el cas espanyol, l'INE ha incorporat recentment la categoria metropolitana a les estadístiques[35], després que diverses comunitats autònomes, a través dels seus instituts d'estadística, han anat proposant les seves pròpies definicions; les definicions jurídiques, en canvi, s'han anat desenvolupant als estatuts d'autonomia (Sevillano et al., 2023).

D'altra banda, també cal tenir en compte que no existeix un model metropolità que es pugui aplicar per igual a tots els territoris, ja que hi ha condicionants històrics, econòmics, socials i polítics que son determinants per garantir l'èxit o el fracàs de la seva institucionalització (Ojeda et al, 2014). En aquest apartat, l'objectiu és desgranar els principals elements a tenir en compte en la governança de les polítiques metropolitanes, centrant-se especialment en les particularitats del cas de Barcelona.

4.1. La caracterització de la governança metropolitana: corrents, tipus i elements definitoris

Respecte a les institucions metropolitanes també hi ha diversitat de plantejaments teòrics. Existeixen tres grans corrents en la governança metropolitana, tots ells ideals, que es poden resumir, a grans trets, de la forma següent (Tomàs, 2009 i 2017; Ojeda et al., 2014):

- El corresponent a l'escola de la reforma, que promou la creació de nous governs metropolitans a un o a dos nivells, amb estructures que incloguin l'àmbit funcional de la metròpoli. Les institucions resultants es doten de competències exclusives i autonomia fiscal, amb representants d'elecció directa. Dintre d'aquest model, es considera el govern a dos nivells (*two-tier level*) com a ideal, amb un àmbit

[35] Per a definir les àrees s'empren dos tipus de municipis:
- El nucli, que és un municipi de població superior a 50.000 habitants densitat superior a 1500 habitants/km^2.
- L'adscripció, que aglutina els municipis contigus i els que tenen més del 15% de la població que es desplaça a la ciutat per motius laborals.

Els municipis que no compleixin el criteri però que queden totalment envoltats per altres que sí que ho compleixen queden inclosos, mentre que els que queden totalment aïllats s'extreuen.

metropolità que coordina les polítiques globals mentre que l'àmbit local s'encarrega dels serveis a cada municipi.

- L'escola de l'elecció racional aposta per la cooperació voluntària entre municipis des del principi d'autonomia. Les estructures que resulten d'aquesta visió son agències sectorials, creades per a la prestació d'un servei determinat, amb representants escollits indirectament. La base de les polítiques és municipal i no metropolitana, i la solidaritat entre municipis no és un objectiu, ja que les relacions es basen en la competitivitat.
- El corrent del nou regionalisme, que emergeix durant els anys noranta, aposta per la construcció d'una visió comuna a partir d'un model de relacions flexible entre els actors públics i privat, també des de la perspectiva de la cooperació voluntària entre municipis i públic-privada. Parteixen d'una visió policèntrica, en què la competició global és entre aglomeracions metropolitanes i no només entre ciutats, i en què la competitivitat econòmica global es converteix en una prioritat.

A partir de les diferents tendències, i en funció del grau d'institucionalització, els tipus de govern metropolitans resultants son els següents (Tomàs, 2018):

- Els governs metropolitans, que representen el grau màxim d'institucionalització, impliquen el reconeixement de la realitat metropolitana i proporcionen visió de conjunt. En la línia plantejada per l'Escola de la Reforma, poden ser a un nivell, com a producte de la fusió o annexió de municipis, o a dos nivells, com a autoritat supramunicipal.
- Les agències metropolitanes sectorials, per a la gestió i/o planificació d'un servei, com pot ser el transport públic, l'aigua, els residus, o la policia. Aquest model pot implicar la pèrdua de visió global del fet metropolità, sobretot quan existeixen aglomeracions amb diverses agències sectorials en què cadascuna cobreix un territori diferent.
- La coordinació vertical, amb polítiques metropolitanes impulsades per altres nivells de govern existents (províncies, regions). En aquest model manca el reconeixement explícit del fet metropolità.
- La cooperació voluntària de municipis, com a forma menys institucionalitzada, en què es produeix l'organització dels representants locals per iniciativa pròpia. Les formes més tradicionals de cooperació es donen a través d'associacions de municipis, mentre que la planificació estratègica representa una forma més flexible.

Pel que fa als elements definitoris, Ojeda et al. (2014) destaquen cinc dimensions: l'àmbit territorial, el finançament, el marc competencial, la funció del govern i la dimensió política -que inclou la cooperació entre actors, les estructures d'incentius i el lideratge polític-. El model plantejat per Tomàs (2018) redueix, tal i com recull la taula 10, quatre dimensions:

Taula 10. Elements definitoris de la governança metropolitana

Element definitori[36]	Subtipus
Competències	- Hard policies: transport, mobilitat, planificació urbanística, residus... - Soft policies: educació, salut, cohesió social...
Finançament	- Transferències de municipis i d'àmbits superiors - Taxes i impostos propis
Representació i participació ciutadana	- Elecció directa - Elecció indirecta
Relacions multinivell	- Horitzontals. - Verticals: amb altres nivells de govern.

Font: taula elaborada a partir de Tomàs (2018)

4.2. La realitat metropolitana a Espanya i a Europa

En el cas europeu existeix una gran diversitat de formes de govern metropolità. Segons Tomàs (2017), hi ha un predomini dels models d'institucionalització mitjana, en què és habitual que les institucions existents corresponguin a versions "*light*" de governs metropolitans, amb una autonomia limitada per la distribució de competències, el poc finançament o la falta de legitimitat democràtica. També es poden trobar casos en què les polítiques metropolitanes son impulsades per àmbits superiors de govern, com podrien ser les regions o les províncies, o bé per agències sectorials.

En els casos de França, Portugal, Itàlia, Regne Unit i Alemanya, amb diferents tradicions, s'han anat institucionalitzant autoritats metropolitanes a partir de diverses vies, però que tenen un nucli comú de competències en els àmbits de planificació territorial, mobilitat, aigua i residus, que en els casos més avançats també incorpora

[36] Segons Tomàs (2018), les àrees metropolitanes generalment tenen competències en l'àmbit de les hard policies i no tenen autonomia fiscal.

competències en habitatge, regeneració urbana, desenvolupament econòmic, promoció social i cultural o educació (Barres i Martí-Costa, 2023).

El resultat dels desenvolupament de les institucions metropolitanes espanyoles és molt diferent al d'altres estats europeus. En el cas espanyol, a nivell legislatiu, les àrees metropolitanes son considerades entitats locals segons l'article 3 de la Llei 7/1985, de 2 d'abril, reguladora de les bases del Règim Local (LBRL); ara bé, la seva creació i regulació queda a mans de les comunitats autònomes, que les poden crear mitjançant una llei en funció d'allò disposat pels Estatuts d'Autonomia (art. 43.1 LBRL). La definició inclosa a la LBRL del fet metropolità, però, no estableix concrecions:

> 2. Las áreas metropolitanas son entidades locales integradas por los Municipios de grandes aglomeraciones urbanas entre cuyos núcleos de población existan vinculaciones económicas y sociales que hagan necesaria la planificación conjunta y la coordinación de determinados servicios y obras.

Segons l'art. 43.3 LBRL, les comunitats autònomes son les encarregades de regular els òrgans de govern i administració, el règim econòmic i de funcionament -incloent la participació dels municipis en la presa de decisions i la distribució de càrregues- i els serveis i obres que ha de prestar, així com el procediment per a la seva execució. La definició normativa, per tant, queda lligada a la voluntat de les comunitats autònomes, sense que hi hagi una definició general de la legislació estatal.

Aquesta definició teòrica i legal escassa, acompanyada d'un desenvolupament legal autonòmic heterogeni, ha anat acompanyada d'altres factors que han dificultat el desenvolupament d'institucions metropolitanes, com les resistències d'altres nivells de govern, tant municipals com autonòmics, i problemes de legitimitat en ser d'elecció indirecta; les estructures resultants generalment queden limitades a àmbits de gestió (Ojeda et al., 2014). Els models de governança existents a Espanya, a més, pateixen una gran fragmentació institucional[37], encavalcament de competències i pluralitat d'ens

[37] Segons Tomàs i Rosselló (2023), a Espanya es poden trobar tots els models d'institucions de governança metropolitana:

- L'existència de governs metropolitans a Barcelona i Vigo (aquest darrer encara no està en funcionament);
- Agències metropolitanes sectorials, com és el cas de València.
- La coordinació vertical, en què la gestió metropolitana depèn de les comunitats autònomes. Com a exemple clar d'aquest cas hi ha Madrid.
- La col·laboració entre municipis, que esdevé el model més recurrent, amb diversitat d'estructures -mancomunitats, consorcis, empreses...-.

Els plans estratègics o les associacions, en canvi, estan poc presents.

supramunicipals, sent Barcelona el cas excepcional que compta amb un govern metropolità de segon nivell (Tomàs, 2017; Barres i Martí-Costa, 2023).

Segons Martí-Costa et al. (2023), els motius de l'anomalia metropolitana espanyola son la llarga tradició municipalista, amb una planta municipal i provincial sense canvis significatius des del 1833[38]; la resistència dels municipis a perdre competències i autonomia; els problemes de desconfiança entre socis de govern i el temor a l'aparició de nous actors polítics; la manca d'enfocament estratègic, voluntat política i l'impuls de plans territorials que superin les visions sectorials i la falta de consciència i d'avaluació de no fer res en matèria metropolitana. En relació amb aquest punt, els autors consideren que

> "Si los actores políticos apostaran por una estrategia metropolitana, los beneficios podrían ser tangibles en temas fundamentales: en materia de eficiencia y eficacia en la prestación de servicios (en especial en políticas públicas «de última milla», que son una de nuestra mayores debilidades); en la capacidad redistributiva y de reducción de las fracturas sociales y territoriales; en la coherencia al formular políticas con fuerte impacto territorial; en el impulso a iniciativas de promoción económica e innovación, y en un reforzamiento indiscutible del área metropolitana como actor político e interlocutor ante el gobierno regional, el central y las instituciones europeas. Pero los "intangibles" políticos prevalecen sobre posibles beneficios tangibles." (Martí-Costa et al., 2023, p. 315)

4.3. La dimensió social de les polítiques metropolitanes

Les *soft policies*, en àmbits com l'educació, la sanitat, els serveis socials o el desenvolupament econòmic, s'han anat incorporant recentment en l'entorn metropolità (García-Chueca i Fernández, 2020). Ara bé, les competències assignades i el grau d'intensitat son bastant dispars. En un estudi encarregat per l'AMB a PWC (2016), que estudia les polítiques socials metropolitanes de la Diputació Foral de Biscaia, la métropole du Grand Lyon, la Greater London Authority, la Comunitat de Madrid i l'Ajuntament de Stuttgart, es realitza una panoràmica general de com s'afronten aquest tipus de competències a partir de tres factors: el volum d'iniciatives en els àmbits, la seva profunditat i transversalitat i la seva capacitat d'innovació. Les iniciatives detectades se subdivideixen en onze àmbits, que son tractats amb formes i intensitats

[38] L'any 1833 s'aprova la creació de les diputacions, institucions que s'han mantingut fins a l'actualitat.

diferents en funció de les competències de cadascuna de les institucions. Les polítiques detectades, classificades per subàmbits, son les següents:

Taula 11. Subàmbits de polítiques socials en àmbits metropolitans i tipus d'accions detectades

Subàmit	Tipus d'accions
Família i infància	• Adopció i acolliment infantil. • Garantia de clima de seguretat familiar.
Salut	• Promoció d'hàbits saludables. • Iniciatives d'atenció hospitalària, centrades en salut mental i atenció primerenca.
Col·lectius específics	• Polítiques dirigides a joves, tercera edat, LGTBI, sense sostre i immigrants.
Treball	• Promoció de l'ocupació juvenil. • Estimulació de la contractació de col·lectius vulnerables.
Habitatge	• Oferta d'habitatge social a preus reduïts • Habilitació d'espais residencials adaptats per a col·lectius amb necessitats especials
Dependència i discapacitats	• Activitats i subvencions per a garantir una vida més independent. • Garanties d'accés a l'habitatge o a centres assistits.
Violència i igualtat de gènere	• Atenció integral, assessorament i prestació de serveis a les víctimes.
Transport	• Tarifes socials • Alternatives de transport escolar i per a persones amb mobilitat reduïda
Emergència social	• Accés a una dieta saludable • Subvencions per a cobrir necessitats bàsiques
Educació	• Diverses tipologies: difusió de bones pràctiques per a l'èxit laboral, beques, cursos d'idiomes, cursos per a adults...
Pobresa energètica	• Eficiència energètica d'habitatges

Font: taula elaborada a partir dels subàmbits i accions identificats a PWC (2016)

L'estudi realitzat des del CIDOB per García-Chueca i Fernández (2020), a partir de l'observança de les competències metropolitanes en l'àmbit del Pilar Europeu de Drets Socials[39] i a partir de l'estudi dels casos de Barcelona, Manchester, Niça, Lió, Porto,

[39] El Pilar Europeu de Drets Socials, aprovat perles institucions europees l'any 2017, es basa en 20 principis relacionats amb la igualtat d'oportunitats i l'accés al mercat de treball, entre els quals trobem l'educació, formació i aprenentatge permanent; igualtat de sexes; igualtat d'oportunitats; suport actiu per a l'ocupació; i diversos principis relacionats amb unes condicions de treball justes i amb la protecció i inclusió social.

Viena i Varsòvia, els àmbits en què es detecten que hi ha més polítiques socials metropolitanes son: educació, formació i aprenentatge permanent; igualtat d'oportunitats; suport actiu per a l'ocupació; i assistència i suport als infants. A nivell pressupostari hi ha una gran variabilitat: la mitjana de recursos destinats a polítiques socials se situa en el 27%, tot i que la forquilla oscil·la entre l'11% i el 50%[40] del pressupost (en el cas de Barcelona és el 16%). Els elements destacats de les polítiques contra les desigualtats metropolitanes que ha detectat l'estudi, partint de la insuficiència de les solucions únicament municipals, son: la realització de diagnòstics a través de la recollida empírica de dades; l'abordatge integral dels problemes socials; la priorització de les àrees amb més exclusió social; la cooperació amb els municipis metropolitans i el treball amb diferents actors territorials; i un lideratge polític fort i amb rendició de comptes.

4.4. La realitat institucional de l'Àrea Metropolitana de Barcelona

La definició del fet metropolità a Barcelona engloba diferents municipis en funció de quina definició s'empri: la definició estadística elaborada des de l'institut d'Estadística de Catalunya agrupa 131 municipis; les definicions populars, en canvi, son diverses: mentre que la realitat dels 36 municipis respon als conceptes d'Àrea Metropolitana, "Primera Corona", "Cinturó Vermell" o "Barcelona del metro", existeix el concepte de Regió metropolitana de Barcelona, que n'agrupa 164 (Sevillano et al., 2023).

La darrera definició, la jurídica, és la d'interès per a aquest punt del treball, atès que fa referència als 36 municipis que engloba l'AMB, seguint allò establert en la Llei 31/2010. El govern metropolità queda inclòs dintre d'un entorn d'ens locals supramunicipals complex: sobre el territori metropolità també hi actuen la Diputació de Barcelona i els consells comarcals del Baix Llobregat, el Vallès Occidental i el Maresme[41][42]. Igual que els altres ens supramunicipals, el Consell Metropolità de l'AMB també és d'elecció indirecta.

Les competències de l'Àrea Metropolitana, segons l'article 14 de la Llei 31/2010, son en els àmbits següents: urbanisme, transport i mobilitat, aigües, residus, medi ambient,

[40] En el cas de Viena, el fort component social de les polítiques metropolitanes situa la despesa en aquest àmbit en el 50% del pressupost.
[41] El Consell Comarcal del Barcelonès va ser dissolt el 2019. El Decret 193/2019 va distribuir les seves competències, moltes de les quals van recaure a l'AMB, que ha assumit aspectes tan variats com l'assistència i cooperació amb els ajuntaments, el manteniment de les Rondes de Barcelona i la Gran Via nord o les actuacions realitzades a través de REGESA en àmbits com l'habitatge i la renovació urbana.
[42] També hi ha algunes mancomunitats de municipis vigents en territori metropolità.

infraestructures d'interès metropolità, desenvolupament econòmic i social i cohesió social i territorial. En alguns àmbits, com el del transport i mobilitat, l'AMB s'encarrega de la gestió dels serveis de transport urbà i interurbà de viatgers -amb diverses fórmules-, mentre que en altres àmbits, com el de la cohesió social i territorial o el del desenvolupament econòmic i social, amb unes competències compartides, el rol de l'AMB queda emmarcat en l'àmbit del suport i l'assistència als ajuntaments. Aquest vessant queda articulat al voltant de diversos instruments d'inversió i de suport. En el cas de la legislatura 2019-2023, la Taula 12 recull tots els recursos que s'han desplegat:

Taula 12. Inversions i suport de l'AMB, 2019-2023

Pla d'inversions			
	Programa d'actuacions de cohesió territorial (PACTE)	Finançament d'equipaments, espais públics i infraestructures.	100,00 M€
	Programa d'actuacions de millora urbana i social (PAMUS)	Obres i intervencions dels ajuntaments. Accions de manteniment i finançament del funcionament ordinari dels serveis, equipaments i actuacions municipals adreçades directament als usuaris i ciutadans,	181,15 M€
	Projectes i assistència tècnica	Ajuda tècnica externa necessària per complementar els equips de l'AMB que donen suport als ajuntaments.	10,00 M€
	Programa d'actuacions de millora del paisatge natural i urbà	Inversions en els espais fluvials metropolitans del Llobregat i el Besòs. Recuperació de zones degradades i resolució de problemes d'encaix entre les zones urbanes i l'entorn natural, integració de les infraestructures viàries, energètiques i de serveis dins del paisatge metropolità i millores de la connectivitat entre espais urbans i naturals.	25,00 M€
	Pla de sostenibilitat ambiental per als municipis de l'AMB	Programa creat com a resposta a la pandèmia de la covid-19. Reforç de les polítiques de mobilitat sostenible i la transició ecològica i energètica.	110,00 M€
Suport als ajuntaments			
	Suport als municipis per al finançament de l'expropiació de les zones verdes i dotacions municipals.		54 M€
	Suport a les empreses municipals d'habitatge.		46 M€
	Rehabilitació d'edificis i millora de barris		30 M€
	Millora d'infraestructures i de competitivitat de polígons industrials i àrees d'activitat econòmica		30 M€
Polítiques socials			
	Programa metropolità de foment de la cohesió social	Línies de treball: projectes singulars, orientació i formació, emprenedoria, plans d'ocupació, suport a la contractació per a empreses i entitats	24 M€

	Programa metropolità de foment de la cohesió social	Línies de treball: cohesió, convivència i seguretat; llars vulnerables; accessibilitat universal; gènere i identitat; garantia alimentària	6 M€
	Pla ApropAMB	Programa de resposta a la pandèmia de la covid-19. Tres programes específics: xarxa de reforç de les polítiques socials; reforç educatiu, digital i inclusiu; i suport a les xarxes d'activitat econòmica del municipi.	16,6 M€
Programa de barris			**10 M€**
Programa d'actuacions de gestió forestal			
	Prevenció d'incendis forestals: millora dels camins forestals, actuacions puntuals de millora de les rampes per a la sortida de fauna, dipòsits de petita capacitat o franges de protecció, entre d'altres.		400.000 €
Programes de gestió de fons europeus: fons FEDER 2014-2020 (60 M€), Fons Next Generation EU			

Font: elaborat a partir de AMB (2019, 2023b)

5. Metodologia: fonts i mètode.

Seguint les diferents estratègies d'avaluació del disseny plantejades a la guia sobre l'avaluació de disseny elaborada des d'Ivàlua (Blasco, 2009), la metodologia emprada en aquest treball es basa en una estratègia d'avaluació per comparació a la recerca social i altres experiències pràctiques. La comparativa, tal i com s'ha indicat a la introducció, es realitza entre les principals variables del PIBMR i del Pla de Barris de Barcelona, per tal de determinar si es poden considerar programes complementaris.

5.1. La metodologia d'anàlisi

El primer punt consisteix en la **descripció de l'objecte d'estudi i el de comparació.** La descripció del PIBMR pretén aglutinar i sintetitzar les diverses informacions disponibles, juntament amb l'elaboració d'una proposta de teoria del canvi que guiï l'anàlisi posterior. A continuació, es descriuen els elements essencials del Pla de Barris de Barcelona i el context social en què ambdós s'emmarquen, com a pas previ per poder realitzar l'avaluació per comparació.

El segon punt, d'obtenció de **resultats i anàlisi**, es basa en els dilemes plantejats per Clemente et al. (2016) recollits en el marc teòric. El dilema de la governança queda fora de l'abast del treball, ja que la qüestió de la relació dels diversos agents cal abordar-la des del vessant de l'avaluació de la implementació, actualment en una fase inicial, tot i que en l'anàlisi sí que s'inclouran alguns elements del dilema de la temporalitat que hi tenen relació. Els àmbits que sí que s'aborden son la selecció, la teoria del projecte i la continuïtat temporal; el darrer aspecte que s'aborda és el dels recursos econòmics. Cadascun dels elements es presenta a partir de preguntes d'investigació que guien la presentació dels resultats.

El primer element d'anàlisi és l'abast territorial, és a dir, el **dilema de la selecció**, en què es busca estudiar si totes les zones que tenen més vulnerabilitat queden cobertes pel PIBMR i si es poden considerar complementaris els dos programes objecte de comparació. L'estratègia emprada en aquest punt és el càlcul de les taxes de cobertura en percentatge respecte els barris potencialment elegibles, seguint els passos següents:

1. Anàlisi de la distribució dels projectes per municipis i per decils i determinació de la taxa de cobertura del PIBMR en percentatge respecte el total d'àrees vulnerables, tant per municipis com pel global de l'àmbit d'actuació del programa (és a dir, tota l'AMB excepte Barcelona).

2. Determinació de les taxes de cobertura equivalents respecte el Pla de Barris de Barcelona.
3. Càlcul de les taxes de cobertura combinades.

A l'hora de calcular les taxes de cobertura, s'ha considerat que una àrea queda coberta pel PIBMR si algun dels barris inclosos en l'àrea estadística apareix com a beneficiari del programa en la documentació facilitada per l'AMB.

El segon element és la **teoria del projecte.** L'objectiu d'aquest apartat és avaluar la integralitat del PIBMR, en funció dels eixos i actuacions, i comparar-la amb el Pla de Barris de Barcelona. Per tal de desenvolupar l'anàlisi, es parteix de les definicions de regeneració social, regeneració urbana i regeneració urbana integrada de Díez i Moya (2012), complementades amb les aportacions de Nel·lo (2021a) i les previsions de la Llei 11/2022, per tal que resulti assequible identificar que les definicions quedin enriquides amb una relació d'àmbits de caràcter sectorial (Taula 13).

Els passos a seguir en aquest punt son:

1. Determinació de la integralitat del disseny general del PIBMR, és a dir, dels eixos i les possibles actuacions subvencionables, a partir del model definit. Es classifiquen les accions en el model d'anàlisi definit, i a partir del resultat es classifiquen els eixos i, en darrera instància, el global del PIBMR. En els casos en què l'actuació estigui associada a la reducció de desigualtats, s'utilitza també com a suport la classificació dels tipus de desigualtat recollit a la Taula 7 per poder acotar més l'anàlisi.
2. Determinació de la integralitat del PIBMR a través dels projectes inclosos en la convocatòria, aplicant els resultats del punt anterior, per detectar les possibles diferències existents entre el disseny i el conjunt de projectes presentats. En els punts en què hi hagi la possibilitat que hi hagi elements de regeneració social i de regeneració urbana, s'entra en el detall de les actuacions del projecte concret, a partir de la informació proporcionada per l'Agència de Transparència de l'AMB.
3. En la línia de l'avaluació per comparació, s'aplica el mateix model d'anàlisi al cas del Pla de Barris de Barcelona[43] per determinar similituds i diferències en els elements essencials del disseny (objectius, àmbits d'actuació, abast territorial, recursos disponibles, mecanismes de funcionament).

[43] En aquest punt cal tenir en compte que tots els projectes inclosos en el Pla de Barris de Barcelona contenen actuacions en tots els àmbits definits.

Taula 13. Model d'anàlisi de la integralitat de les polítiques de barris

REGENERACIÓ URBANA INTEGRADA	
REGENERACIÓ URBANA	**REGENERACIÓ SOCIAL**
Espai físic: transformacions físiques i transició ecològica. • Urbanisme i habitatge. • Infraestructures de mobilitat. • Espai públic i infraestructura verda. • Provisió de serveis. • Telecomunicacions. • Energia. • Medi ambient i emergència climàtica. • Economia circular.	**Acció sociocomunitària** • Reducció de les desigualtats. • Educació. • Salut. • Gènere. • Economia i fiscalitat. • Ocupació. • Patrimoni i memòria.

Font: elaboració pròpia, a partir de les aportacions teòriques de Díez i Moya (2012) i Nel·lo (2021a) i l'art. 12 de la Llei 11/2022

El tercer element fa referència a **la continuïtat temporal.** En aquest punt, l'enfocament se centra en l'estudi de la concurrència d'iniciatives de diverses polítiques supramunicipals de barris en les àrees objecte d'intervenció del PIBMR, per poder estudiar la seva intensitat i la fragmentació temporal. Els passos seguits en aquest punt son:

1. Identificació i quantificació de les iniciatives impulsades en els barris objecte d'intervenció del PIBMR que han tingut també projectes dels programes europeus (URBAN, URBANA, EDUSI), de la Llei de Barris de la Generalitat de Catalunya i/o del projecte Barris i Comunitats: motors de transformació social.
2. Establiment del cronograma dels casos en què es detectin més solapaments.
3. Quantificació, per al cas de Barcelona, del nombre de projectes europeus i de la Llei de Barris en les àrees corresponents al pla municipal.

El darrer element d'anàlisi és **la dimensió econòmica**, relacionada amb **els recursos disponibles**. A través del càlcul de la inversió per habitant del Pla de Barris de Barcelona es realitzen diverses projeccions per poder comparar-lo amb els recursos disponibles de què gaudeix el PIBMR. En consonància amb la hipòtesi de treball, es parteix des de la premissa que el Pla de Barris de Barcelona té més disponibilitat de recursos.

Per tal d'estructurar l'anàlisi, es defineixen tres propostes o escenaris i tres models de finançament. Els tres escenaris plantejats en aquest treball son:

- **PIBMR ampliat:** per a tots els barris inclosos en l'actual PIBMR, ampliant els recursos fins a l'equiparació amb les xifres d'inversió del Pla de Barris de Barcelona, anomenat
- **Escenari de vulnerabilitat extrema**: abasta tots els barris metropolitans, exceptuant els de Barcelona, que pertanyen al decil 10 de l'IVU.
- **Escenari de vulnerabilitat extrema ampliada**: suposa una ampliació de l'escenari 2 i abasta tots els barris metropolitans, exceptuant els de Barcelona, que pertanyen als decils 9 i 10 de l'IVU[44].

Els passos que se segueixen son:

1. Determinació de la inversió per habitant al Pla de Barris de Barcelona, a partir de les dades de despesa del període 2016-2020.
2. Càlcul del cost total dels escenaris plantejats, a partir de les dades obtingudes en l'apartat anterior. En aquest punt no es tenen en compte les despeses de gestió.
3. Quantificació de la distribució de la despesa entre ajuntaments i l'AMB en funció dels models de finançament següents:
    1. Finançament íntegrament metropolità (100% AMB).
    2. Finançament límit contemplat al PIBMR: 80% AMB i 20% ajuntaments.
    3. Cofinançament: 50% AMB i 50% ajuntaments[4546].
4. A partir de les dades del pressupost global de l'AMB i dels ajuntaments per al 2023 es calcula el percentatge d'esforç pressupostari i inversor que suposa cadascun dels escenaris plantejats en funció dels models de finançament per poder analitzar la plausibilitat d'aplicar els resultats obtinguts.

[44] Per determinar l'escenari 3 s'han pres com a referència els resultats de l'anàlisi de la dimensió territorial recollits en l'apartat 8.1, que mostren que tots els barris de la ciutat de Barcelona pertanyents als decils 9 i 10 queden coberts per la iniciativa municipal, i que a partir del decil 8 la taxa de cobertura del Pla de Barris disminueix.
[45] Aquest escenari correspon al percentatge mínim de finançament garantit que la Generalitat de Catalunya aportava a la Llei de Barris. A la nova Llei 11/2022 es manté aquest percentatge.
[46] Tant en el programa de l'AMB com en la normativa dels programes de la Generalitat es permet que es busquin altres recursos de finançament d'altres administracions. Aquesta cerca, però, correspon als ajuntaments, ja que en ambdues iniciatives son els ens encarregats de presentar els projectes i d'executar-los; per tant, la responsabilitat no recauria en l'ens promotor de la política objecte d'anàlisi.

Finalment, a les **conclusions**, s'ofereix una visió global de tots els elements analitzats i la discussió de la validesa de la hipòtesi de treball en base als resultats, juntament amb **recomanacions sobre el PIBMR i futures línies de recerca.**

Figura 7. Esquema de la metodologia emprada

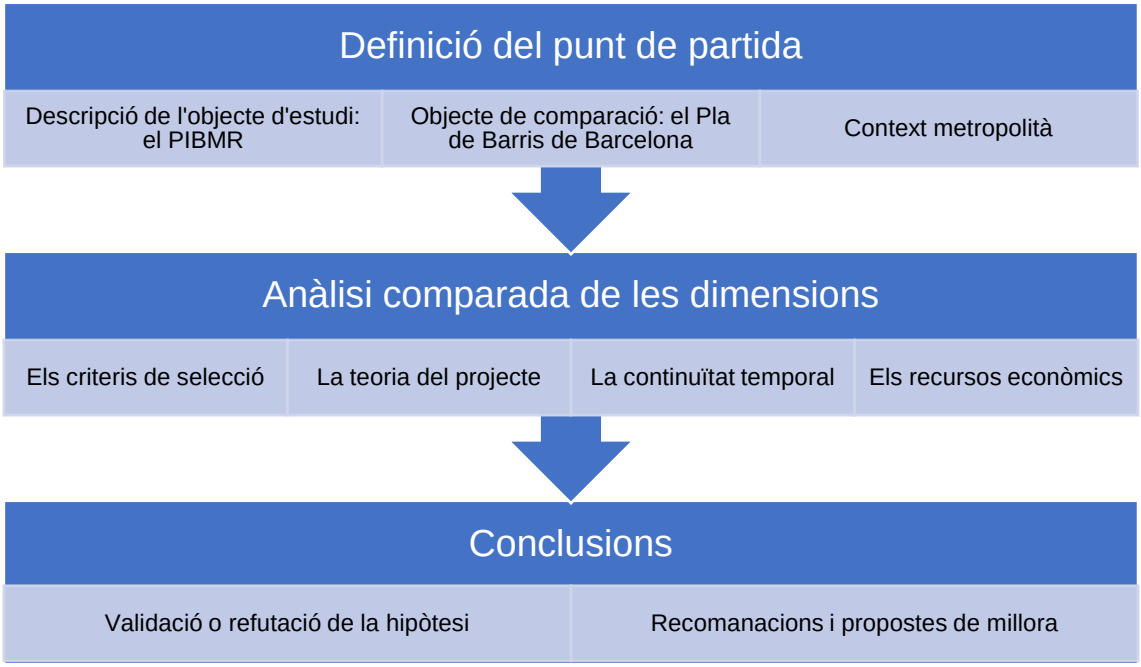

Font: elaboració pròpia

5.2. Fonts de dades

Les dades referents al PIBMR s'han obtingut a través del web de l'AMB (2022a, 2022b) i s'ha complementat amb una sol·licitud de dret d'accés a la informació pública, resposta el 22 de desembre de 2022, per tal d'obtenir la informació sobre els eixos, actuacions i àmbits d'intervenció de cadascun dels projectes, ja que aquesta no es troba publicada[47]. La informació rebuda per part de l'AMB s'ha obtingut recollida en documents de treball que sintetitzen les informacions demanades, ja que el global del PIBMR consta de 22 expedients administratius diferents. Els documents lliurats que s'han emprat en el treball com a font de dades son *Programa integral de barris per a la millora de rendes: Anàlisi de les propostes presentades* (AMB, 2022c) i *Resum dels projectes atorgats dins del Programa integral de barris per a la millora de rendes* (2022d).

[47] La informació dels eixos i actuacions dels projectes s'ha rebut agrupada en un únic document de treball. Des de l'Agència de Transparència de l'AMB s'ha informat que el global del PIBMR consta de 22 expedients.

Les dades emprades per als capítols dedicats al context social metropolità i als resultats i anàlisi provenen dels recursos següents:

- Les dades referents a la classificació dels barris segons els decils de l'IVU, corresponents al 2017, es troben disponibles Cruz et al. (2021).
- Les dades de població emprades per als barris metropolitans provenen del Mapa de barris metropolitans i de les àrees estadístiques de referència (Antón-Alonso et al., 2016). Aquest mapa de barris és la base de les àrees estadístiques emprades per al càlcul de l'IVU per barris.
- Les dades sobre els pressupostos municipals -liquidacions de 2022 i pressupostos de 2023-, consultades el 24 de juliol de 2023, provenen de la base de dades CONPREL (Ministeri d'Hisenda, 2023). Els gràfics d'evolució de les sèries històriques provenen del portal *Transparència Catalunya* (Generalitat de Catalunya, 2023).
- Les dades de despesa del Pla de Barris de Barcelona, a partir de les quals es defineixen els escenaris econòmics, s'han obtingut de l'Informe de balanç de la primera edició elaborat per la Comissió Assessora del Pla de Barris de Barcelona (2021).
- La informació relacionada amb els àmbits d'actuació d'altres polítiques de barris provenen de diversos punts: la base de dades de projectes europeus de la Red de Iniciativas Urbanas (2023), la nota de premsa de balanç de la Llei de Barris de la Generalitat de Catalunya (2021) i les publicacions *Pla de Barris: Barcelona 2015-2023* (Ajuntament de Barcelona, 2023) i *Projecte transformador Barris i Comunitats: motors de transformació social. Els projectes als barris* (Diputació de Barcelona, 2023b).

Respecte a les dades de població, és important remarcar un apunt metodològic: les dades per barris més recents que s'han trobat son del 2016, i per això s'han aparellat amb les de l'IVU del 2017 per la proximitat temporal. En el cas dels càlculs relacionats amb els pressupostos del 2022 i 2023, s'han emprat les dades de població que conté la mateixa base de dades del Ministeri d'Hisenda, seguint el mateix criteri de proximitat temporal.

6. La descripció dels objectes d'anàlisi

6.1. El Programa Integral de Barris per a la Millora de Rendes

El PIBMR és impulsat per l'AMB i s'articula com una línia de subvencions per a projectes per abordar la vulnerabilitat extrema en els municipis metropolitans, excepte Barcelona. El pressupost metropolità és de 9,8 milions d'euros per al període 2022-2024 i permet cobrir fins al 80% del pressupost del programa, corresponent el 20% restant als ajuntaments sol·licitants. El programa s'emmarca en l'àmbit competencial de cohesió social i territorial, definit per l'art. 14.H.a de la Llei 31/2010, que assigna a l'AMB la funció de "*promoure la implantació de polítiques públiques comunes en matèria de serveis municipals i de foment de la cohesió social i territorial, amb la finalitat de millorar les condicions de vida dels ciutadans i l'equilibri territorial dels municipis que la integren."*

El diagnòstic de la situació, segons la informació facilitada per l'Agència de Transparència de l'AMB, es basa en les aportacions teòriques de la vulnerabilitat urbana d'Antón-Alonso et al. (2020b), ja detallada a l'apartat 2.2.2[48]. Els objectius, segons consta en la informació del programa disponible al web de l'AMB (2022b), son els següents:

- Avançar en l'eliminació dels desequilibris socials i econòmics als barris afectats.
- Afavorir les capacitats personals, familiars i socials de les persones i comunitats per propiciar una convivència harmoniosa i enriquidora als veïnats dels barris de la ciutat.
- Coordinar els diferents actors econòmics i socials, amb l'objectiu de trobar un equilibri dins del marc de l'ocupació que possibiliti un nivell de vida digne per als habitants d'aquests barris.
- Garantir unes condicions de seguretat als espais públics i en la convivència veïnal que permetin desenvolupar amb normalitat activitats de caràcter econòmic i social.

El programa s'articula al voltant de quatre eixos, amb diversos tipus d'accions associats a cadascun:

[48] El disseny del programa s'inspira, segons la informació proporcionada per l'AMB, en el Contrait de Ville 2015-2022 de la metròpoli de Saint-Étienne, estructurat en quatre pilars: reforçar el desenvolupament social del territori i acompanyar l'autonomia dels seus habitants, millorar la qualitat de vida dels habitants dels territoris prioritaris, desenvolupar l'activitat econòmica i afavorir l'ocupació i, finalment, promoure la laïcitat i els valors de la república. Els quatre eixos es desgranen en diversos objectius estratègics i operatius (Saint-Étienne Metropole, 2021).

Taula 14. Eixos d'actuació i tipologies d'accions subvencionables del PIBMR

Eixos d'actuació	Tipologia d'actuacions subvencionables
Eix 1 Educació, fractura social, bretxa digital i adaptació social.	1. Reforç de l'educació escolar des de la infància a l'adolescència per completar les tasques parentals. 2. Accions que promoguin les ganes d'anar a l'escola, la integració i la convivència. 3. Formació adaptada a les necessitats actuals. Accés i aprenentatge d'utilització de les xarxes socials. 4. Oportunitats d'obertura social positiva mitjançant la cultura, l'esport i les associacions en general. 5. Suport per a l'adquisició d'idiomes i capacitats de digitalització. Escoles de segona oportunitat. 6. Ajuda a l'emancipació.
Eix 2 Millora de la relació entre les necessitats de formació, la demanda de treball i l'oferta d'ocupació per acostar els demandants de feina al món empresarial i viceversa	1. Programes coordinats entre gremis professionals, empreses i altres demandants de llocs de treball amb escoles i centres de formació. 2. Selecció de llocs de treball amb demanda estable i valoració del creixement d'oportunitats. 3. Mobilització de l'economia local mitjançant mesures per mantenir i afavorir l'aparició d'un teixit d'activitats locals. 4. Centres de coworking i teletreball. 5. Formacions específiques i suport a l'ocupació en àmbits vinculats a la rehabilitació d'habitatges i altres activitats lligades a programes específics que produeixin una demanda creixent. 6. Foment al desenvolupament de formacions per millorar la salut de col·lectius vulnerables per raó d'edat, gènere o situacions especials.
Eix 3 Mesures de cohesió social	1. Formació i ajuda perquè els col·lectius vulnerables assoleixin els drets socials bàsics i accedeixin als recursos. 2. Mobilització de recursos locals en un sentit ampli per garantir l'ús de qualitat de l'espai públic (enfocament preventiu i de regulació). 3. Programes de reallotjament i altres mesures, amb especial atenció a les dones amb problemes de maltractament que necessiten reubicar-se lluny de la residència actual. 4. Incorporació de la sostenibilitat als barris d'actuació prioritària. 5. Redefinició d'equipaments públics. 6. Introducció de mesures de participació ciutadana per afavorir la implicació dels ciutadans i les comunitats de veïns, i potenciar l'ascensor social. 7. Elaboració de plans integrals de barris. 8. Programes especials per tractar les situacions de solitud i envelliment i per atendre situacions relacionades amb problemes mentals.
Eix 4 Habitatge digne per atendre situacions singulars, rehabilitació d'espais i transició ecològica.	1. Habilitació d'habitatges i centres residencials per atendre situacions especials: situacions de sensellarisme i d'alta vulnerabilitat relacionada amb l'habitatge. 2. Projectes de regeneració urbana i entorns residencials amb criteris d'inclusió social i sostenibilitat. 3. Projectes orientats a crear comunitats energètiques locals i altres elements en el marc de la transició ecològica. 4. Suport a organitzacions i associacions.

Font: extret de AMB (2022b)

Els recursos s'assignen als projectes a través d'una convocatòria de subvencions, amb criteris relacionats amb l'entorn, el municipi i el propi projecte (Taula 15). El resultat de

la convocatòria és la subvenció de 20 projectes, presentats per 14 ajuntaments tinguin una gran diversitat temàtica. Des de l'Agència de Transparència de l'AMB s'ha confirmat que tots els projectes presentats han estat subvencionats i que, per tant, cap ha estat descartat. El percentatge mitjà de subvenció de l'AMB se situa en el 69,70%, tot i que 9 dels 20 projectes arriben al màxim del 80% de finançament metropolità que permet la convocatòria (taula 16), la flexibilitat que permet la convocatòria a l'hora de definir els projectes provoca una gran variabilitat en els continguts, ja que l'únic requisit és que incloguin actuacions que entrin dintre dels àmbits subvencionables.

Taula 15. Criteris d'adjudicació de la convocatòria 2022 del PIBMR

Criteris relacionats amb l'entorn municipal i del projecte		**55 punts**
A	Decil de vulnerabilitat urbana que tingui el barri	De 3 a 30 punts[49]
B	Sinergies amb altres projectes socials que incideixen sobre els mateixos subjectes i/o territoris o projectes compartits amb altres municipis	Fins a 10 punts
C	Recursos disponibles per habitant del municipi	Fins a 15 punts
Criteris relacionats amb el projecte presentat		45 punts
A	Qualitat tècnica de les propostes	Fins a 20 punts
B	En funció del públic objectiu destinatari: perfil dels destinataris, qualitat dels objectius identificats i criteris que els identifiquen	Fins a 10 punts
C	Sostenibilitat dels projectes en el temps i indicadors en les diferents etapes de desenvolupament,	Fins a 5 punts
D	Compromís, implicació i idoneïtat d'entitats socials que col·laborin en el projecte	Fins a 5 punts
E	Formalització i solidesa del projecte i els seus aspectes econòmics valorant positivament la presentació d'un pla de cofinançament i recerca de fons complementaris	Fins a 5 punts

Font: extret de AMB (2022a)

Taula 16. Projectes subvencionats pel PIBMR i eixos d'actuació

Municipi	**Nom del projecte**	**Total import projecte**	**Import subvencionat AMB**	**% subven-ció AMB**
Badalona	Posem colors als barris (Pla de barris)	437.875,81 €	347.875,81 €	79,45%
Barberà del Vallès	L'orientació i l'acompanyament clau per l'èxit educatiu	192.918,76 €	154.335,01 €	80,00%

[49] El decil 10 rep 30 punts, el decil 9 27, el decil 8 en rep 24, i així successivament.

Municipi	Nom del projecte	Total import projecte	Import subvencionat AMB	% subven-ció AMB
Barberà del Vallès	Treballem per un casc antic proper i sostenible	945.000,00 €	689.473,09 €	72,96%
	Accés a les noves tecnologies per a tothom	195.239,88 €	156.191,90 €	80,00%
Cornellà de Llobregat	A prop teu social	326.147,00 €	260.917,60 €	80,00%
	Nou incubador urbà	493.633,92 €	394.907,14 €	80,00%
El Prat de Llobregat	Districte IV- Barris Creatius, any 2022	976.900,00 €	781.520,00 €	80,00%
Gavà	Mesures de cohesió social. Refugi climàtic Ca n'Espinós	40.126,20 €	32.100,96 €	65,00%
	Rehabilitació habitatge lloguer social	69.355,90 €	55.484,72 €	80,00%
	Planificació Estratègica del Pla Local d'Acció Comunitària Integrada	547.280,00 €	355.960,00 €	65,00%
L'Hospitalet de Llobregat	Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes-Blocs Florida	2.371.800,00 €	1.000.000,00 €	42,16%
Montcada i Reixac	Actuació integral per a la millora de la convivència i el desenvolupament social	885.542,94 €	708.434,35 €	80,00%
Ripollet	Espai d'innovació econòmica i sociocomuni-tària al barri de Can Mas	1.132.229,00 €	805.000,00 €	71,10%
Sant Adrià de Besòs	Oportunitats educatives al Barri de la Mina de Sant Adrià de Besòs	240.580,74 €	184.097,26 €	76,52%
	Ciutat curosa amb l'espai i les persones	565.581,32 €	452.465,06 €	80,00%
Sant Boi de Llobregat	Sant Boi de Llobregat_Camps blancs	617.691,36 €	494.153,09 €	80,00%
Sant Feliu de Llobregat	Projectes comunitaris	940.000,00 €	602.058,00 €	64,05%
Sant Joan Despí	Nous espais de socialització al barri de Les Planes de Sant Joan Despí	562.400,00 €	438.000,00 €	77,88%
Sant Vicenç dels Horts	PIB: La vida en comunitat, una oportunitat per a la igualtat	1.415.752,00 €	1.000.000,00 €	70,63%
Santa Coloma de Gramenet	Espai d'oportunitats	1.116.500,00 €	892.500,00 €	79,94%
	TOTAL	**14.072.554,83 €**	**9.805.473,99 €**	**69,70%**

Font: informació extreta de la informació facilitada per l'AMB (2022c, 2022d)

L'IERMB ha realitzat el primer informe d'avaluació del PIBMR (Martí-Costa i Porcel, 2023), en què es presenta l'avaluació de diversos elements del disseny. Respecte al mecanisme de selecció dels projectes, es caracteritza el PIBMR a través d'un model mixt, que combina l'enfocament descendent (*top-down*), amb l'AMB prioritzant els projectes presentats, i l'ascendent (*bottom-up*), en què els ajuntaments dissenyen els projectes i després els executen. Respecte a les estratègies territorials, l'informe en defineix dues: la intensiva, amb una concentració dels recursos i projectes en una o dues àrees concretes vulnerables en el municipi; i l'extensiva, que busca cobrir el major nombre d'àrees possibles del municipi.

En relació amb els projectes, es tracten diversos aspectes en l'informe de l'IERMB. Respecte a la integralitat, els resultats de l'anàlisi mostren que el 40% dels projectes són específics, enfocats a un eix concret, i que només un dels 20 projectes presentats engloba els quatre eixos i és considerat integral[50]. En relació amb les formes d'actuació, l'informe identifica cinc categories que recullen la pluralitat de procediments que s'engloben dintre del programa: la transferència de recursos econòmics; la provisió de béns o serveis; la construcció, cessió o lloguer d'espais on es presten serveis; estratègies d'informació, sensibilització i conscienciació; i capacitació i millora de competències.

Respecte a la qualitat del disseny, es detecta una gran disparitat entre els projectes. L'informe de l'IERMB els analitza a partir de quatre dimensions: el diagnòstic, la pertinència o coherència externa, la coherència interna i l'avaluabilitat. La dimensió amb millors valoracions és la coherència interna dels projectes, mentre que en el cas del diagnòstic es detecten dificultats a l'hora de passar d'indicadors territorialitzats -com, per exemple, l'atur- als problemes concrets a afrontar, ja que manquen indicadors de tipus comunitari a nivell de barri[51]. L'avaluabilitat dels projectes, seguint els resultats, presenta dificultats en gairebé tots els casos. La Taula 17 mostra la informació sobre els eixos, la qualitat dels projectes i l'estratègia territorial definides a l'informe, juntament amb els barris en què s'actua, els decils de vulnerabilitat de cadascun d'ells i la població estimada.

[50] Segons els resultats de l'IERMB (2023), un 40% dels projectes son específics, abordant només un dels quatre eixos; el 25% dels projectes actua en dos eixos, el 30% en 3 eixos i només un aborda les quatre dimensions i es pot considerar integral.

[51] L'informe relaciona aquesta problemàtica amb la pertinència dels projectes, ja que aquesta falta de dades territorialitzades provoca que els problemes diagnosticats siguin de més abast i que, en conseqüència, els objectius dels programes no els puguin cobrir.

Taula 17. Principals elements territorials i operatius dels projectes inclosos al PIBMR

Municipi	Nom del projecte	Eixos				Barris d'intervenció	Població (2016)	Decil IVU	Qualitat del disseny (IERMB)				Estratègia territorial (IERMB)
		1	2	3	4				Diagnòstic	Pertinència	Coherència	Avaluabilitat	
Badalona	Posem colors als barris (Pla de barris)	x	x	x		La Salut, la Pau, Sistrells, Lloreda, Sant Roc, Artigas, Congrés. Remei, Pomar i Guixeres	61.370	10					Extensiva
Barberà del Vallès	Accés a les noves tecnologies per a tothom	X		X		Barri antic	5.780	7					Intensiva
	L'orientació i l'acompanyament clau per l'èxit educatiu	X											
	Treballem per un casc antic proper i sostenible		X	X									
Cornellà de Llobregat	A prop teu social			x		Sant Ildefons	25.925	10					Intensiva
	Nou incubador urbà		x										
El Prat de Llobregat	Districte IV- Barris Creatius, any 2022	x	x	x		Sant Cosme, La Granja	7.989	9 / 10					Intensiva
Gavà	Planificació Estratègica del Pla Local d'Acció Comunitària Integrada			x		Ausiàs Marc. Can Tintorer, Can Tries, La Rambla - Barceloneta, La Rambla – Centre, Ca n'Espinós, Les Colomeres	17.874[52]	6 / 7					Extensiva

[52] En el cas del projecte Planificació Estratègica del Pla Local d'Acció Comunitària Integrada no s'ha inclòs la població de Ca n'Espinós, per evitar comptabilitzar-la dues vegades en realitzar els càlculs de població total.

Municipi	Nom del projecte	Eixos				Barris d'intervenció	Població (2016)	Decil IVU	Qualitat del disseny (IERMB)				Estratègia territorial (IERMB)
		1	2	3	4				Diagnòstic	Pertinència	Coherència	Avaluabilitat	
Gavà	Mesures de cohesió social. Refugi climàtic Ca n'Espinós			x		Ca n'Espinós	554	6					Intensiva[53]
	Rehabilitació habitatge lloguer social				x								
L'Hospitalet de Llobregat	Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes-Blocs Florida[54]	x	x	x	x	Les Planes[55]	15.837	10					Intensiva
Montcada i Reixac	Actuació integral per a la millora de la convivència i el desenvolupament social	x	x	x		La Ribera	2.235	10					Intensiva

[53] En el cas de Gavà, l'informe de l'IERMB considera que l'estratègia seguida a Gavà és extensiva. En aquest treball, però, s'estableix la diferenciació en funció del projecte: en els casos dels dos projectes que afecten únicament Ca n'Espinós (554 hab.), s'ha considerat que l'estratègia d'intervenció és intensiva. En l'apartat 8.4 s'ofereixen les dades d'inversió per habitant, en què consta que la inversió a Ca n'Espinós gairebé quadruplica la inversió mitjana per habitant del PIBMR.

[54] En el cas de l'Hospitalet de Llobregat, el PIBMR queda integrat dintre del Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes-Blocs Florida, aprovat per l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat per al període 2017-2030. En la informació de l'AMB només es marca l'eix 1, atès que les despeses imputades al projecte estan relacionades amb accions en l'àmbit educatiu, però el global del projecte respon a la lògica de la regeneració urbana integral i aborda els quatre eixos proposats pel PIBMR. Segons la informació de l'Ajuntament, els programes que es cobreixen amb aquests fons son: facilitadors nocturns per al descans dels veïns, un espai de criança per a infants de zero a tres anys, una escola de circ, la potenciació amb horts urbans de l'espai de Matacavalls o la creació d'un laboratori de fabricació digital, entre d'altres (Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, 2022).

[55] La informació facilitada per l'AMB considera que el barri d'actuació és Les Planes, mentre que en l'informe de l'IERMB es parla de Les Planes i la Florida. S'ha optat per considerar únicament Les Planes com a territori d'actuació, ja que el polígon d'habitatges de Blocs Florida pertany a aquest barri.

Municipi	Nom del projecte	Eixos				Barris d'intervenció	Població (2016)	Decil IVU	Qualitat del disseny (IERMB)				Estratègia territorial (IERMB)
		1	2	3	4				Diagnòstic	Pertinència	Coherència	Avaluabilitat	
Ripollet	Espai d'innovació econòmica i sociocomunitària al barri de Can Mas	x	x	x		Can Mas	6.097	10					Intensiva
Sant Adrià de Besòs	Oportunitats educatives al Barri de la Mina de Sant Adrià de Besòs	x				La Mina	9.285	7					Extensiva
	Ciutat curosa amb l'espai i les persones			x	x	Sant Adrià Nord, Sant Joan Baptista	19.012	7 / 8					
Sant Boi de Llobregat	Sant Boi de Llobregat_Camps blancs		x			Camps Blancs	4.962	10					Intensiva
Sant Feliu de Llobregat	Projectes comunitaris	x	x		x	Can Calders, La Salut	10.974	9					Intensiva
Sant Joan Despí	Nous espais de socialització al barri de Les Planes de Sant Joan Despí			X		Les Planes	6.525	9					Intensiva
Sant Vicenç dels Horts	PIB: La vida en comunitat, una oportunitat per a la igualtat	X		X	x	Sant Josep, la Guàrdia, Can Ros (El Trèvol i El Serral).	12.970	7 / 8					Extensiva
Santa Coloma de Gramenet	Espai d'oportunitats	X	X	X		Fondo, Santa Rosa, el Raval, Safaretjos	41.708	10					Extensiva
		11	**10**	**14**	**5**		249.097						

Font: elaborat a partir de Antón-Alonso et al. (2016), Antón-Alonso et al. (2020b), AMB (2022c, 2022d) i Martí-Costa i Porcel (2023).

L'informe de l'IERMB també tracta l'aspecte de la complementarietat amb altres plans i detecta que en tots els casos, excepte a Montcada i Reixac, existeixen projectes complementaris en els mateixos barris, que poden ser locals o supramunicipals; en aquest darrer grup hi trobem també el projecte Barris i comunitats: motors de transformació social de la Diputació de Barcelona. Pel que fa a instruments de planificació estratègica, en la majoria de municipis s'ha detectat l'existència d'estratègies de barri o de ciutat; només en els casos de Ripollet, Gavà i Sant Adrià de Besòs no s'ha pogut identificar cap element. En el darrer cas, però, cal tenir en compte que sí que existeixen instruments supramunicipals, com l'*Agenda Besòs*, aprovada l'any 2017, o *l'Estratègia metropolitana per a l'àmbit del Besòs* (2023).

En data de presentació del treball, els diversos projectes es troben en fase d'implementació. Amb la informació disponible, però, es pot definir de forma esquemàtica una proposta de teoria del canvi:

Figura 8. Teoria del canvi del PIBMR

Font: elaboració pròpia

6.2. L'objecte de comparació: el Pla de Barris de Barcelona

El Pla de Barris de Barcelona, tal i com s'ha comentat en el capítol 3, és una iniciatva hereva de la Llei de Barris de la Generalitat de Catalunya, impulsada per l'Ajuntament de Barcelona. El pla, de quatre anys de durada, ha tingut fins al moment dues edicions, dotades amb 150M€ cadascuna, corresponents als períodes 2016-2020 i 2021-2024.

Abans de la primera edició, el Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2017) va plantejar quinze criteris a tenir en compte a l'hora de dissenyar el pla, elements que després s'han anat incorporant en el disseny[56]:

- Impulsar des de l'ajuntament i l'acció ciutadana el pla de barris com un instrument d'actuació integral per a la millora de les condicions de vida, l'equitat social i el dret a la ciutat.
- Concebre la política de barris com una resposta local, limitada però imprescindible, als reptes derivats de les grans tendències de canvi: la mundialització, la crisi ambiental i la demanda de democràcia política.
- Promoure l'activitat econòmica, l'ocupació i el comerç local amb l'objectiu de millorar l'accés de la població a la renda, els serveis i el benestar.
- Combatre la segmentació de la població per raons d'origen o d'edat, tot fomentant la identitat de barri com a espai de cohesió social.
- Millorar l'oferta educativa dels barris per tal de fer-ne un instrument d'irradiació cultural i de progrés social.
- Fer del pla de barris una eina per reduir les desigualtats en matèria de salut, a través d'intervencions transversals, participatives, avaluables i en xarxa.
- Incorporar en el disseny i l'aplicació del pla de barris la perspectiva de gènere per tal de promoure l'organització i la millora de condicions de vida de les dones.
- Promoure i reforçar l'acció ciutadana en les polítiques de transformació dels barris i la cobertura de necessitats socials.
- Impulsar la promoció d'habitatge assequible com a element central i inseparable de les polítiques de regeneració dels barris.
- Fer dels comuns urbans -espai públic i equipaments- un eix central de les polítiques de rehabilitació urbana i d'identitat dels barris.
- Preservar i compartir el patrimoni i la memòria històrica dels barris per tal de projectar el seu futur.

[56] En l'informe del Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2021) hi ha una anàlisi detallada de la incorporació dels 15 eixos en la primera edició del pla.

- Millorar l'habitabilitat, diversitat i accessibilitat de les trames urbanes físiques i socials- a través d'intervencions integrades en cada barri i en el conjunt de la ciutat.
- Concebre les intervencions del pla de barris (rehabilitació, espai públic, recursos, accessibilitat) com una oportunitat de millorar la qualitat ambiental de la ciutat.
- Governar els efectes de la millora dels barris en benefici de la col·lectivitat a través de la regulació i la intervenció en el mercat del sòl i l'habitatge.
- Avaluar el pla per orientar-ne el desenvolupament, retre comptes del resultat i capitalitzar les experiències.

Les recomanacions es poden interpretar com unes bases teòriques prèvies a l'elaboració del pla. La teoria del canvi de la primera edició, formulada en l'informe d'avaluació d'Ivàlua (Cordoncillo et al, 2021), contempla la vinculació de les accions pròpies de les polítiques de barris vinculades amb la cerca de l'apoderament veïnal i l'avenç en direcció a una administració deliberativa i relacional, en la línia de les recomanacions plantejades (Figura 9). Entre la primera i la segona edició, per al període 2021-2024 -i, per tant, en fase d'implementació-, una de les principals diferències es troba en els àmbits d'actuació, ja que hi ha més concreció conceptual dels grans blocs i la introducció de la sostenibilitat ambiental i l'emergència climàtica (Figura 10). Pel que fa a la distribució de la despesa, la Taula 18 recull les dades del pressupost executat de la primera edició del pla, amb la despesa distribuïda per àmbits.

Figura 9. Teoria del canvi del Pla de Barris de Barcelona

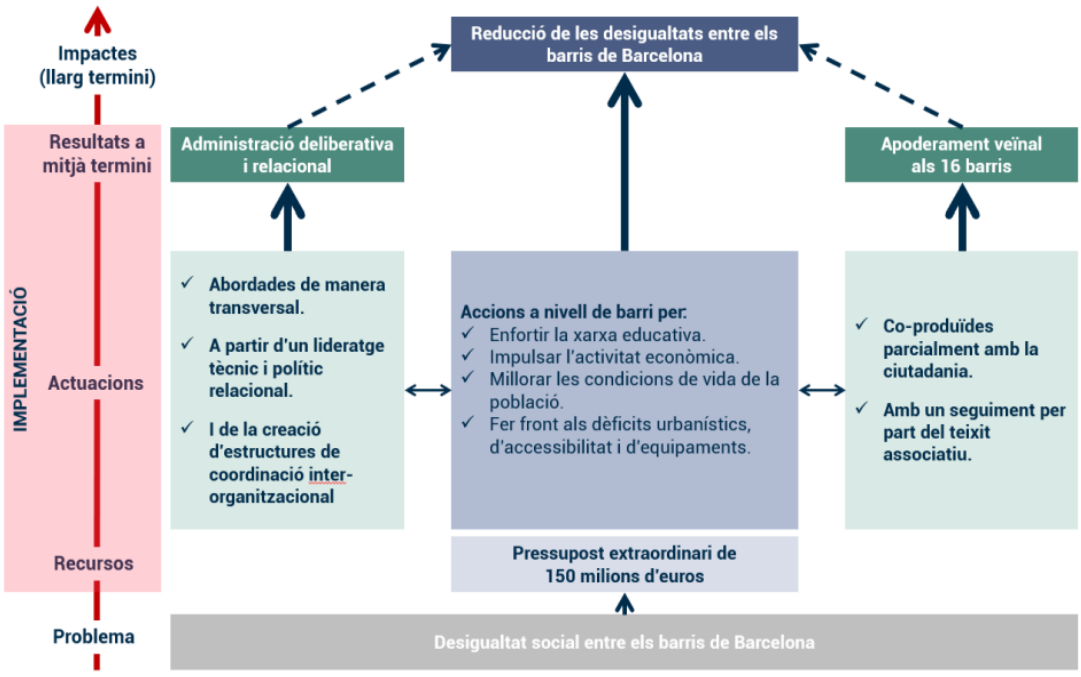

Font: extret de Cordoncillo et al. (2021, p. 14)

Figura 10. Àmbits d'actuació del Pla de Barris de Barcelona per edicions

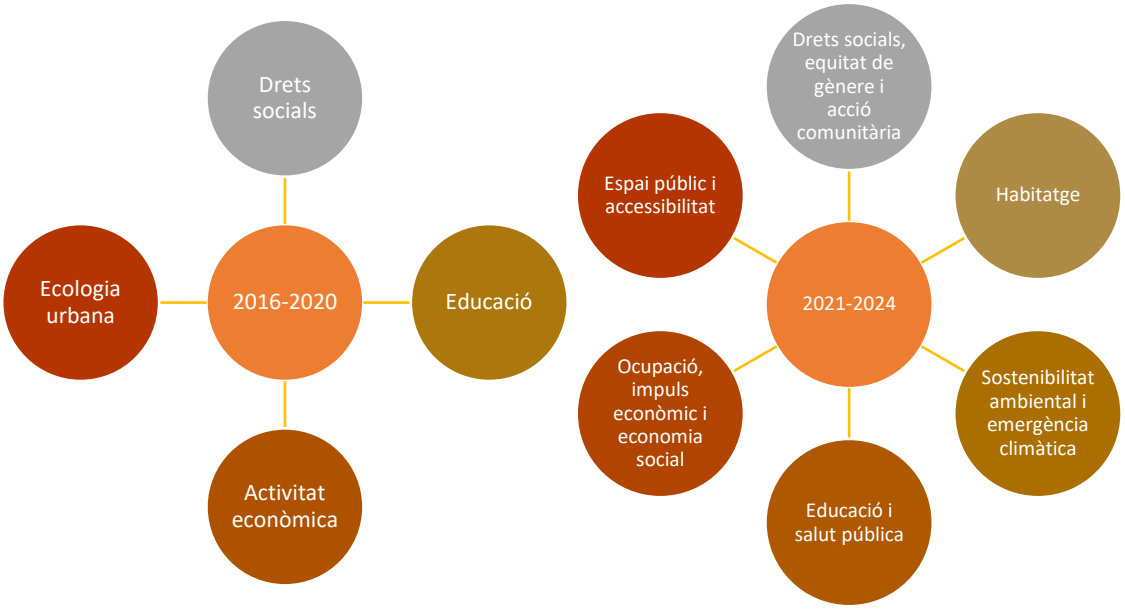

Font: informació procedent de Ajuntament de Barcelona (2019, 2023b)

Taula 18. Distribució de recursos per àmbits del Pla de Barris de Barcelona per al període 2016-2020

Àmbit d'actuació	Despesa corrent (€)	Inversió (€)	Total (€)	Dotació pressu-postària 2020 (%)	Població coberta
Drets socials	8.949.811,01	18.842.877,85	27.792.688,86	19,77%	211.430 hab
Educació	16.482.120,99	16.794.812,13	33.276.933,12	23,67%	
Activitat econòmica	7.457.550,44	2.089.313,34	9.546.863,78	6,79%	
Ecologia urbana	1.855.454,47	68.126.159,79	69.981.614,26	49,77%	
Subtotal	34.744.936,91	105.853.163,11	**140.598.100,02**	100,00%	
Despeses de gestió	8.250.000,00	0,00	8.250.000,00		
Total	42.994.936,91	105.853.163,11	**148.848.100,02**		

Font: taula extreta de Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2021)

Els plans de barri es caracteritzen per abordar accions de tots els àmbits, i les àrees d'intervenció les escull directament el propi Ajuntament de Barcelona[57]. En la segona

[57] Segons consta al web del Pla de Barris (Ajuntament de Barcelona, 2023c), els indicadors emprats per seleccionar les àrees son:

- En l'àmbit educatiu s'han utilitzat diversos indicadors per determinar el grau d'estudis de la població: percentatge de població amb només estudis obligatoris, sense estudis, amb batxillerat superior, amb estudis universitaris o cicles formatius de grau superior.

edició s'han ampliat les zones cobertes, mentre que algunes de les zones beneficiades de la primera han passat a tenir un pla de barri en manteniment (Taula 19), que manté els projectes estructurals en els àmbits d'educació, ocupació sense la dotació pressupostària extraordinària per a inversions.

Taula 19. Àrees seleccionades en les dues edicions del Pla de Barris de Barcelona

Tipologia	Edició 2016-2020	Edició 2021-2024
Plans de barri	El Bon Pastor i Baró de Viver Zona Nord El Besòs i el Maresme La Marina del Port i la Marina del Prat Vermell La Verneda i la Pau El Raval sud i el Gòtic sud La Trinitat Vella Sant Genís dels Agudells i la Teixonera La Trinitat Nova Les Roquetes	Zona Nord El Besòs i el Maresme La Trinitat Vella La Trinitat Nova Les Roquetes i el Verdun El Raval El Poble-sec El Carmel i Can Baró La Prosperitat El Turó de la Peira i Can Peguera
Plans de barri en manteniment	No previstos	El Bon Pastor i Baró de Viver La Marina del Port i la Marina del Prat Vermell La Verneda i la Pau El Gòtic sud Sant Genís dels Agudells i la Teixonera

Font: informació extreta de Ajuntament de Barcelona (2023b)

La primera edició ha estat objecte d'avaluació, tant d'implementació com d'impacte, per part d'Ivàlua (Cordoncillo et al., 2021). En el cas de la implementació, una de les dades destacades per l'avaluació és la diferència del pes entre les accions i el pressupost: el nombre d'accions en l'àmbit d'ecologia urbana ha estat el menys nombrós però, en canvi, han suposat un 51,71% del total, ja que comporten despeses en l'àmbit de l'obra

- En l'àmbit de la salut, la taxa de fecunditat en mares de quinze a dinou anys o l'exposició a la contaminació acústica.
- En l'àmbit de l'habitatge, la superfície mitjana dels habitatges i el valor cadastral.
- A nivell social, l'índex de renda familiar disponible i el percentatge d'atur.
- Indicadors d'altres àmbits com el percentatge de locals de comerç al detall en plantes baixes o el sòl per a equipaments per habitants.

pública. El programa, segons l'avaluació, ha aconseguit implementar un marc de governança col·laborativa, lligat a quatre elements: l'abordatge transversal, l'abordatge participatiu, l'abordatge flexible -amb un 55% de les accions que han sorgit durant el procés d'implementació- i el lideratge relacional[58]. La mateixa avaluació, en relació amb l'impacte, determina que en els barris en què s'ha actuat s'hi detecta una lleugera millora en relació amb el grup de comparació i la resta de la ciutat, però que els efectes no es poden considerar significatius a nivell estadístic ni es poden atribuir exclusivament al Pla de Barris. El balanç final considera que la política va orientada en la bona direcció d'aconseguir revertir les desigualtats, tot i que hi ha diversos elements de millora en els quals es formulen recomanacions, com per exemple en la potenciació del treball amb agents supramunicipals i altres ens locals o la continuïtat de les accions i dels espais de treball.

[58] En funció de l'aportació metodològica -en la creació dels espais de treball, i substantiva -relacionada amb l'aportació de continguts- s'han identificat quatre possibles rols de lideratge que ha jugat l'equip del Pla de Barris: finançador, mediador, impulsor o líder solitari (Cordoncillo et al., 2021)

7. El context : la vulnerabilitat social a la metròpoli de Barcelona

A l'hora de descriure la realitat de la vulnerabilitat metropolitana, és d'especial interès prendre com a punt de partida la recerca vinculada al projecte *Barris i crisi*, en què es caracteritza la segregació urbana per a tot Catalunya. A grans trets, els resultats de la investigació defineixen el fenomen com a estructural, existent abans de la crisi del 2008 i en creixement en el període entre el 2001 i el 2012; aquestes desigualtats espacials, però, son menors si es comparen amb altres països com França, tot i que manquen estudis al respecte. En relació a la realitat territorial de la segregació, l'estudi determina que el fenomen afecta a tot Catalunya, amb unes lògiques de segregació que es donen entre barris d'una mateixa àrea urbana o metropolitana, superant l'escala municipal. Es detecta una tendència a la polarització en valors extrems, constant en el temps, tant per la concentració dels col·lectius més desfavorits en els barris amb majors dèficits urbans com per la concentració de la població acomodada, que tendeix a separar-se de la resta. Aquesta realitat també es trasllada a les característiques dels barris: el més vulnerables son més densos, amb teixits compactes i habitatges plurifamiliars, mentre que els més acomodats tenen densitats baixes, teixits més laxos i habitatges unifamiliars (Nel·lo, 2018).

Un altre efecte de la segregació urbana es produeix a nivell fiscal, ja que es produeix una especialització dels municipis en funció de la capacitat fiscal dels seus habitants, element que acaba repercutint en els recursos que aquestes entitats locals tenen disponibles per atendre aquestes situacions, fet definit per Nel·lo i Donat com "la paradoxa dels límits administratius": els municipis de més vulnerabilitat disposen de recursos per càpita més limitats, contribuint a assentar i a ampliar la segregació urbana (2017, p.7). D'altra banda, aquesta situació es tradueix en el territori amb diferències entre barris: els segments més alts es beneficien d'un espai públic de més qualitat, més i millors equipaments, d'accés a millors serveis i de la inserció en xarxes socials que multipliquen les oportunitats, mentre que els segments de menor renda es concentren en zones amb serveis públics desbordats, amb una tendència al deteriorament de l'espai públic i l'habitatge i amb problemes relacionats amb la convivència i l'estigmatització (Blanco i Nel·lo, 2018; Blanco et al., 2021)

Hi ha altres estudis que han detectat aquestes tendències per al cas de la metròpoli. Sorando i Leal (2019), en un estudi sobre l'evolució dels espais de barreja social de Barcelona i Madrid, confirmen la tendència a la polarització de les dues ciutats com a conseqüència de la globalització de les seves economies, en què els centres de les urbs s'han consolidat com a espais en què es concentren els professionals i directius i les

classes precaritzades[59] s'algutinen a les perifèries, quedant infrarepresentades en els espais centrals; els fluxos de canvi es detecten en les zones en què hi ha barreja, però no en els pols extrems homogenis. En el cas de Barcelona, encara més de la meitat dels espais de la ciutat es consideren barrejats.[60]

> tanto en Barcelona como en Madrid se observa el crecimiento conjunto de la desigualdad social y la segregación residencial, en un proceso que señala el cambio desde ciudades socialmente mezcladas que son espacio de confrontación entre clases sociales *(ciudad de divisiones sociales)* hacia ciudades desconectadas donde tal enfrentamiento se transforma con efectos inciertos *(ciudad de divisiones socioespaciales)*. (Sorando i Leal, 2019, p. 145)

A través de l'IVU, Antón-Alonso et al. (2020b) caracteritzen la vulnerabilitat urbana a partir de tres factors: la persistència, la concentració i la complexitat. La persistència es caracteritza pel fet que el fenomen es perpetua en àmbits concrets de l'àrea metropolitana, sobretot al voltant de l'eix Besòs i en diverses zones de l'eix Llobregat, mentre que en el centre històric de Barcelona ha anat perdent intensitat amb el pas dels anys. En relació amb la concentració, hi ha 10 municipis de l'àrea metropolitana que concentren totes les àrees vulnerables, amb una concentració del 74% d'aquestes àrees a l'eix Besòs[61]. La complexitat, finalment, fa referencia a la relació variable que existeix entre la dimensió residencial i la dimensió social, ja que no en tots els barris la relació entre ambdues és lineal: si bé la vulnerabilitat social té més pes en la vulnerabilitat urbana, en els casos dels barris del centre històric de Barcelona o de La Mina, a Sant Adrià del Besòs, els riscos residencials son baixos i l'indicador global redueix la vulnerabilitat del barri, malgrat que els indicadors socials son desfavorables.

Les àrees de més vulnerabilitat per municipis, a partir de la versió de l'IVU emprada en el PIBMR, s'identifiquen a partir de la ubicació de totes les àrees estadístiques metropolitanes en un decil de vulnerabilitat. Els extrems de la classificació representen, d'una banda, els barris menys vulnerables o acomodats (decil 1), mentre que a l'altre

---

[59] Sorando i Leal (2019) parteixen de la caracterització de l'impacte de la globalització a partir de tres elements: l'aparició d'una classe directiva i de treballadors especialitzats, en la categoria global superior; la reducció del percentatge de població ocupada en les categories intermèdies i industrials qualificades; i l'augment dels treballadors precaritzats que treballen en l'àmbit de serveis.

[60] Sorando i Leal (2019), en comparar Madrid i Barcelona, conclouen que a la primera ciutat el declivi de la mescla social és més pronunciat, tot i que en les dues ciutats es detecten les tendències globalitzadores que comporten l'increment de la polarització socioeconòmica i a la segmentació del mercat de l'habitatge.

[61] Es concentren als municipis de Barcelona, Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Ripollet, Montcada i Reixac i Sant Adrià del Besòs.

extrem se situen les àrees de vulnerabilitat extrema (decil 10). La Figura 11 mostra la distribució territorial de la vulnerabilitat metropolitana, mentre que el Gràfic 1 mostra la distribució de les àrees per municipis; per tal de fer més entenedors els resultats mostrats, s'han dividit els decils en tres blocs: el dels barris més acomodats (decils 1 a 3), els mitjans (4 a 7) i els més vulnerables (8 a 10).

El mapa metropolità emprat per al càlcul de l'IVU es basa en la proposta elaborada per Antón-Alonso et al. (2016)[62], en la qual ja es destaca l'heterogeneïtat dels resultats en funció dels municipis[63]. Aquest fet és rellevant a l'hora d'interpretar els resultats, ja que els barris definits es basen en la realitat de cadascun dels municipis i no son equivalents ni en superfície ni en població.

Figura 11. Distribució metropolitana de la vulnerabilitat

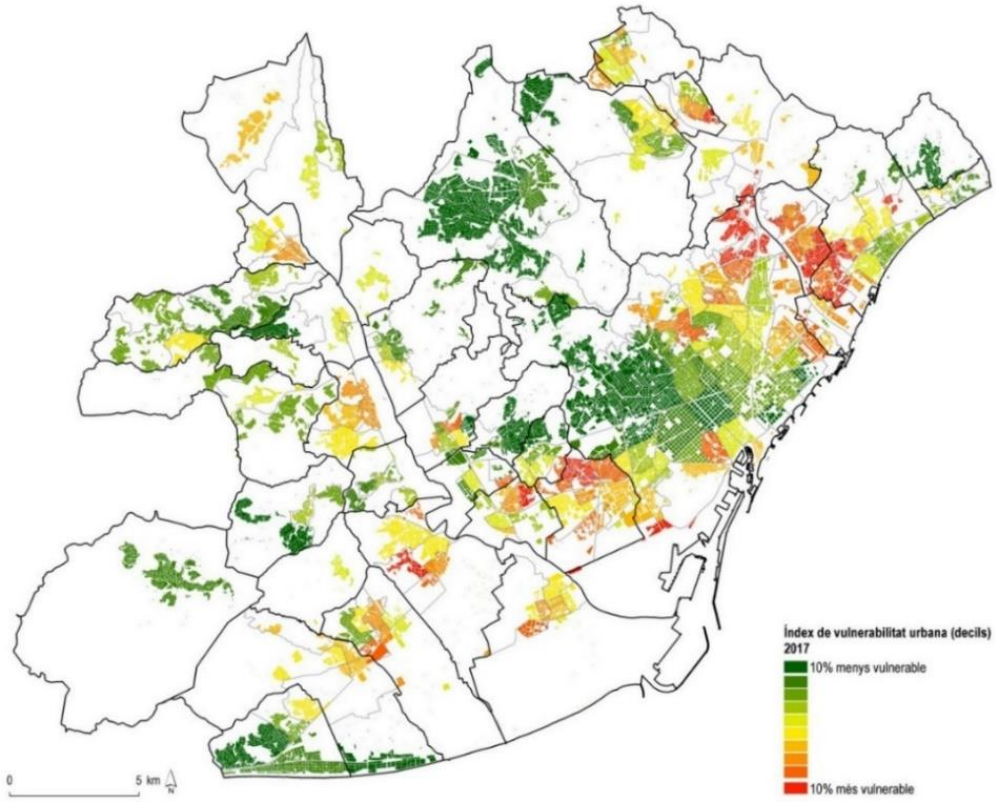

Font: extret de Cruz et al., 2021

[62] Entre la proposta del 2016 i les àrees estadístiques emprades per al càlcul de l'IVU hi ha diferències menors, principalment perquè l'IVU, en alguns municipis, agrupa diversos barris més petits en àrees estadístiques de més grandària.
[63] Els diferents municipis de l'AMB utilitzen criteris diferents a l'hora de delimitar-los: n'hi ha que divideixen tot el terme municipal en barris, mentre que altres municipis estableixen les delimitacions en base al sòl urbanitzat o al sòl residencial.

Gràfic 1. Distribució de les àrees estadístiques segons decils de vulnerabilitat a l'àrea metropolitana de Barcelona (2017)

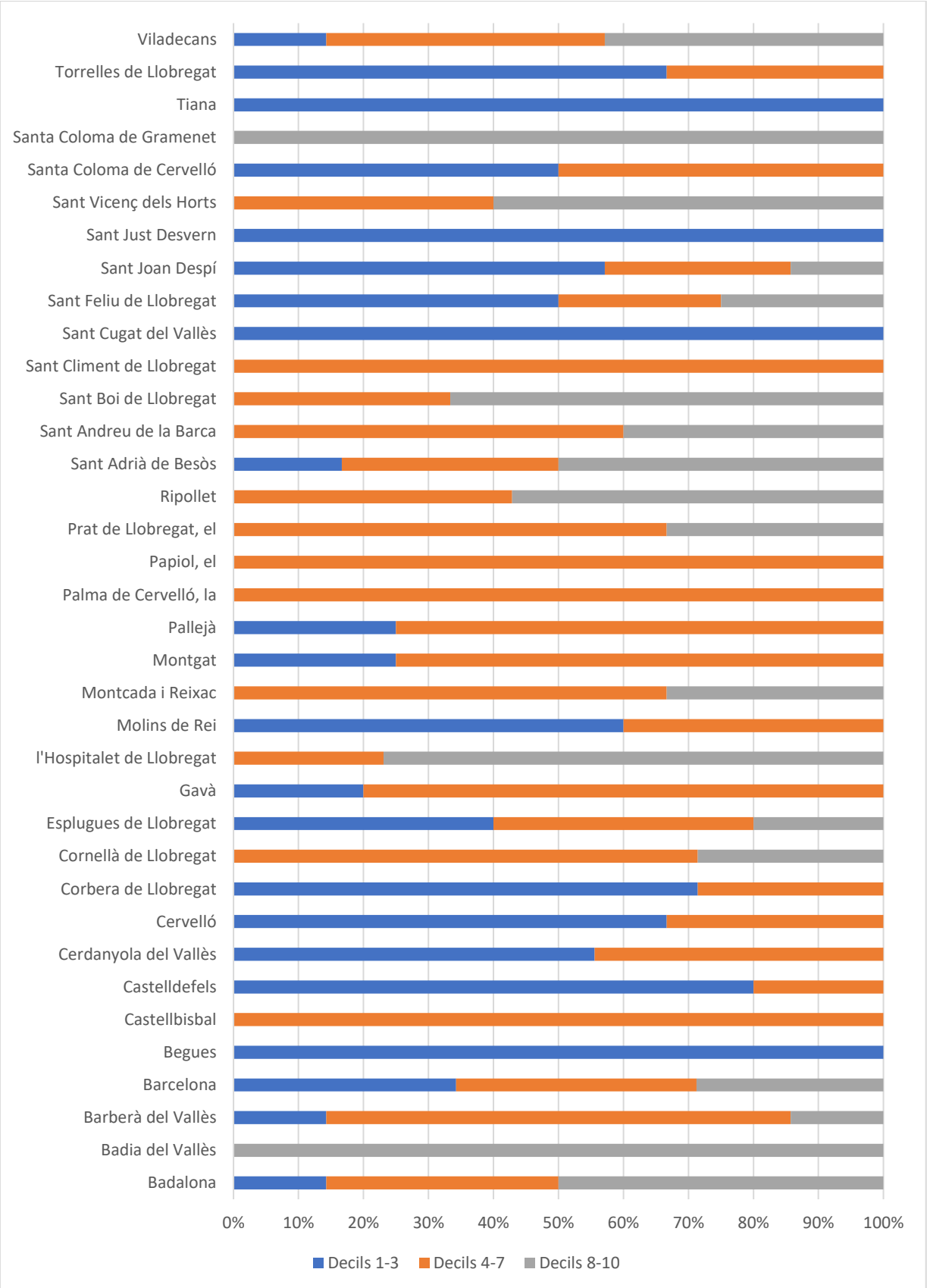

Font: elaboració pròpia, a partir de Cruz et al. (2021)

Només 8 dels 36 municipis tenen barris en cadascun dels tres blocs. Barcelona, Santa Coloma de Gramenet, l'Hospitalet de Llobregat i Badalona acumulen el 60,5% de les àrees vulnerables de l'àrea metropolitana de Barcelona (**¡Error! La autoreferencia al marcador no es válida.**). Només la ciutat comtal ja concentra el 25,93% de les àrees; Santa Coloma de Gramenet és el segon municipi amb més àrees, amb el 13,58% del total, però amb la particularitat que totes aquestes àrees cobreixen el 100% del municipi. L'altre municipi amb el 100% del terme dintre dels decils 8 a 10 és Badia del Vallès, concretament al decil 8; el municipi, però, té la particularitat que en el mapa de barris metropolità queda definit per una única àrea estadística.

Gràfic 2. Distribució de les àrees de més vulnerables (decils 8 a 10) per municipis a l'àrea metropolitana de Barcelona

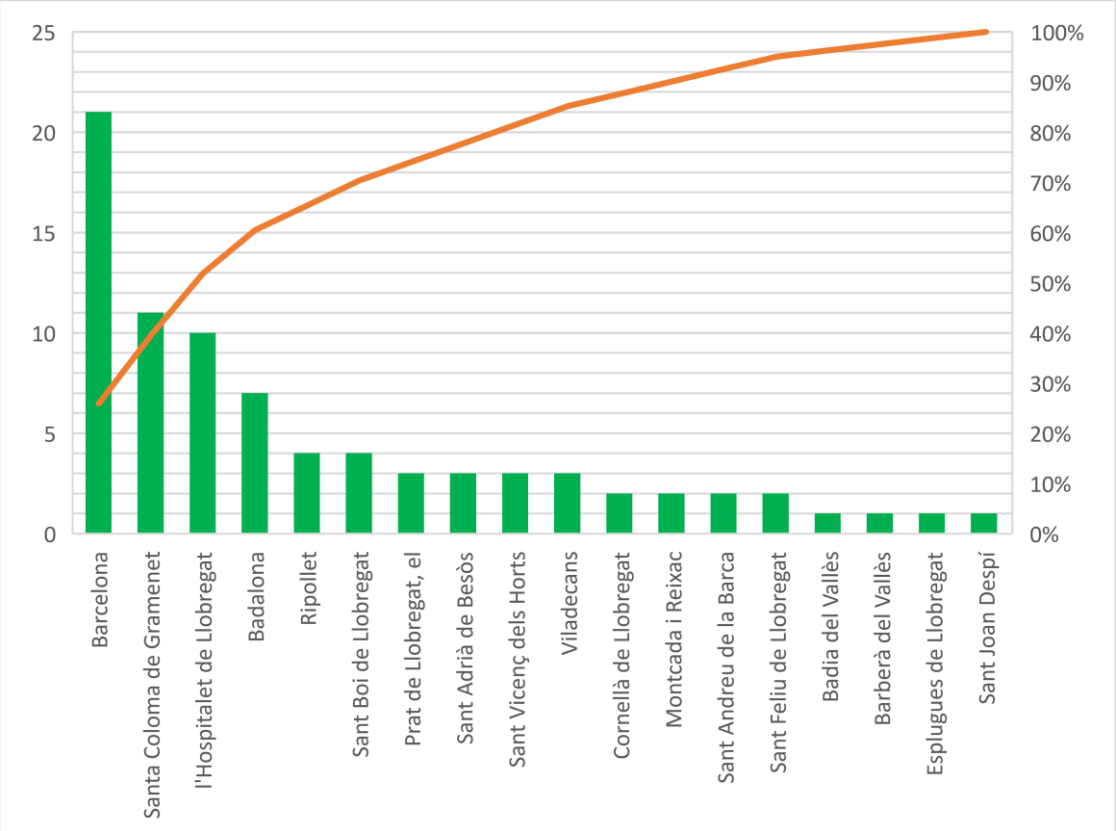

Font: elaboració pròpia, a partir de Cruz et al. (2021)

En el cas de la **vulnerabilitat extrema**, corresponent al decil 10, les àrees es concentren en 10 dels 36 municipis metropolitans. La distribució de les àrees i de la població, però, no és simètrica: mentre que Barcelona té gairebé un 30% de les àrees en el seu municipi, el percentatge de població metropolitana en aquesta situació es redueix fins el 17,70%. En els casos de Santa Coloma de Gramenet, Badalona, l'Hospitalet de Llobregat i Cornellà de Llobregat, els percentatges de població vulnerable son superiors al dels territoris i junts concentren el 75,51% de la població del decil de vulnerabilitat.

Aquestes diferències entre el percentatge d'àrees i el de població reflecteixen la diversitat del mapa de barris metropolità, que depèn dels criteris emprats per cadascun dels municipis a l'hora de definir-lo.

Gràfic 3. Distribució de les àrees de vulnerabilitat urbana extrema a l'àrea metropolitana de Barcelona (2017)

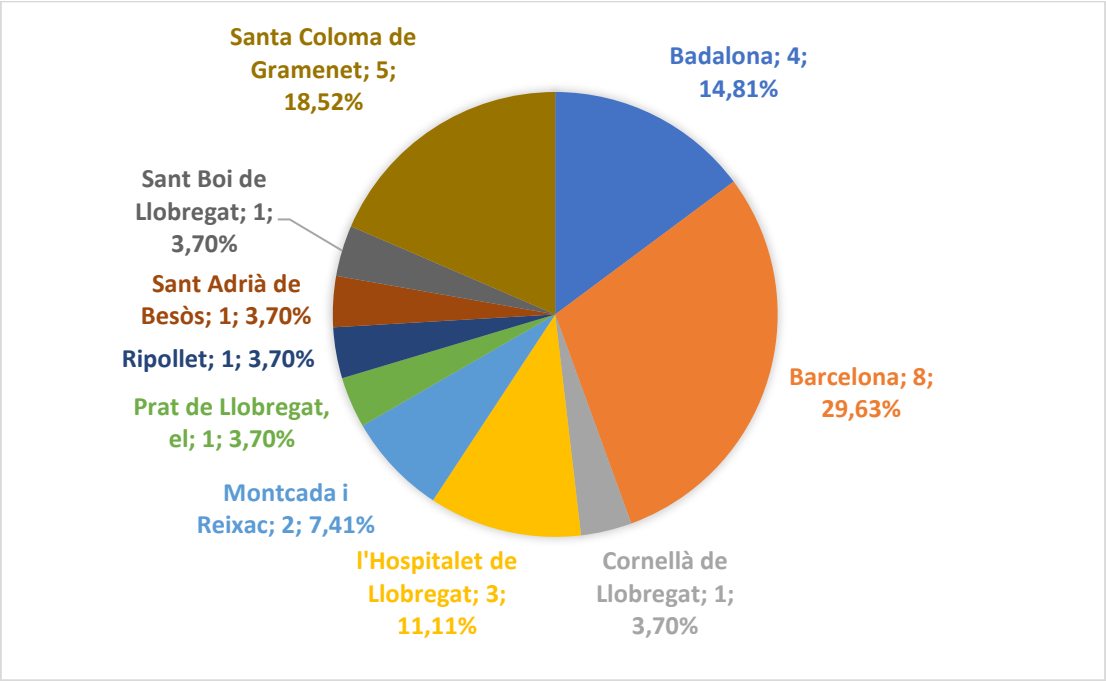

Font: elaboració pròpia, a partir de Cruz et al. (2021)

Gràfic 4. Distribució de la població en barris de vulnerabilitat extrema per municipis (2017)

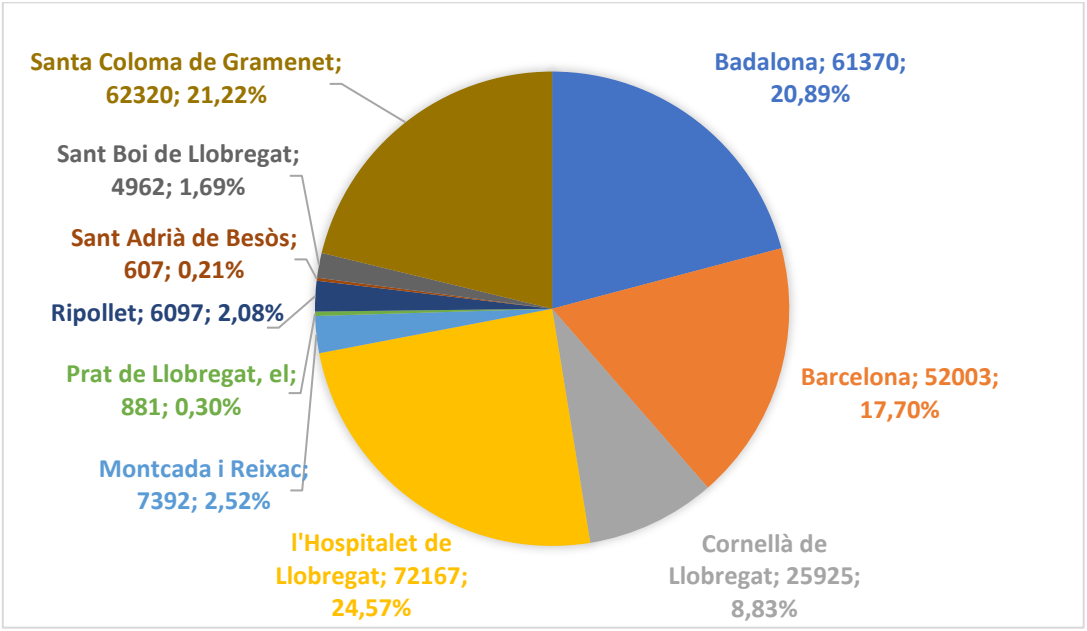

Font: elaboració pròpia, a partir de Cruz et al. (2021) i Antón-Alonso et al. (2016)

En relació amb la **tipologia de barris vulnerables metropolitans**, majoritàriament son barris perifèrics que es desenvolupen o es densifiquen entre els anys cinquanta i els anys setanta del segle XX, alguns dels quals son polígons d'habitatge construïts per l'Estat, ajuntaments o promotores privades, mentre que altres son barris d'autoconstrucció; també hi ha, com a excepció a la tendència general, els barris del centre històric de Barcelona (Nel·lo i Donat, 2017; Ruiz, 2018; Ruiz et al., 2020).

La principal referència en la classificació de les diverses zones de la perifèria barcelonina, des del camp de l'urbanisme, la realitza Busquets[64] (2018), que defineix tres zones i també caracteritza els perfils de rehabilitació que necessiten:

- Els barris d'expansió suburbana, amb traçats rectilinis de carrers estrats i places petites, molt estès com a forma de residència proletària a finals del segle XIX i que es perllonga fins als anys setanta del segle XX. La rehabilitació se centra en la modernització de l'habitatge, tot i que la forma de tinença d'aquesta habitatges, generalment de lloguers antics i congelats, dificulta que els propietaris hi posin interès.
- Els barris d'urbanització marginal o d'autoconstrucció, al marge de la legislació urbanística i sense previsió de serveis d'urbanització, que acaben convertint-se en barris estables de la ciutat. L'habitatge d'aquests barris té poques situacions insalubres; les necessitats de rehabilitació tenen relació amb la legalització i els serveis primaris.
- Els polígons d'habitatge massiu, ordenats en blocs lineal o amb torres d'altura, amb formes unitàries i homogènies. Les necessitats de rehabilitació tenen a veure amb l'habitatge, amb reparacions producte de la mala qualitat constructiva, i als dèficits greus d'urbanització dels espais.

Ruiz (2018) també entra en el detall de la definició de les perifèries metropolitanes, a través de la caracterització espacial i social de les que denomina "zones vermelles", amb una desigualtat intensa i contínua en el temps. Segons l'autor, es localitzen en espais no ocupats o anteriorment descartats de la perifèria[65], en què es desenvolupen teixits

[64] El treball de Joan Busquets sobre la urbanització marginal a Barcelona s'inicia fa dècades: ja el 1981 va rebre el Premi Nacional d'Urbanisme per la seva tesi doctoral, relacionada amb la temàtica, mentre que l'any 1999 va publicar el l'obra *La urbanización marginal.* L'obra consultada en aquest treball es va publicar per primer cop el 1992; la del 2018 és la darrera edició.

[65] Ruiz (2018) identifica diverses causes per les quals els espais no havien estat ocupats o bé s'havien descartat: la dificultat d'accés, amb orografia complicada; condicions ambientals adverses, com l'excés d'humitat a Ciutat Meridiana o zones inundables com el Bon Pastor; o la

residencials densificats durant els anys 60 amb la construcció de blocs. Molts dels edificis construïts tenen una baixa qualitat, fet que ha provocat l'aparició de patologies com humitats o l'aluminosi, i alguns a més tampoc tenen balcons o ascensors; l'espai públic també és de mala qualitat, ja que molts cops queda sense finalitzar un cop construïts els habitatges. La població d'aquestes zones és migrada d'altres llocs d'Espanya o bé reallotjada des de zones d'infrahabitatge, i es caracteritza per un baix nivell formatiu, molta ocupació en el sector serveis i a les ocupacions elementals i un nivell socioeconòmic baix. Amb l'arribada d'immigració estrangera més recent, les persones nouvingudes han reemplaçat els habitants originals, però es manté el perfil socioeconòmic.

En el cas concret del Besòs, l'IERMB va realitzar un informe específic d'anàlisi de l'àmbit territorial (Antón-Alonso et al., 2020a). Els resultats de l'informe, a més de confirmar les tendències metropolitanes, defineix els barris vulnerables d'aquest àmbit com a entorns densos, amb una població caracteritzada per les rendes baixes, receptora de prestacions d'atur, feines no qualificades, baix nivell formatiu i la presència de població estrangera vulnerable; pel que fa a l'entorn construït, molts dels habitatges son del tercer quart del segle XX, amb poca superfície, i que actualment es troba en males condicions de conservació i tenen un preu medià inferior.

presència d'infraestructures viàries i ferroviàries que trinxen el territori. També considera que aquestes zones poden ser zones de frontera (com el cas de La Mina o la Serra d'en Mena, límit entre Badalona i Santa Coloma de Gramenet), "racons de ciutat" (com Ciutat Meridiana o Singuerlín) o, en general, zones fora dels centres històrics i dels teixits consolidats (com la Zona Franca o Trinitat Nova).

8. Anàlisi i resultats

8.1. L'abast territorial i el dilema de la selecció

Tal i com s'ha detallat en el capítol 7, la distribució de les àrees vulnerables és irregular en el context metropolità: la meitat dels municipis metropolitans no tenen cap àrea en els tres decils més vulnerables, mentre que les àrees de vulnerabilitat extrema es concentren en 10 municipis, destacant especialment Barcelona, Sant Coloma de Gramenet, Badalona i l'Hospitalet de Llobregat. L'objectiu d'aquest apartat, a l'hora d'estudiar la complementarietat entre el Pla de Barris de Barcelona i el PIBMR, és determinar quina és la taxa de cobertura dels programes en els seus àmbits d'actuació i de forma combinada.

La Taula 20 presenta la distribució de les àrees dels decils 7 a 10 per municipis, en l'àmbit d'actuació del PIBMR, en funció de si son objecte o no del programa. A l'hora de confeccionar la taula, s'han tingut en compte dues consideracions: la primera és que s'han comptat favorablement les àrees en què el PIBMR només intervé en part de l'àrea estadística metropolitana; la segona ha estat incloure el decil 7, ja que el percentatge de cobertura d'àrees d'aquest decil és significatiu, mentre que el decil 6 s'ha descartat perquè només cobreix una de les 22 àrees incloses en aquest decil[66].

Els resultats obtinguts son desiguals, tant per municipis com per decils. En la distribució global per decils (Taula 21), es pot observar que els nivells de cobertura son molt desiguals entre decils: mentre el 68,42% del decil de vulnerabilitat extrema queda cobert, el decil immediatament inferior, el 9, només té cobertes un 15% de les àrees. Aquesta baixa cobertura contrasta amb la del decil 7, del 35%, fet que mostra que el disseny del programa, malgrat assignar més punts a les zones més vulnerables, no aconsegueix cobrir totes les àrees més vulnerables.

[66] En total hi ha 27 àrees estadístiques al decil 6 de vulnerabilitat, de les quals 6 es troben al municipi de Barcelona.

Taula 20. Àrees vulnerables cobertes pel PIBMR, per decils de vulnerabilitat i municipi

Municipis	Decil 7		Decil 8		Decil 9		Decil 10		Total	
	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No	Sí	No	SÍ
Badalona	1		1		2			4	4	4
Badia del Vallès			1						1	
Barberà del Vallès	1	1	1						2	1
Castellbisbal	1								1	
Cornellà de Llobregat	2		1					1	3	1
Esplugues de Llobregat					1				1	
Gavà		3								3
l'Hospitalet de Llobregat	1		2		5		2	1	10	1
Montcada i Reixac	2						1	1	3	1
Prat de Llobregat, el	2		1			1		1	3	2
Ripollet	2		1		2			1	5	1
Sant Adrià de Besòs		2		1	1		1		2	3
Sant Andreu de la Barca	1		2						3	
Sant Boi de Llobregat			1		2			1	3	1
Sant Feliu de Llobregat			1			1			1	1
Sant Joan Despí						1				1
Sant Vicenç dels Horts		1	1	2					1	3
Santa Coloma de Gramenet			3		3		2	3	8	3
Viladecans			2		1				3	
Total general	**13**	**7**	**18**	**3**	**17**	**3**	**6**	**13**	**54**	**26**

Font: elaboració pròpia, a partir de les dades de Cruz et al. (2021) i la combinació amb les dades del PIBMR (AMB, 2022d)

Taula 21. Taxa de cobertura del PIBMR per decils en el seu àmbit d'actuació

Decils	Inclosos al PIBMR	No inclosos al PIBMR	TOTAL	Taxa de cobertura
10	13	6	19	68,42%
9	3	17	20	15,00%
8	3	18	21	14,29%
7	7	13	20	35,00%
Total general	**26**	**54**	80	32,50%

Font: elaboració pròpia

Si s'analitzen els resultats per decils i municipis, en canvi, es poden observar diferències significatives. La Taula 22 mostra els resultats per municipis i per decils de forma acumulada. Els resultats permeten veure que els municipis de Badalona, Cornellà de Llobregat, Gavà, el Prat de Llobregat, Ripollet, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat i Sant Joan Despí han presentat projectes que cobreixen les àrees més vulnerables dels seus respectius municipis, però amb diferències: mentre que en el cas

de Gavà aquestes àrees es troben en el decil 7, en la majoria dels municipis esmentats aquestes àrees es troben en el decil 10. En els casos de L'Hospitalet de Llobregat, Montcada i Reixac i Santa Coloma de Gramenet no cobreixen totes les àrees del decil 10, mentre que en el cas de Sant Adrià del Besòs es prioritzen barris de menys vulnerabilitat urbana. Barberà del Vallès és un altre municipi en què l'àrea més vulnerable, del decil 8, no queda coberta, ja que es prioritza el Barri Antic, del decil 7. Finalment, també cal destacar que hi ha diversos municipis que, malgrat no participen al programa, tenen àrees que podrien ser candidates fermes a participar-hi: Badia del Vallès (1), Castellbisbal (1), Esplugues de Llobregat (1), Sant Andreu de la Barca (3) i Viladecans (3).

Taula 22. Taxes de cobertura per decils acumulats del PIBMR

	% cobertura per municipis (decils 7 a 10)	% cobertura per municipis (decils 8 a 10)	% cobertura per municipis (decils 9 i 10)	% cobertura per municipis (decil 10)
Badalona	50,00%	57,14%	66,67%	100,00%
Badia del Vallès	0,00%	0,00%	-	-
Barberà del Vallès	33,33%	0,00%	-	-
Castellbisbal	0,00%	-	-	-
Cornellà de Llobregat	25,00%	50,00%	100,00%	100,00%
Esplugues de Llobregat	0,00%	0,00%	0,00%	-
Gavà	100,00%	-	-	-
l'Hospitalet de Llobregat	9,09%	10,00%	12,50%	33,33%
Montcada i Reixac	25,00%	50,00%	50,00%	50,00%
Prat de Llobregat, el	40,00%	66,67%	100,00%	100,00%
Ripollet	16,67%	25,00%	33,33%	100,00%
Sant Adrià de Besòs	60,00%	33,33%	0,00%	0,00%
Sant Andreu de la Barca	0,00%	0,00%	-	-
Sant Boi de Llobregat	25,00%	25,00%	33,33%	100,00%
Sant Feliu de Llobregat	50,00%	50,00%	100,00%	-
Sant Joan Despí	100,00%	100,00%	100,00%	-
Sant Vicenç dels Horts	75,00%	66,67%	-	-
Santa Coloma de Gramenet	27,27%	27,27%	37,50%	60,00%
Viladecans	0,00%	0,00%	0,00%	-
Total general	**32,50%**	**31,67%**	**41,03%** **ESCENARI 3**	**68,42%** **ESCENARI 2**

Font: elaboració pròpia

La combinació dels PIBMR i del Pla de Barris de Barcelona mostren que, combinats, augmenta el percentatge de cobertura global respecte als resultats de la iniciativa metropolitana, fet que mostra que el Pla de Barris de Barcelona té més abast respecte del seu àmbit d'actuació. La Taula 23 mostra la distribució per decils dels dos programes i els resultats combinats. Les diferències son significatives: el Pla de Barris cobreix el 100% dels decils 9 i 10 i el 66,67% del decil 8, fet que permet detectar que la priorització de les zones més vulnerables ha estat eficaç, a diferència del PIBMR. Les diferències de percentatges de cobertura entre els dos programes son rellevants: en el cas del decil 9 hi ha una diferència del 85% entre els dos programes, fet que mostra que el PIBMR té un important marge de millora. Els percentatges de cobertura combinats dels dos programes, amb tota l'àrea metropolitana com a referència, es mostren a la Taula 24 i als gràfics 5 i 6.

Taula 23. Taxa de cobertura dels decils més vulnerables

Decil (IVU)	PIBMR (àmbit d'actuació: AMB, excepte Barcelona)				Pla de Barris de Barcelona (àmbit d'actuació: Barcelona)				Diferència de cobertura entre el PIBMR i el Pla de Barris de Barcelona
	NO	SÍ	TOTAL	% cobertura	NO	SÍ	TOTAL	% cobertura	
7	13	7	20	35,00%	4	2	6	33,33%	1,67%
8	18	3	21	14,29%	2	4	6	66,67%	-52,38%
9	17	3	20	15,00%	0	7	7	100,00%	-85,00%
10	6	13	19	68,42%	0	8	8	100,00%	-31,58%
Total	**54**	**26**	**80**	**32,50%**	**6**	**21**	**27**	**77,78%**	**-45,28%**

Font: elaboració pròpia

Taula 24. Càlcul de les taxes de cobertura cominades per al global de l'àrea metropolitana

Decils (IVU)	Barcelona	AMB	Combinat
7 a 10	77,78%	32,50%	**43,93%**
8 a 10	90,48%	31,67%	**46,91%**
9 i 10	100%	41,03%	**57,41%**
10	100%	68,42%	**77,78%**

Font: elaboració pròpia

Gràfic 5. Taxes de cobertura per decils acumulats a Barcelona i la resta de l'AMB

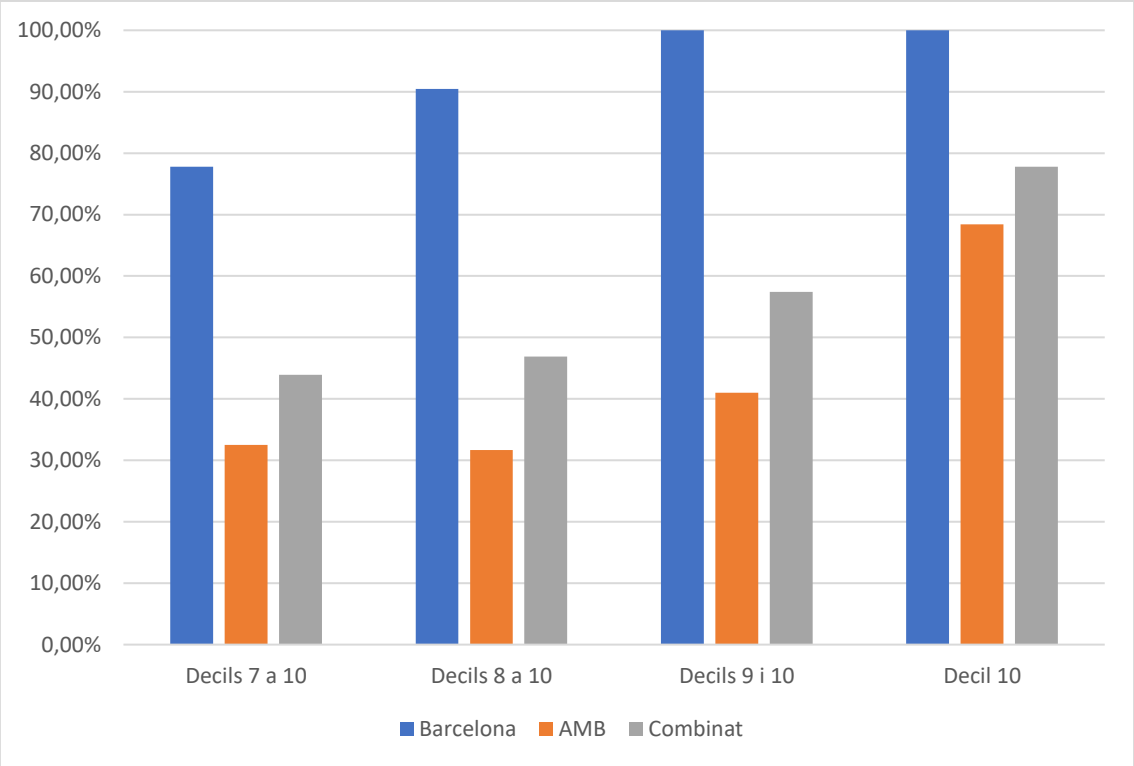

Font: elaboració pròpia

Gràfic 6. Cobertura per decils del PIBMR (AMB) i del Pla de Barris (BCN)

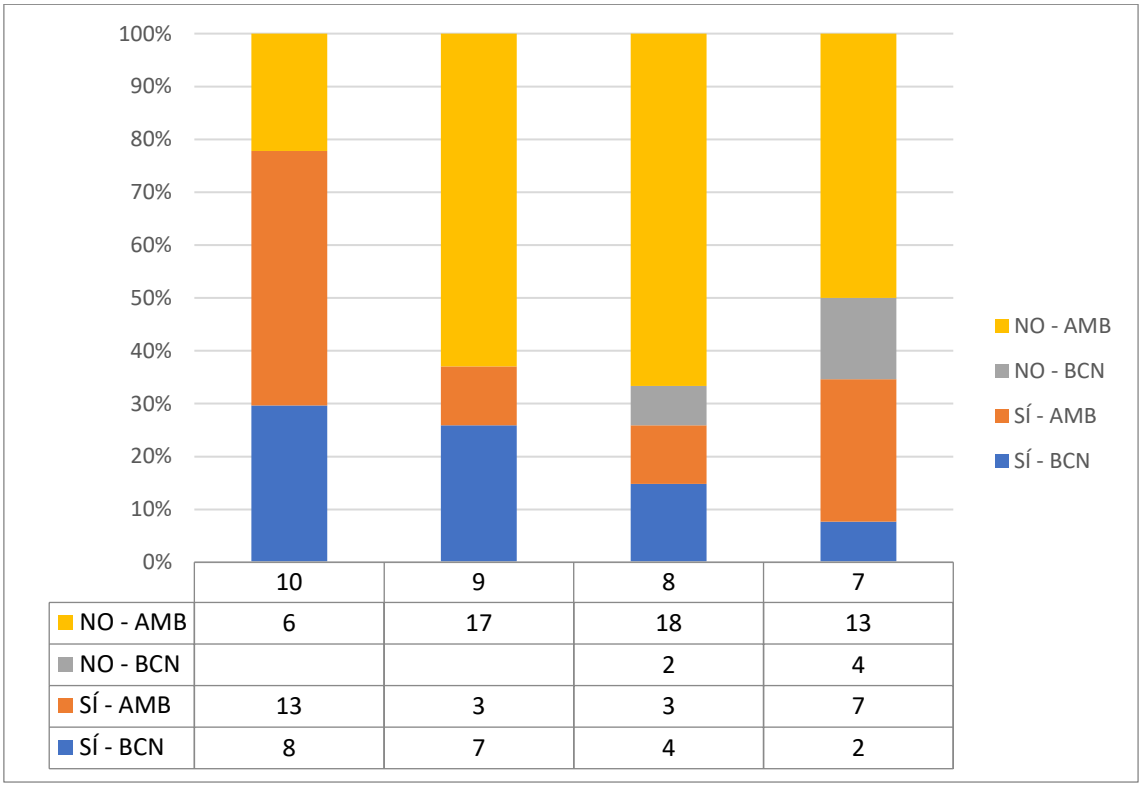

	10	9	8	7
NO - AMB	6	17	18	13
NO - BCN			2	4
SÍ - AMB	13	3	3	7
SÍ - BCN	8	7	4	2

Font: elaboració pròpia

Els resultats mostren que la cobertura global de tota l'àrea metropolitana és impulsada gràcies a l'efecte del Pla de Barris de Barcelona, especialment en els decils més vulnerables: la seva cobertura total dels decils 9 i 10 impulsa la taxa combinada fins al 77,78%, en el cas del decil 10, i al 57,41% en el cas dels decils 9 i 10. Si es miren els resultats únicament per decils reflectits pel gràfic 6, es pot observar que el marge de millora en els decils 9 i 10 se centra exclusivament en l'àmbit d'actuació de l'AMB, especialment en el decil 9, en què més d'un 60% de les àrees que entren en el seu àmbit d'actuació queden pendents de cobrir. En els percentatges combinats es repeteix la tendència detectada en el cas del PIBMR, amb una cobertura global del decil 7 superior a la del decil 8. El canvi es produeix en comparar els decils 7 i 9, ja que el més vulnerable passa a tenir una cobertura global lleugerament superior. Per tant, a la vista dels resultats, podem afirmar que el PIBMR no té un disseny adequat a l'hora d'aconseguir centrar els esforços en els barris més vulnerables. Un altre element a replantejar son els mecanismes per assegurar que municipis amb àrees de vulnerabilitat elevada, com son els casos de Viladecans o Esplugues de Llobregat, participin del programa quan tenen en el seu municipi àrees potencialment elegibles segons els criteris del programa.

8.2. La teoria del projecte: la visió integral

En l'informe de l'IERMB, la integralitat es planteja respecte a l'abordatge de tots els eixos del PIBMR. En aquest punt, però, la definició d'integralitat plantejada és diferent, ja que es basa en les definicions de regeneració social, regeneració urbana i regeneració urbana integrada definides per Moya i Díez (2012).

Atès que hi ha mesures concretes que poden correspondre a diversos dels elements presents en el model a la vegada, sobretot en l'àmbit sociocomunitari, com a criteri general s'indicaran només dos elements relacionats directament amb l'acció. En el cas de l'habitatge, en funció del contingut que es doni a l'àmbit, es pot considerar social (si s'alinea amb la reducció de desigualtats) o urbà (en cas d'intervencions sobre la realitat construïda)[67].

[67] Respecte al punt "Incorporació de la sostenibilitat als barris d'actuació prioritària", atès que la tipologia d'acció és molt genèrica, s'ha establert la classificació a través del projecte "Treballem per un casc antic proper i sostenible", de Barberà del Vallès, que és l'únic que l'inclou. L'actuació es correspon amb la dinamització de l'espai natural "Jardí visitable agroecològic", en què s'organitzen diverses activitats de dinamització social (tallers; experiències per persones amb diversitat funcional, gent gran i col·lectius vulnerables; visites educatives; festa de la pagesia) i l'ocupació i la formació (disseny de nova activitat formativa, tallers d'emprenedoria...). Si bé és cert que es fa des de la perspectiva del medi ambient (regeneració urbana), es considera que les actuacions van encaminades a la disminució de les desigualtats relacionals, ocupació i educació. Per això s'emmarca el punt dintre de la regeneració social, tot i que caldrien més concrecions.

Taula 25. Classificació teòrica dels eixos i actuacions subvencionables del PIBMR

Eixos d'actuació	Tipologia d'actuacions subvencionables	Àmbit d'actuació	Definició
Eix 1: **Educació, fractura social, bretxa digital i adaptació social.**	• Reforç de l'educació escolar des de la infància a l'adolescència per completar les tasques parentals. • Accions que promoguin les ganes d'anar a l'escola, la integració i la convivència. • Formació adaptada a les necessitats actuals. Accés i aprenentatge d'utilització de les xarxes socials.	Educació Reducció de les desigualtats (promocionals)	REGENERACIÓ SOCIAL
	• Oportunitats d'obertura social positiva mitjançant la cultura, l'esport i les associacions en general.	Reducció de les desigualtats (accessibilitat, relacionals)	
	• Suport per a l'adquisició d'idiomes i capacitats de digitalització. Escoles de segona oportunitat.	Educació Reducció de les desigualtats (promocionals)	
	• Ajuda a l'emancipació.	Reducció de les desigualtats (materials)	
Eix 2: **Millora de la relació entre les necessitats de formació, la demanda de treball i l'oferta d'ocupació per acostar els demandants de feina al món empresarial i viceversa**	• Programes coordinats entre gremis professionals, empreses i altres demandants de llocs de treball amb escoles i centres de formació. • Selecció de llocs de treball amb demanda estable i valoració del creixement d'oportunitats. • Mobilització de l'economia local mitjançant mesures per mantenir i afavorir l'aparició d'un teixit d'activitats locals. • Centres de coworking i teletreball. • Formacions específiques i suport a l'ocupació en àmbits vinculats a la rehabilitació d'habitatges i altres activitats lligades a programes específics que produeixin una demanda creixent.	Economia i ocupació	REGENERACIÓ SOCIAL
	• Foment al desenvolupament de formacions per millorar la salut de col·lectius vulnerables per raó d'edat, gènere o situacions especials.	Reducció de les desigualtats (diferències / interseccionalitat) Salut / Gènere	

Eixos d'actuació	Tipologia d'actuacions subvencionables	Àmbit d'actuació	Definició
Eix 3: **Mesures de cohesió social**	• Formació i ajuda perquè els col·lectius vulnerables assoleixin els drets socials bàsics i accedeixin als recursos.	Reducció de les desigualtats (materials, accessibilitat)	REGENERACIÓ SOCIAL
	• Mobilització de recursos locals en un sentit ampli per garantir l'ús de qualitat de l'espai públic (enfocament preventiu i de regulació).	Reducció de les desigualtats (relacionals).	
	• Programes de reallotjament i altres mesures, amb especial atenció a les dones amb problemes de maltractament que necessiten reubicar-se lluny de la residència actual.	Reducció de les desigualtats (materials, accessibilitat). Gènere	
	• Incorporació de la sostenibilitat als barris d'actuació prioritària.	Reducció de les desigualtats (relacionals)	
	• Redefinició d'equipaments públics.	Reducció de les desigualtats (accessibilitat).	
	• Introducció de mesures de participació ciutadana per afavorir la implicació dels ciutadans i les comunitats de veïns, i potenciar l'ascensor social.	Reducció de les desigualtats (relacionals).	
	• Elaboració de plans integrals de barris.	TASQUES TÈCNIQUES	
	• Programes especials per tractar les situacions de solitud i envelliment i per atendre situacions relacionades amb problemes mentals.	Reducció de les desigualtats (relacionals) Salut	REGENERACIÓ SOCIAL
Eix 4: **Habitatge digne per atendre situacions singulars, rehabilitació d'espais i transició ecològica.**	• Habilitació d'habitatges i centres residencials per atendre situacions especials: situacions de sensellarisme i d'alta vulnerabilitat relacionada amb l'habitatge.	Habitatge Reducció de les desigualtats (materials)	REGENERACIÓ URBANA I/O SOCIAL
	• Projectes de regeneració urbana i entorns residencials amb criteris d'inclusió social i sostenibilitat.	Urbanisme i habitatge	REGENERACIÓ URBANA
	• Projectes orientats a crear comunitats energètiques locals i altres elements en el marc de la transició ecològica.	Energia	
	• Suport a organitzacions i associacions.	Reducció de les desigualtats (relacionals)	REGENERACIÓ SOCIAL

Font: elaboració pròpia, a partir de les dades obtingudes a AMB (2022b))

Els eixos 1, 2 i 3 tracten el vessant sociocomunitari, i per tant emmarcats totalment en el concepte de regeneració social, mentre que en l'eix 4 es combinen elements de regeneració social i de regeneració urbana. El PIBMR, per tant, en el seu plantejament general sí que permet l'adopció de projectes que encaixin dintre del concepte de regeneració urbana integrada. L'adopció de programes integrals, des d'aquest model teòric i en combinació amb els resultats de l'IERMB (Martí-Costa i Porcel, 2023), seria possible si s'aborden els quatre eixos i, en el cas de l'eix d'habitatge, rehabilitació d'espais i transició ecològica s'aborden projectes relacionats amb l'espai físic. Els projectes que se centrin en els eixos 1, 2 i 3, independentment de si se centren en un en concret o no, no es poden categoritzar com a projectes de regeneració urbana integrada, sinó que queden dintre de l'àmbit de la regeneració social.

L'anàlisi dels eixos, projecte per projecte, esdevé clau per determinar quina és la definició que escau al PIBMR. La Taula 26 presenta, a partir de la informació facilitada per l'AMB, els eixos que engloba cadascun dels projectes. L'únic projecte que es pot considerar de regeneració urbana integral és el Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes-Blocs Florida, aprovat per l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat per al període 2017-2030, en el qual s'inclouen mesures dels diversos eixos socials i urbans; el pla actua sobre els quatre eixos, i també entra en els altres àmbits que formen part de l'àmbit de la regeneració urbana recollits pel model d'anàlisi emprat. El PIBMR s'integra com a font de finançament del pla, tot i que en termes de despesa només actua en l'eix educatiu ja que, segons consta en la informació de l'AMB, les despeses imputades a la subvenció son en aquest àmbit (AMB, 2022c; Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, 2022). En els altres casos en què s'aborda l'eix 4, els projectes tracten les qüestions següents:

- Gavà: rehabilitació d'un habitatge per a ús social.
- Sant Adrià de Besòs: atenció al sensellarisme (housing first).
- Sant Feliu de Llobregat: suport a organitzacions i entitats.
- Sant Vicenç dels Horts: inclouen obres per a la instal·lació d'escales mecàniques i reurbanització d'espais per millorar l'accessibilitat per a gent gran.

Per aquest motiu s'ha considerat que els projectes de Gavà i de Sant Vicenç dels Horts sí que entren en el terreny de la regeneració urbana, però els projectes no es poden considerar de regeneració urbana integral perquè no arriben a abordar ni tots els eixos previstos en el PIBMR.

Taula 26. Eixos dels projectes del PIBMR i classificació conceptual

Municipi	Nom del projecte	Eix 1	Eix 2	Eix 3	Eix 4	RECOMPTE	CLASSIFICACIÓ
Badalona	Posem colors als barris (Pla de barris)	x	x	x		3	Social
Barberà del Vallès	L'orientació i l'acompanyament clau per l'èxit educatiu	x				1	Social
	Treballem per un casc antic proper i sostenible		x	x		2	Social
	Accés a les noves tecnologies per a tothom	x		x		2	Social
Cornellà de Llobregat	A prop teu social			x		1	Social
	Nou incubador urbà		x			1	Social
El Prat de Llobregat	Districte IV- Barris Creatius, any 2022	x	x	x		3	Social
Gavà	Mesures de cohesió social. Refugi climàtic Ca n'Espinós			x		1	Social
	Rehabilitació habitatge lloguer social				x	1	Social Urbana
	Planificació Estratègica del Pla Local d'Acció Comunitària Integrada			x		1	Social
L'Hospitalet de Llobregat	Pla de Regeneració Urbana Integral Les Planes-Blocs Florida	x	x	x	x	4	Reg. Urbana integral
Montcada i Reixac	Actuació integral per a la millora de la convivència i el desenvolupament social	x	x	x		3	Social
Ripollet	Espai d'innovació econòmica i sociocomunitària al barri de Can Mas	x	x	x		3	Social
Sant Adrià de Besòs	Oportunitats educatives al Barri de la Mina de Sant Adrià de Besòs	x				1	Social
	Ciutat curosa amb l'espai i les persones			x	x	2	Social
Sant Boi de Llobregat	Sant Boi de Llobregat_Camps blancs		x			1	Social
Sant Feliu de Llobregat	Projectes comunitaris	x	x		x	3	Social
Sant Joan Despí	Nous espais de socialització al barri de Les Planes de Sant Joan Despí			x		1	Social
Sant Vicenç dels Horts	PIB: La vida en comunitat, una oportunitat per a la igualtat	x		x	x	3	Social / Urbana
Santa Coloma de Gramenet	Espai d'oportunitats	x	x	x		3	Social
TOTAL		**11**	**10**	**14**	**5**		

Font: elaboració pròpia, a partir de les dades dels projectes de l'AMB (2022c)

Els resultats globals de l'anàlisi per eixos son els següents:

Taula 27. Recompte en funció de la classificació teòrica entre regeneració social, urbana i urbana integrada

	Recompte	**% respecte el total de projectes**
Elements de regeneració social (un o diversos eixos)	17	85%
Elements de regeneració social i regeneració urbana (1 a 3 eixos del PIBMR)	2	10%
Regeneració urbana integral (4 eixos del PIBMR i més àmbits del model d'anàlisi)	1	5%
TOTAL	**20**	**100%**

Font: elaboració pròpia

Un cop vistos els resultats, es pot concloure que a efectes pràctics el programa és conceptualment dintre de l'àmbit de la **regeneració social**, ja que les actuacions en l'àmbit de la regeneració urbana, malgrat ser possibles i ser presents, tenen un paper testimonial: només en tenen tres dels 20 projectes, i en un d'ells (l'Hospitalet de Llobregat) no entren dintre de l'àmbit de despesa cobert pel PIBMR.

Pel que fa al Pla de Barris de Barcelona, l'anàlisi es planteja directament a partir dels grans àmbits, ja que en tots els projectes de les dues edicions s'inclouen actuacions de cadascun d'ells. En no ser una convocatòria de subvencions, no hi ha una llista definida d'accions tipus, sinó que l'estructura general del pla defineix uns àmbits d'actuació que es desenvolupen després en cadascun dels projectes dels barris.

La taula 28 presenta els grans àmbits de les dues edicions del Pla de Barris de Barcelona. En la segona edició, els blocs apareixen més desglossats; a partir dels blocs, per tant, es pot determinar directament la definició conceptual.

En el cas del Pla de Barris de Barcelona, atès que tots els projectes inclouen mesures de tots els blocs, sí que es pot parlar de **regeneració urbana integrada**. Per tant, es pot concloure que l'abast pel que fa a la integralitat dels dos programes és diferent, sent el Pla de Barris de Barcelona més ambiciós que el PIBMR.

Taula 28. Classificació conceptual del Pla de Barris de Barcelona

<table>
<tr><th colspan="2">Àmbits del Pla de Barris de Barcelona</th><th colspan="2" rowspan="2">Classificació</th></tr>
<tr><th>Edició 2016-2020</th><th>Edició 2021-2024</th></tr>
<tr><td>Drets socials</td><td>Drets socials, equitat de gènere i acció comunitària</td><td rowspan="3">Regeneració social</td><td rowspan="5">Regeneració urbana integrada</td></tr>
<tr><td>Educació</td><td>Educació i salut pública</td></tr>
<tr><td>Activitat econòmica</td><td>Ocupació, impuls econòmic i economia social</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Ecologia urbana</td><td>Espai públic i accessibilitat</td><td>Regeneració urbana</td></tr>
<tr><td>Habitatge</td><td>Regeneració urbana i/o social[68]</td></tr>
<tr><td>Sostenibilitat ambiental i emergència climàtica</td><td>Regeneració urbana</td></tr>
</table>

Font: elaboració pròpia, a partir dels àmbits definits per Ajuntament de Barcelona (2019, 2023b)

Cal dir, però, que un dels factors rellevants a l'hora de fer aquesta afirmació és que l'estructura del propi programa juga un paper clau, ja que no hi ha l'obligatorietat o la decisió prèvia d'incloure mesures de tots els eixos que abasta, sent potestat dels ajuntaments triar quin és el grau d'integralitat buscat. En el cas del Pla de Barris de Barcelona, amb els àmbits definits des d'un inici, es garanteix que el disseny respongui a la idea de regeneració urbana integrada; en el cas de les futures convocatòries a l'empara de la Llei 11/2022 també es donarà aquesta circumstància, ja que la normativa marca que els projectes han d'intervenir en tres grans àmbits: acció sociocomunitària, transformacions físiques i transició ecològica.

Finalment, cal apuntar que si bé es detecta poca integralitat en el PIBMR, caldria analitzar amb més detall la interacció dels mateixos amb altres projectes locals i amb les estratègies a nivell de barri o ciutat que l'informe d'avaluació del PIBMR elaborat per l'IERMB ha detectat per a la majoria de municipis (Martí-Costa i Porcel, 2023). Aquest assumpte és complex, ja que hi ha una diversitat rellevant entre els municipis: per citar alguns exemples, es pot localitzar amb facilitat que municipis com Santa Coloma de Gramenet o Gavà compten amb agendes urbanes que parteixen d'un enfocament integrat, mentre que en altres municipis com Badalona és més difícil localitzar

[68] En el cas del bloc d'habitatge es poden trobar mesures que responen a les dues definicions. En l'edició 2021-2024 hi ha definit un programa específic del Pla de Barris per a la rehabilitació de finques (regeneració urbana), però també es poden trobar mesures com el suport psicològic per a persones en situació de vulnerabilitat residencial a la Zona Nord (regeneració social).

estratègies d'aquesta índole. També en aquesta anàlisi caldria tenir en compte les estratègies supramunicipals, amb dos elements clau: el Compromís Metropolità Barcelona 2030, que aglutina tota la Regió Metropolitana de Barcelona, i l'Agenda Besòs. El complex anàlisi de la interacció entre estratègies i projectes es planteja com una futura línia de recerca.

8.3. El dilema de la continuïtat temporal

El paper dels ajuntaments com a agents centrals de la governança de les polítiques públiques de barris, com a institucions properes a la realitat a intervenir, ha estat recollit per la literatura, i una de les estratègies més habituals per a implementar aquestes iniciatives és la promoció i finançament per part de nivells de govern superior i l'execució per part dels ens locals, tal i com es recull en el marc teòric (Aparicio i di Nanni, 2011). Aquesta forma de governança dels plans, segons l'informe de IERMB (Martí-Costa i Porcel, 2023), es pot conceptualitzar com una lògica de cooperació multinivell o complementarietat des de baix: els municipis s'encarreguen de coordinar la integració de convocatòries i actuacions en la seva planificació i també de la seva posada en marxa.

La possibilitat de recórrer a diferents iniciatives, però, pot anar en contra de la concepció de la regeneració urbana integrada com una política a llarg termini, ja que emergeixen riscos com la fragmentació de les iniciatives, els períodes curts d'execució en comparació amb l'abast dels projectes a desenvolupar o la discontinuïtat en el temps, fet que pot provocar que la disponibilitat de recursos sigui irregular. En el cas català, es pot detectar que, si bé les iniciatives europees s'han anat succeint en el temps per períodes consecutius, existeix una aturada de les iniciatives coincidint amb la crisi econòmica del 2008: l'any 2010 s'obre la darrera convocatòria de projectes de la Llei de Barris (que es podran anar executant durant els anys següents), i no és fins l'any 2016 que, amb l'aprovació del Pla de Barris de Barcelona, apareixen nous projectes de barris, aquest cop promoguts directament des de l'Ajuntament de Barcelona amb recursos totalment propis. Les iniciatives provincial i metropolitana s'impulsen després de la crisi provocada per la covid-19.

De cara a determinar si aquests riscos son reals, a continuació es realitza un recull de diverses iniciatives supralocals, per detectar quins territoris objecte del PIBMR han estat beneficiaris d'altres iniciatives. La taula 29 recull els resultats per barris, mentre que els gràfics 7 i 8 recullen el cronograma general de les iniciatives supralocals i el cas concret de Santa Coloma de Gramenet com a municipi que ha participat de més iniciatives.

Taula 29. Concurrència de polítiques de barris en els àmbits d'itntervenció del PIBMR

Municipi	Barris en què intervé el PIBMR	Decil IVU	Programes europeus	Llei de Barris	Barris i comunitats	PIBMR	Total de programes
Badalona	Artigas, Congrés, El Remei, Sant Roc	10	No	Sant Roc/Artigas/El Remei (2007)	No	Sí	**2**
	La Pau, Lloreda, Sistrells		URBAN I	Serra d'en Mena: La Pau (2004)	No		**3**
	La Salut			Serra d'en Mena (2004)	Sí		**4**
	Les Guixeres, Pomar		No	No	No		**1**
Barberà del Vallès	Barri Antic	7	No	No	No		**1**
Cornellà de Llobregat	Sant Ildefons	10	No	Sant Ildefons (2005)	Sí		**3**
Gavà	Ausiàs Marc	7	No	No	No		**1**
	Can Tintorer, Can Tries	7	No	Serra de les Farreres: Can Tries (2009)	No		**2**
	La Rambla - Barceloneta, La Rambla - Centre	7	No	No	No		**1**
	Ca n'Espinós, Les Colomeres	6	No	Serra de les Farreres: Ca n'Espinós (2009)	No		**2**
l'Hospitalet de Llobregat	Les Planes	10	No	Florida-Pubilla Cases (2006)	Sí		**3**
Montcada i Reixac	La Ribera	10	No	La Ribera (2005)	No		**2**
Prat de Llobregat, el	La Granja	10	No	No	No		**1**
	Sant Cosme	9	No	Sant Cosme (2005)	Sí		**3**
Ripollet	Can Mas	10	No	Can Mas (2007)	No		**2**
Sant Adrià de Besòs	Sant Joan Baptista	8	No	No	No		**1**
	La Mina	7	URBAN II	No	No		**2**
	Sant Adrià Nord		No	Sant Adrià Nord (2007)	No		**2**
Sant Boi de Llobregat	Camps Blancs	10	EDUSI	No	Sí		**3**
Sant Feliu de Llobregat	Can Calders, La Salut	9	No	Can Calders - La Salut (2006)	No		**2**
Sant Joan Despí	Les Planes	9	No	Les Planes (2008)	No		**2**
Sant Vicenç dels Horts	Sant Josep	8	No	No	No		**1**
	Can Ros (El Trèvol, el Serral)		No	No	No		**1**
	La Guàrdia	7	No	La Guàrdia - La Font del Llargarut (2007)	No		**2**
Santa Coloma de Gramenet	Santa Rosa	10	URBAN I, URBANA, EDUSI	Serra d'en Mena (2004)	No		**5**
	El Raval, Safaretjos				No		**5**
	Fondo				Sí		**6**

Font: elaborat a partir de les dades procedents de AMB (2022d), Cruz et al. (2021), Red de Iniciativas Urbanas (2023), Generalitat de Catalunya (2021) i Diputació de Barcelona (2023b).

Gràfic 7. Cronograma de les principals polítiques de barris implementades a Catalunya des del 1997.

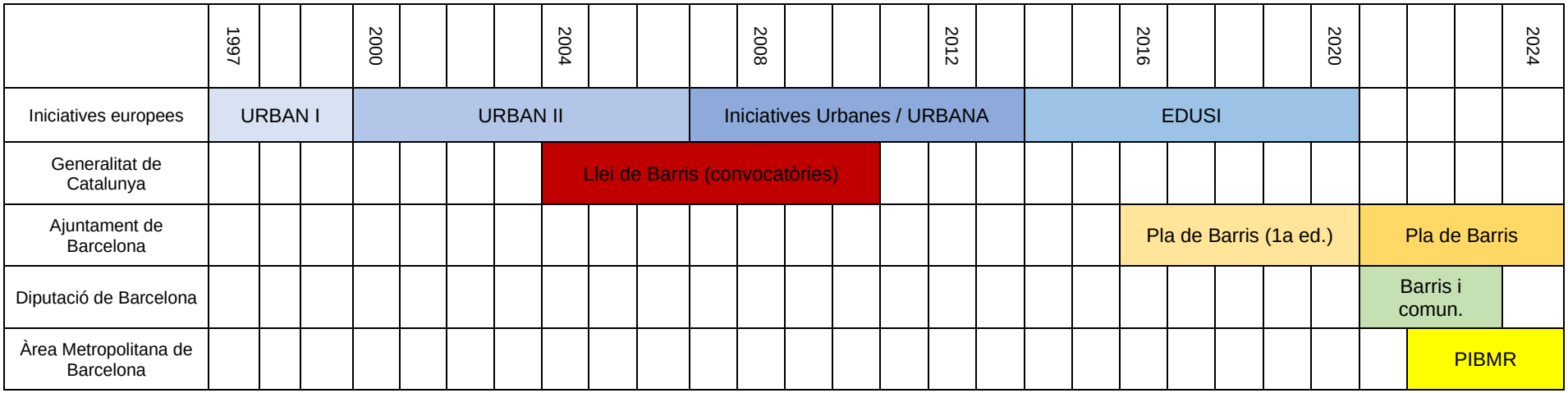

Font: elaboració pròpia, a partir de cronologies que consten a AMB (2022b), Red de Iniciativas Urbanas (2023), Generalitat de Catalunya (2021) i Diputació de Barcelona (2023b).

Gràfic 8. Cronograma de les principals polítiques de barris implementades a Santa Coloma de Gramenet des del 1997.

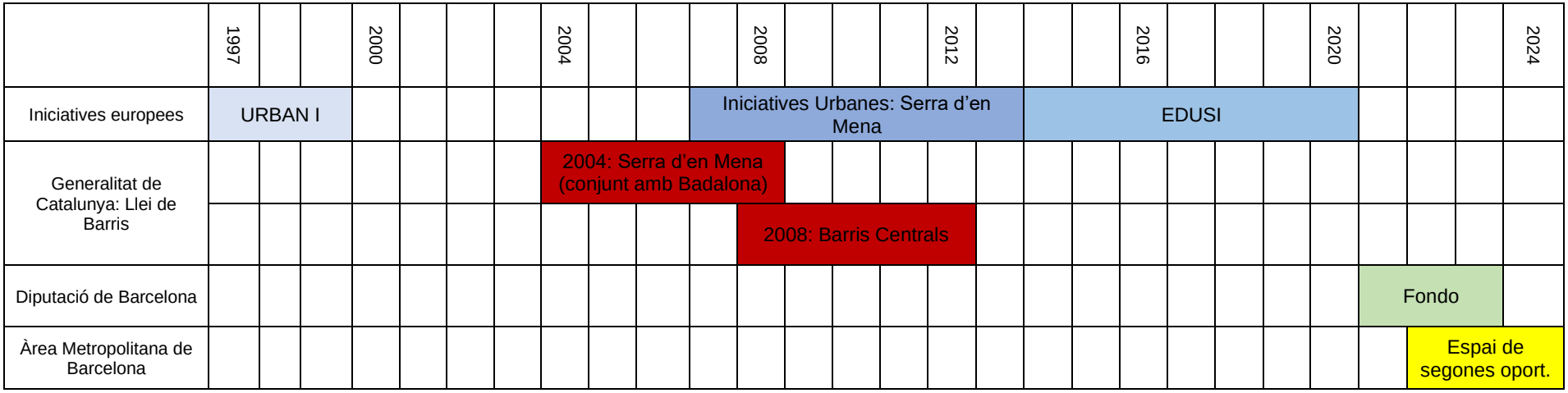

Font: elaboració pròpia, a partir de dades procedents de AMB (2022c), Red de Iniciativas Urbanas (2023), Generalitat de Catalunya (2021) i Diputació de Barcelona (2023b).

A l'hora d'elaborar la taula x s'han tingut en compte tres elements per tal de facilitar la interpretació, atès que la delimitació estadística dels barris a efectes del càlcul de l'IVU, els barris en què intervé el PIBMR i els barris en què intervé la Llei de Barris no son plenament coincidents:

- En el cas de les àrees estadístiques, s'han deixat indicats a la columna corresponent només els barris en què intervé el PIBMR, tot i que algunes zones estadístiques contenen també altres barris (és el cas de les diverses zones de Gavà o de la zona de Santa Rosa, a Santa Coloma de Gramenet, que també inclou el barri de Can Mariner).
- A la columna corresponent a la Llei de Barris, s'ha indicat de color groc els casos en què els barris del PIBMR i la Llei de Barris no son totalment coincidents.
- No s'han inclòs els projectes concrets de les iniciatives promogudes pel propi municipi en aquests territoris, ja que el focus de l'anàlisi se situa en la complementarietat des de baix, ni instruments com els consorcis de diverses administracions per coordinar actuacions en determinats territoris, com pot ser el cas del Consorci Badalona Sud. Tampoc s'han inclòs els programes sectorials desplegats per la Generalitat de Catalunya, com poden ser el Salut als barris, Treball als Barris o els Plans Educatius d'Entorn, ja que l'interès se centra en les iniciatives amb un caràcter més integral.

A partir de la taula, es pot detectar que en 17 de les 27 àrees en què intervé el PIBMR s'hi van desplegar prèviament projectes de la Llei de Barris, mentre que les iniciatives europees o el projecte Barris i comunitats de la Diputació de Barcelona tenen un protagonisme més reduït. Analitzades les dades a nivell de municipis, en tots els municipis beneficiaris hi ha hagut intervencions de la Llei de Barris, tot i que en els casos de Barberà del Vallès i Sant Boi de Llobregat les intervencions han estat en barris diferents[69].

El cas de Santa Coloma de Gramenet és especialment reeixit, ja que ha participat de totes les convocatòries excepte la iniciativa URBAN II, que a Catalunya només va aportar finançament per a la transformació del barri de La Mina, a Sant Adrià del Besòs. Aquest ha estat l'únic ajuntament que ha pogut disposar de recursos de forma continuada durant les darreres dècades gràcies a les iniciatives europees, tot i que ha

[69] En el cas de Barberà del Vallès, el projecte de la Llei de Barris actua al barri de la Romànica. En el cas de Sant Boi de Llobregat, la Llei de Barris es desplega al barri de Casablanca, contigu a Camps Blancs.

estat de forma fragmentada i amb la participació de diverses administracions finançadores. Per tant, l'estratègia a llarg termini de la regeneració urbana integrada combinada amb programes de durades més curtes (els més llargs duren 6 anys) suposa una càrrega a l'ajuntament a l'hora d'aconseguir la complementarietat des de baix.

Pel que fa a la resta de casos, es pot constatar que els riscos associats a la fragmentació o la discontinuïtat temporal son ben presents en el territori. El PIBMR ha suposat, en aquests territoris, trencar amb discontinuïtats temporals superiors als 10 anys, fet que indica que durant un llarg període de temps l'esforç per mantenir o impulsar aquests projectes ha recaigut directament sobre els ajuntaments. Un dels punts importants a aclarir respecte a aquest programa, de cara al futur, serà determinar si es mantindrà de forma continuada en el temps.

En el cas de la ciutat de Barcelona hi ha més diversitat de resultats (Taula 30)[70]. La Llei de Barris va desplegar 12 projectes a la ciutat, però hi ha quatre barris que no han quedat coberts per la iniciativa municipal: la Barceloneta, Santa Caterina i Sant Pere, El Coll i La Bordeta. Cap d'aquests barris, però, pertany als decils 9 i 10 de vulnerabilitat de l'IVU. A nivell de continuïtat, el salt de la crisi econòmica del 2008 també es pot constatar (hi ha algunes excepcions, com el cas de la Trinitat Nova, en què s'encadenen dues iniciatives europees i el Pla de Barris), però el fet que la iniciativa municipal comenci el 2016 permet que la discontinuïtat sigui menor respecte a altres municipis metropolitans. Respecte al propi Pla de Barris, es detecten dos elements positius corresponents a la segona edició:

- L'edició del 2021-2024 incorpora diversos barris que no havien estat beneficiaris d'aquestes polítiques de més abast: el Carmel i Can Baró, la Prosperitat, el Turó de la Peira, Can Peguera i el Verdun.
- Tots els tots els projectes iniciats el 2016 i 2017 tenen una continuïtat garantida fins el 2024, com a mínim pel que fa als programes estructurals, i per tant les condicions de continuïtat son objectivament millors.

La continuïtat d'aquests elements, encara que s'hauran de valorar de nou l'any 2024,és positiva perquè va en la línia del que la bibliografia defensa en relació amb les estratègies a llarg termini; de fet, la Llei 11/2022 preveu l'existència de projectes de manteniment en la mateixa línia. L'avaluació d'aquests plans de manteniment pot ser

[70] Igual que en l'anàlisi per la resta de municipis de l'AMB, en aquest punt no es tenen en compte els projectes propis de l'ajuntament, de cara a assimilar els resultats als de la taula anterior.

una bona eina de cara a dissenyar una eventual continuació del PIBMR més enllà del període inicial.

Taula 30. Coincidència d'altres polítiques de barris en les zones cobertes pel Pla de Barris de Barcelona

Districte	Barris	Decil IVU	Programes europeus	Llei de Barris	Pla de Barris de Barcelona	
					2016-2020	2021-2024
Dte. 1: Ciutat Vella	El Raval	9	No	2010 (sud)	Sí (Sud)	Sí
	Gòtic sud	5	No	No	Sí	Sí (mant.)
Dte. 3: Sants - Montjuïc	El Poble-sec	7	No	2005	No	Sí
	La Marina del Port	7	No	2010 (La Vinya, Can Clos, Plus Ultra)	Sí	Sí (mant.)
	La Marina del Prat Vermell	10	No	No	Sí	Sí (mant.)
Dte. 7: Horta-Guinardó	Sant Genís dels Agudells i la Teixonera	8	No	No	Sí	Sí (mant.)
	El Carmel i Can Baró	9 / 5	No	No	No	Sí
Dte. 8: Nou Barris	Zona Nord	10	EDUSI	2006	Sí	Sí
	La Trinitat Nova	10	URBANA EDUSI	No	Sí	Sí
	Les Roquetes	10	EDUSI	2004	Sí	Sí
	La Prosperitat	9	No	No	No	Sí
	El Turó de la Peira i Can Peguera	9	No	No	No	Sí
	El Verdun	9	No	No	No	Sí
Dte. 9: Sant Andreu	El Bon Pastor i Baró de Viver	8 / 10	EDUSI	2009	Sí	Sí (mant.)
	La Trinitat Vella	10	No	2006	Sí	Sí
Dte. 10: Sant Martí	El Besòs i el Maresme	9	EDUSI	2008	Sí	Sí
	La Verneda i la Pau	8	EDUSI	No	Sí	Sí (mant.)

Font: elaborat a partir de les dades de Red de Iniciativas Urbanas (2023), Ajuntament de Barcelona (2023b) i Generalitat de Catalunya (2021).

8.4. Els recursos econòmics i la inversió per habitant

El PIBMR, sumant els recursos aportats per l'AMB i els ajuntaments, suposa una inversió de 56,49€/habitant; aquesta dada, però, per si mateixa no representa tota la variabilitat existent entre projectes: en el cas de Badalona la xifra és de 7,14€/hab, mentre que en el cas de Montcada i Reixac és de 396,22€/hab (Gràfic 9). Un dels motius que hi ha al darrere d'aquesta variabilitat és l'estratègia emprada pels propis projectes: la mitjana dels projectes intensius (112,21€/hab) multiplica per 4,5 la dels extensius (24,84€/hab) (Taula 31).

Gràfic 9. Despesa per habitant en els municipis beneficiaris del PIBMR

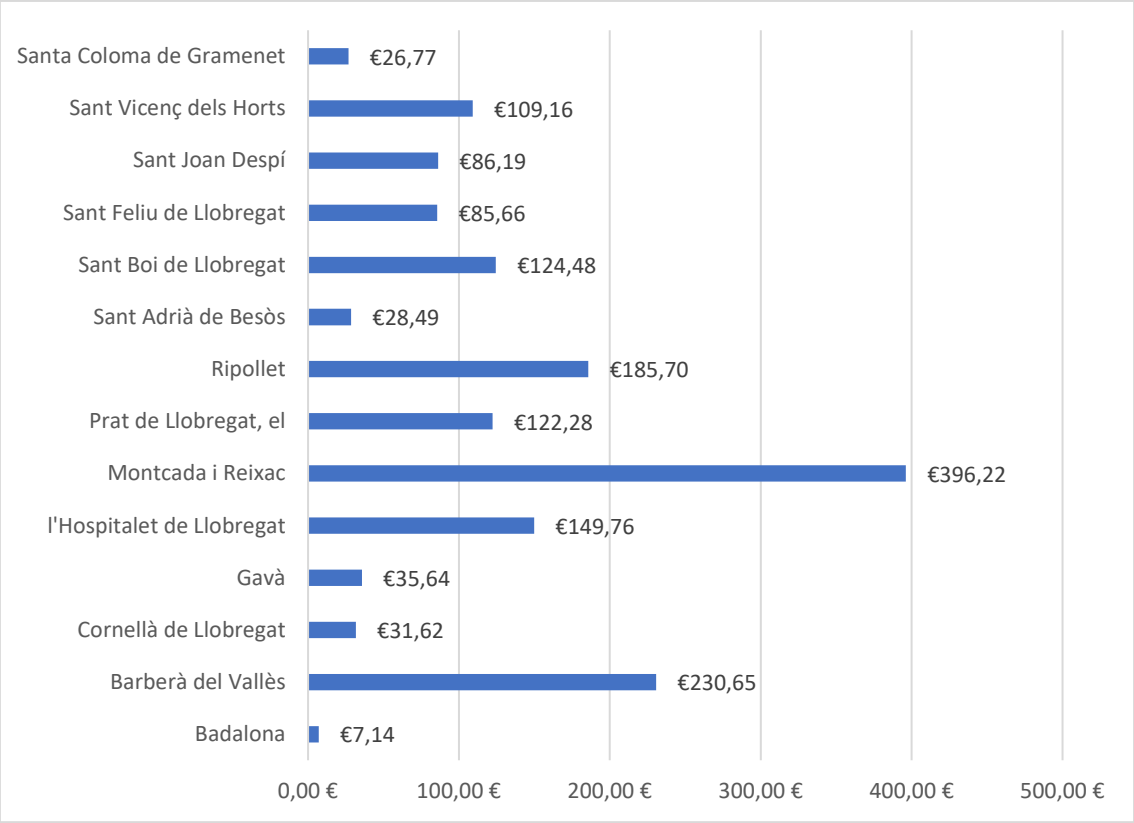

Font: elaboració pròpia

Taula 31. Població coberta, inversió i mitjana d'inversió per habitant en funció de l'estratègia territorial dels projectes del PIBMR

Estratègia territorial	Població (hab)	Inversió	Mitjana
Extensiu	174.065	4.323.569,87 €	24,84 €
Intensiu	86.878	9.748.984,96 €	112,21 €
Total del PIBMR	249.097	14.072.554,83 €	56,49 €

Font: elaboració pròpia

De cara a realitzar l'avaluació per comparació amb el Pla de Barris de Barcelona, per tal de poder avaluar si aquestes xifres representen pocs o molts recursos -i, per tant, determinar si ambdues iniciatives son complementàries-. Atès que l'enfocament del pla municipal és intensiva, la taula 32 presenta la comparativa entre les mitjanes calculades per al Pla de Barris de Barcelona[71] i les diferències respecte als imports obtinguts per la PIBMR. S'incorpora també la comparativa amb la despesa mitjana per habitant en els projectes intensius, atès que tots els projectes del Pla de Barris de Barcelona segueixen aquesta estratègia.

Taula 32. Mitjanes de despesa i inversió del Pla de Barris de Barcelona i comparativa amb els resultats del PIBMR

Àmbits de despesa	Pla de Barris de Barcelona	PIBMR (56,49€/hab)		PIBMR intensiu (112,21€/hab)	
		Diferència	% Pla de Barris/ PIBMR	Diferència	% Pla de Barris/ PIBMR
Drets socials, educació i activitat econòmica	333,39 €	276,90 €	590,18%	221,18 €	297,11%
Drets socials, educació, activitat econòmica i ecologia urbana	664,99 €	608,50 €	1177,18%	552,78 €	592,63%
Despesa per habitant total, incloent les despeses de gestió	704,01 €	647,52 €	1246,26%	591,80 €	627,40%

Font: Elaboració pròpia, a partir de les dades del Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2021) i dels resultats de la taula 31.

Les diferències en volum de recursos disponibles per habitant son importants: respecte a la mitjana del PIBMR (56,49€), la despesa social del Pla de Barris de Barcelona és gairebé sis vegades superior, dada que en el cas de la despesa global arriba a suposar multiplicar per 12 el pressupost global del PIBMR. Si es realitza la comparació només amb els projectes intensius del PIBMR, les diferències son igualment molt importants però de menor magnitud: la despesa per habitant del Pla de Barris de Barcelona tenint en compte només l'àmbit social és el triple que en el PIBMR; si es considera l'import global, la despesa per habitant és 6 vegades major. Per tant, a nivell de despesa per habitant, **el PIBMR i el Pla de Barris de Barcelona no son equiparables**. L'excepció a aquesta tendència és el projecte de Montcada i Reixac, centrat en l'àmbit social, que supera lleugerament l'import mitjà destinat a despesa social del Pla de Barris de Barcelona.

[71] Les dades d'execució de la despesa de la primera edició del Pla de Barris de Barcelona es poden consultar a l'apartat 6.2. Per a més detalls, consulteu l'informe elaborat pel Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2021) de balanç del període 2016-2020.

8.4.1. Els escenaris proposats

Per tal de dimensionar el PIBMR perquè esdevingui un pla de barris metropolità, equivalent a la iniciativa de la ciutat comtal, es plantegen a continuació els tres escenaris descrits en la metodologia del treball:

tres possibles escenaris, en funció de la seva cobertura territorial:

1. **PIBMR ampliat**, equiparant la inversió mitjana a les xifres del Pla de Barris de Barcelona.
2. **L'escenari de vulnerabilitat extrema**, que inclou totes les zones de l'AMB incloses en el decil 10 de l'IVU, exceptuant les de Barcelona.
3. L'**escenari de vulnerabilitat extrema ampliada,** que amplia l'escenari 2 incorporant també els barris pertanyents al decil 9.

Per al tercer escenari s'han triat els decils 9 i 10 perquè, en el cas del Pla de Barris de Barcelona, tots els barris inclosos en aquests decils queden coberts per la iniciativa municipal. En el decil 8, tal i com s'ha comentat en el punt anterior, hi ha barris no inclosos en el pla.

Les simulacions econòmiques, a partir dels resultats de l'apartat anterior, es faran considerant els imports següents:

1. Àmbits de despesa coincidents amb la tendència general del PIBMR: drets socials, educació i activitat econòmica. 333,99€/habitant
2. Tots els àmbits de despesa: drets socials, educació, activitat econòmica i ecologia urbana. 664,99€/habitant

S'exclou en les simulacions les despeses de gestió, atès que en el cas del Pla de Barris de Barcelona fa referència als costos de les estructures específiques creades per a la seva organització i gestió i en els projectes del PIBMR, per norma general, no es determina si existeix una oficina de barri per a gestionar els plans i projectes.

A continuació es presenten els resultats de la despesa total dels tres escenaris i les xifres dels tres models de finançament proposats (Taula 33 i Gràfic 10). Les taules detallades dels càlculs de cada escenari es troben a l'annex 2.

Taula 33. Resultats de les estimacions de recursos d'un pla de barris metropolità

		ESCENARI 1: PIBMR AMPLIAT	ESCENARI 2: VULN. EXTREMA	ESCENARI 3: VULN. EXTR. AMPLIADA
Àrees cobertes		26	19	39
Població coberta (hab.)		249.097	241.721	490.421
Despesa social	Import estimat	83.046.448,83 €	80.587.364,19 €	163.501.457,19 €
	% PIBMR/ total	16,95%	17,46%	8,61%
Despesa social i urbana	Import estimat	165.647.014,03 €	160.742.047,79 €	326.125.060,79 €
	% PIBMR/ total	8,50%	8,75%	4,32%

Font: elaboració pròpia

Gràfic 10. Comparativa dels tres escenaris amb el PIBMR i la despesa de la primera edició del Pla de Barris de Barcelona

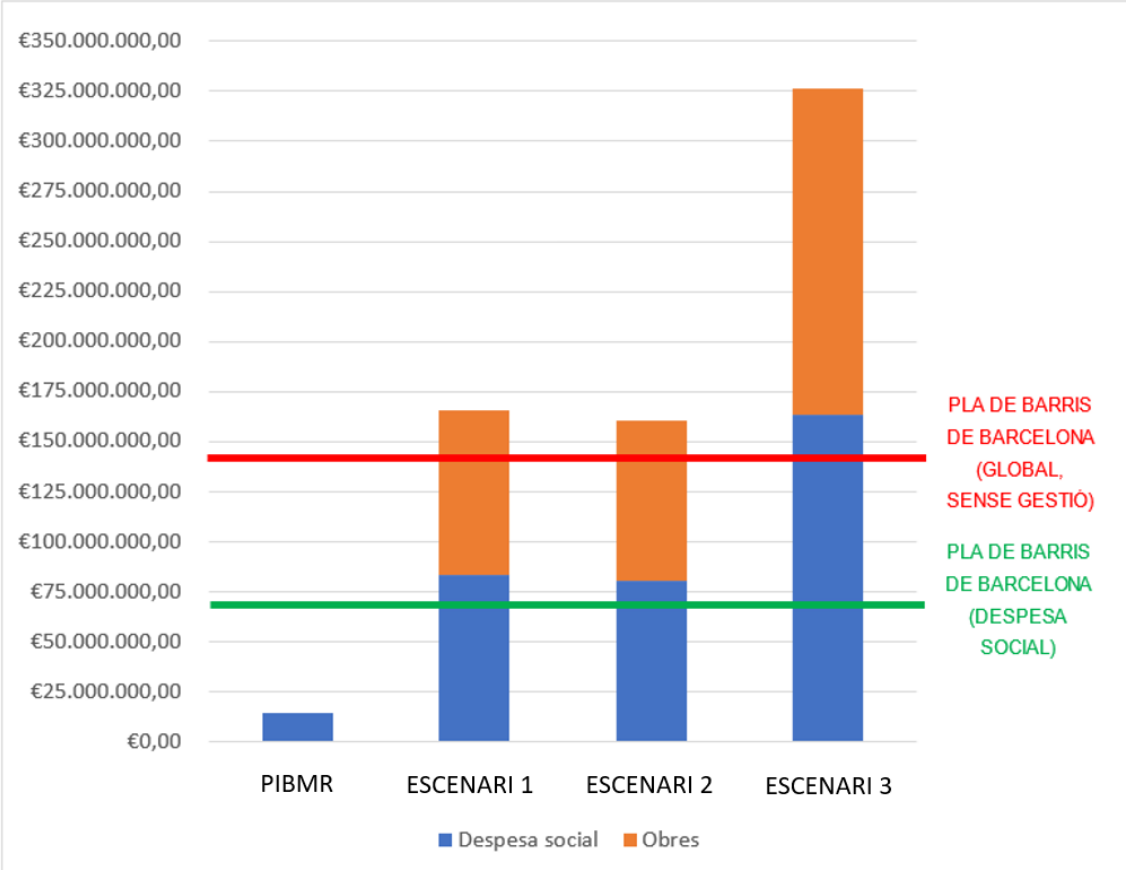

Font: elaboració pròpia

La dotació actual del PIBMR, sumant-hi les aportacions dels ajuntaments, representa en el millor dels casos un 17,46% de l'escenari 2 centrat en l'àmbit social. L'escenari 3, incorporant despesa en l'àmbit físic i urbà, és el que més recursos addicionals requereix, ja que l'import actual només representa el 4,32% dels recursos estimats necessaris. Aquest darrer escenari és rellevant a l'hora de comparar-lo amb el Pla de Barris de Barcelona, atès que aquest cobreix el 100% de les àrees dels decils 9 i 10 de la ciutat de Barcelona -a més de cobrir diverses àrees més de decils inferiors-. Atès que el volum de població a atendre és inferior a Barcelona respecte a la resta de municipis metropolitans, en tots els escenaris el volum de recursos necessaris és superior als aportats per l'Ajuntament de Barcelona; en els escenaris 1 i 2, a grans trets, el volum de recursos necessaris és lleugerament superior als aportats per l'Ajuntament de Barcelona, mentre que en l'escenari 3 les diferències son importants: un pla de barris metropolità per als municipis que entren en l'àmbit d'actuació del PIBMR multiplica per 2,3 els recursos aportats per l'Ajuntament de Barcelona. Aquest punt, per tant, requereix d'una anàlisi més detallada de la capacitat de les diverses administracions per assumir aquests escenaris, fet que es desgrana en els punts següents.

A nivell de població beneficiària, tal i com es pot comprovar en la Taula 34, l'escenari que menys població cobreix és el de vulnerabilitat extrema (241.721 hab.), mentre que l'ampliació al decil 9 plantejada per l'escenari 3 suposa duplicar la població coberta (490.421 hab). Respecte als percentatges globals de població respecte el total de l'AMB, incloent Barcelona, la cobertura varia entre el 7,49% de l'escenari 2 i el 15,19% de l'escenari 3.

En relació amb la distribució de recursos entre municipis també es constaten aquestes diferències (taula 35). L'escenari 1, que manté tots els municipis beneficiaris de l'actual PIBMR, suposa que Barberà del Vallès, Gavà i Sant Vicenç dels Horts participin del programa, fet que no passaria en cap dels altres escenaris. Tots els municipis inclosos en l'escenari 2 ja participen del PIBMR, tot i que els percentatges de població coberta en els municipis de l'Hospitalet de Llobregat, Montcada i Reixac i Santa Coloma de Gramenet augmenten significativament , mentre que en el cas de Sant Adrià del Besòs baixa significativament (del 80,97% al 1,74%) perquè la zona de La Verneda de decil 10 té molt poca població en comparació amb els barris coberts actualment (La Mina, Sant Joan Baptista i Sant Adrià Nord). En el cas de l'escenari de vulnerabilitat extrema ampliada, es mantenen les tendències de l'escenari 2, mentre que hi ha dos municipis no coberts actualment pel PIBMR que quedarien inclosos: Esplugues de Llobregat i Viladecans.

La distribució dels recursos no és simètrica entre municipis en funció dels escenaris: en el PIBMR ampliat, els municipis que més recursos rebrien son Badalona, Santa Coloma de Gramenet i Sant Adrià de Besòs, que aglutinarien un 52,74% del pressupost; en els altres escenaris, en canvi, serien l'Hospitalet de Llobregat, Santa Coloma de Gramenet i Badalona (en l'escenari de vulnerabilitat extrema serien 130,24 M€, un 81,03% del total, i en el de vulnerabilitat extrema ampliada serien 251,32 M€, un 77,06% del total). A partir d'aquestes diferències es plantegen diversos elements de reflexió sobre els mecanismes d'assignació de recursos, ja que els resultats posen en qüestió que el disseny del PIBMR aconsegueixi prioritzar els barris més desfavorits. D'altra banda, la important concentració de recursos dels escenaris 2 i 3 plantegen interrogants sobre la capacitat dels municipis per finançar parcialment un programa d'aquesta magnitud.

Taula 34. Població coberta pels diversos escenaris

Municipis	**Població (2016)**	**Escenari 1 (PIBMR ampliat)**		**Escenari 2 (vulnerabilitat extrema)**		**Escenari 3 (vulnerabilitat extrema ampliada)**	
Badalona	220.567	61.370	27,82%	61.370	27,82%	115.641	52,43%
Barberà del Vallès	31.635	5.780	18,27%	0	0,00%	0	0,00%
Cornellà de Llobregat	87.458	25.925	29,64%	25.925	29,64%	25.925	29,64%
Prat de Llobregat, el	63.434	7.989	12,59%	881	1,39%	7.989	12,59%
Esplugues de Llobregat	47.014	0	0,00%	0	0,00%	14.484	30,81%
Gavà	46.122	18.428	39,95%	0	0,00%	0	0,00%
l'Hospitalet de Llobregat	256.088	15.837	6,18%	72.167	28,18%	163.256	63,75%
Montcada i Reixac	34.230	2.235	6,53%	7.392	21,60%	7.392	21,60%
Ripollet	37.261	6.097	16,36%	6.097	16,36%	13.026	34,96%
Sant Adrià de Besòs	34.948	28.297	80,97%	607	1,74%	6.332	18,12%
Sant Boi de Llobregat	82.900	4.962	5,99%	4.962	5,99%	20.119	24,27%
Sant Feliu de Llobregat	43.162	10.974	25,43%	0	0,00%	4.985	11,55%
Sant Joan Despí	32.501	6.525	20,08%	0	0,00%	6.525	20,08%
Sant Vicenç dels Horts	28.164	12.970	46,05%	0	0,00%	0	0,00%
Santa Coloma de Gramenet	120.818	41.708	34,52%	62.320	51,58%	99.042	81,98%
Viladecans	64.761	0	0,00%	0	0,00%	5.705	8,81%
Total AMB (incloent tots els municipis)	**3.228.667**	**249.097**	7,72%	**241.721**	7,49%	**490.421**	15,19%

Font: elaboració pròpia, emprant les dades de població d'Antón-Alonso et al. (2016)

Taula 35. Imports per municipis en els casos de despesa social i urbana

Municipis	Escenari 1 (PIBMR ampliat)	Escenari 2 (vulnerabilitat extrema)	Escenari 3 (vulnerabilitat extrema ampliada)
Badalona	40.810.436,30 €	40.810.436,30 €	76.900.108,59 €
Barberà del Vallès	3.843.642,20 €	- €	- €
Cornellà de Llobregat	17.239.865,75 €	17.239.865,75 €	17.239.865,75 €
Esplugues de Llobregat	- €	- €	9.631.715,16 €
Gavà	12.254.435,72 €	- €	- €
l'Hospitalet de Llobregat	10.531.446,63 €	47.990.333,33 €	108.563.607,44 €
Montcada i Reixac	1.486.252,65 €	4.915.606,08 €	4.915.606,08 €
Prat de Llobregat, el	5.312.605,11 €	585.856,19 €	5.312.605,11 €
Ripollet	4.054.444,03 €	4.054.444,03 €	8.662.159,74 €
Sant Adrià de Besòs	18.817.222,03 €	403.648,93 €	4.210.716,68 €
Sant Boi de Llobregat	3.299.680,38 €	3.299.680,38 €	13.378.933,81 €
Sant Feliu de Llobregat	7.297.600,26 €	- €	3.314.975,15 €
Sant Joan Despí	4.339.059,75 €	- €	4.339.059,75 €
Sant Vicenç dels Horts	8.624.920,30 €	- €	- €
Santa Coloma de Gramenet	27.735.402,92 €	41.442.176,80 €	65.861.939,58 €
Viladecans	- €	- €	3.793.767,95 €
TOTAL	**165.647.014,00 €**	**160.742.047,79 €**	**326.125.060,79 €**

Font: elaboració pròpia

8.4.2. Els models de finançament dels escenaris

Els escenaris de finançament plantejat son tres:

1. 100% finançat per l'AMB.
2. 80% finançat per l'AMB i el 20% restant pels ajuntaments.
3. 50% Àrea Metropolitana i ajuntaments respectivament.

En aquest punt, atès que s'ha plantejat la comparativa amb el Pla de Barris de Barcelona, s'analitza la distribució del finançament tenint en compte els imports obtinguts en els tres escenaris a partir de les xifres de despesa total, és a dir, des de la perspectiva de la regeneració urbana integral. La Taula 36 recull els imports i la distribució entre administracions en funció dels tres models de finançament proposats.

L'objectiu d'aquest apartat és analitzar si els volums de recursos estimats son abastables per les administracions implicades o no. A l'hora d'analitzar les possibilitats, es prenen com a referència dos imports: el pressupost global i el pressupost d'inversions reals (capítol 6 del pressupost de despesa) del 2023. En el cas del Pla de Barris de Barcelona, la durada son 4 anys i el percentatge d'inversió suposa el 75,29% de la despesa global (excloent despeses de gestió); per tant, atès que l'estratègia d'avaluació

és de comparació, els imports globals assignats a cada administració es reparteixen linealment entre quatre anys i els percentatges d'inversió es calculen respecte a aquest percentatge.

Taula 36. Imports de la despesa dels escenaris i distribució del finançament entre l'AMB i els ajuntaments

	Model de finançament		Escenari 1 (PIBMR ampliat)	Escenari 2 (vulnerabilitat extrema)	Escenari 3 (vulnerabilitat extrema ampliada)
DESPESA SOCIAL	1	**AMB: 100%**	83.046.448,83 €	**80.587.364,19 €**	**163.501.457,19 €**
	2	AMB: 80%	66.437.159,06 €	64.469.891,35 €	130.801.165,75 €
		Ajuntament: 20%	16.609.289,77 €	16.117.472,84 €	32.700.291,44 €
	3	AMB i ajuntaments: 50%	41.523.224,42 €	40.293.682,10 €	81.750.728,60 €
DESPESA SOCIAL I URBANA	1	**AMB: 100%**	165.647.014,03 €	**160.742.047,79 €**	**326.125.060,79 €**
	2	AMB: 80%	132.517.611,22 €	128.593.638,23 €	260.900.048,63 €
		Ajuntament: 20%	33.129.402,81 €	32.148.409,56 €	65.225.012,16 €
	3	AMB i ajuntaments: 50%	82.823.507,02 €	80.371.023,90 €	163.062.530,40 €

Font: elaboració pròpia

En el cas de l'AMB, la Taula 37 resumeix els imports del pressupost global de despesa i d'inversions per al 2023, mentre que la Taula 38 calcula els percentatges anuals de pressupost i d'inversions:

Taula 37. Dades de pressupost de l'AMB per al 2023

Pressupost de l'AMB (2023)	1.178.937.897,05 €
Inversions reals de l'AMB (2023)	160.856.189,26 €

Font: dades provinents del Ministeri d'Hisenda (2023)

Taula 38. Esforç pressupostari i inversor de l'AMB respecte els escenaris simulats de despesa social i urbana

Escenaris	% finan-çament	Pressupost total	Pressupost anual (període de 4 anys)	% pressupost anual	% pressupost inversions anual (75,29% de pressup. total)
Escenari 1: PIBMR ampliat	100%	165.647.014,03 €	41.411.753,51 €	3,51%	19,38%
	80%	132.517.611,22 €	33.129.402,81 €	2,81%	15,51%
	50%	82.823.507,02 €	20.705.876,75 €	1,76%	9,69%
Escenari 2: vulnerabilitat extrema	100%	160.742.047,79 €	40.185.511,95 €	3,41%	18,81%
	80%	128.593.638,23 €	32.148.409,56 €	2,73%	15,05%
	50%	80.371.023,90 €	20.092.755,97 €	1,70%	9,40%
Escenari 3: vulnerabilitat extrema ampliada	100%	326.125.060,79 €	81.531.265,20 €	6,92%	38,16%
	80%	260.900.048,63 €	65.225.012,16 €	5,53%	30,53%
	50%	163.062.530,40 €	40.765.632,60 €	3,46%	19,08%

Font: elaboració pròpia

Respecte als percentatges del pressupost total, l'escenari que més esforç representa per a l'AMB és el de vulnerabilitat extrema ampliada, amb un 100% de finançament metropolità, amb un 6,92% del pressupost anual. L'escenari més baix és el de vulnerabilitat extrema, assumint només el 50% de la despesa, que representa un 1,70% del total.

Els percentatges d'esforç inversor, en canvi, son més elevats: en el cas de l'escenari de vulnerabilitat extrema ampliada, amb un 100% de finançament metropolità, el percentatge s'enfila fins al 38,16% del total del pressupost d'inversions, mentre que en l'escenari més baix representa només el 9,40%. Per tant, els percentatges d'inversió elevats, que poden suposar més d'un terç del capítol 6 del pressupost de despesa durant quatre anys, requereixen necessàriament de priorització política per poder-se executar pel volum de recursos que s'hi ha de destinar.

En el cas de l'AMB, una altra comparativa d'interès és la relació de les xifres calculades en comparació amb els plans d'inversions que la institució desplega a cada mandat. En el cas del PIBMR, els programes d'interès son els relacionats amb inversions en l'àmbit urbà i en el suport a les polítiques socials, recollits a la Taula 39:

Taula 39. Principals dades del pla d'inversions i del pla de suport a les polítiques socials de l'AMB per al mandat 2019-2023

Pla d'inversions			
	Programa d'actuacions de cohesió territorial (PACTE)	Finançament d'equipaments, espais públics i infraestructures.	100,00 M€
	Programa d'actuacions de millora urbana i social (PAMUS)	Obres i intervencions dels ajuntaments. Accions de manteniment i finançament del funcionament ordinari dels serveis, equipaments i actuacions municipals adreçades directament als usuaris i ciutadans,	181,15 M€
	Projectes i assistència tècnica	Ajuda tècnica externa necessària per complementar els equips de l'AMB que donen suport als ajuntaments.	10,00 M€
	Programa d'actuacions de millora del paisatge natural i urbà	• Inversions en els espais fluvials metropolitans • Recuperació de zones degradades i resolució de problemes d'encaix entre les zones urbanes i l'entorn natural, entre d'altres.	25,00 M€
	Pla de sostenibilitat ambiental per als municipis de l'AMB	• Programa creat com a resposta a la pandèmia de la covid-19. • Reforç de les polítiques de mobilitat sostenible i la transició ecològica i energètica.	110,00 M€
Polítiques socials			
	Programa metropolità de foment de la cohesió social	Línies de treball: projectes singulars, orientació i formació, emprenedoria, plans d'ocupació, suport a la contractació per a empreses i entitats	24 M€
	Programa metropolità de foment de la cohesió social	Línies de treball: cohesió, convivència i seguretat; llars vulnerables; accessibilitat universal; gènere i identitat; garantia alimentària	6 M€
	Pla ApropAMB	Programa de resposta a la pandèmia de la covid-19. Tres programes específics: xarxa de reforç de les polítiques socials; reforç educatiu, digital i inclusiu; i suport a les xarxes d'activitat econòmica del municipi.	16,6 M€
Programa de barris			**10 M€**

Font: informació provinent de AMB (2019, 2023b)

A partir de les dades, es pot comprovar que l'escenari 3 suposa un volum de despesa superior als quatre plans d'inversió metropolitans, en cas que es financi el 100% de la despesa. Pel que fa al contingut dels pressupostos d'inversions, però, es desprèn que aborden molts dels àmbits inclosos en la regeneració urbana integral, tant en l'àmbit social com en l'urbà; per tant, de cara a futurs desplegaments de polítiques de barris, la coordinació entre instruments metropolitans pot ser una oportunitat per ampliar l'abast i l'efecte multiplicador de les inversions en un mateix àmbit territorial. D'altra banda, en aquest mandat s'han desenvolupat dos programes específics relacionats amb la resposta a la covid-19: el Pla de sostenibilitat ambiental per als municipis de l'AMB i el Pla ApropAMB, que entre els dos sumen 126,6 M€. La possible reorientació d'aquest volum de recursos, un cop finalitzada l'emergència sanitària, pot ser una finestra d'oportunitat per aconseguir més recursos per a l'ampliació de la iniciativa metropolitana

de barris, ja que sumat a l'import aportat pel PIBMR permetria finançar el 80% de l'escenari 2.

En el cas dels ajuntaments, la Taula 40 recull les dades de despesa i d'inversió dels pressupostos del 2023[72], mentre que el Gràfic 11 recull la relació entre despesa i inversió per habitant:

Taula 40. Inversió i despesa per habitant de Barcelona i dels municipis metropolitans inclosos en els escenaris proposats[73]

Municipis	Població (2023)	Cap. VI: Inversions reals	Inversió per habitant	Total despeses	Despesa per habitant
Badalona	223.506	5.657.418,14 €	25,31 €	204.784.264,58 €	916,24 €
Barberà del Vallès	33.082	4.014.326,76 €	121,34 €	55.885.778,78 €	1.689,31 €
Barcelona	1.636.193	726.070.562,26 €	443,76 €	3.672.583.764,99 €	2.244,59 €
Cornellà de Llobregat	89.039	6.163.561,00 €	69,22 €	101.188.050,00 €	1.136,45 €
Esplugues de Llobregat	46.414	2.357.684,00 €	50,80 €	51.454.560,10 €	1.108,60 €
Gavà	46.974	1.248.932,20 €	26,59 €	60.341.491,95 €	1.284,57 €
Hospitalet de Llobregat (L')	265.444	8.363.597,47 €	31,51 €	258.485.000,00 €	973,78 €
Montcada i Reixac	36.666	1.610.026,59 €	43,91 €	49.632.348,74 €	1.353,63 €
Prat de Llobregat (El)	65.030	5.894.754,00 €	90,65 €	113.644.417,00 €	1.747,57 €
Ripollet	39.031	3.780.986,81 €	96,87 €	56.458.045,67 €	1.446,49 €
Sant Adrià de Besòs	36.918	2.480.756,86 €	67,20 €	40.177.481,83 €	1.088,29 €
Sant Boi de Llobregat	83.371	15.107.428,00 €	181,21 €	103.904.156,00 €	1.246,29 €
Sant Feliu de Llobregat	45.642	5.101.900,00 €	111,78 €	49.962.770,00 €	1.094,67 €
Sant Joan Despí	34.039	8.355.274,00 €	245,46 €	56.651.440,00 €	1.664,31 €
Sant Vicenç dels Horts	28.079	4.492.918,76 €	160,01 €	32.018.012,00 €	1.140,28 €
Santa Coloma de Gramenet	117.981	2.088.875,75 €	17,71 €	129.376.081,58 €	1.096,58 €
Viladecans	66.720	3.686.844,00 €	55,26 €	74.885.800,00 €	1.122,39 €

Font: elaborat a partir de les dades de població i pressupostàries provinents del Ministeri d'Hisenda (2023).

[72] En el cas de Badalona, Ripollet, Sant Adrià de Besòs i Sant Vicenç dels Horts, els pressupostos del 2023 son prorrogats, fet que deixa sense recursos el capítol 6 de despeses (inversions reals). En el cas de l'Hospitalet de Llobregat, els pressupostos aprovats no tenen cap partida destinada a aquest capítol, i per això s'ha indicat la dada corresponent a la liquidació del 2022. A la taula 40 s'ha deixat indicat en un color diferent perquè es pugui identificar correctament.

[73] Les dades de població son les disponibles al web del Ministeri d'Hisenda. En la resta del treball s'han fet servir les dades del 2016 per evitar discrepàncies entre les estimacions per barris i els totals.

Gràfic 11. Relació entre despesa i inversió per habitant dels municipis metropolitans inclosos en els escenaris proposats

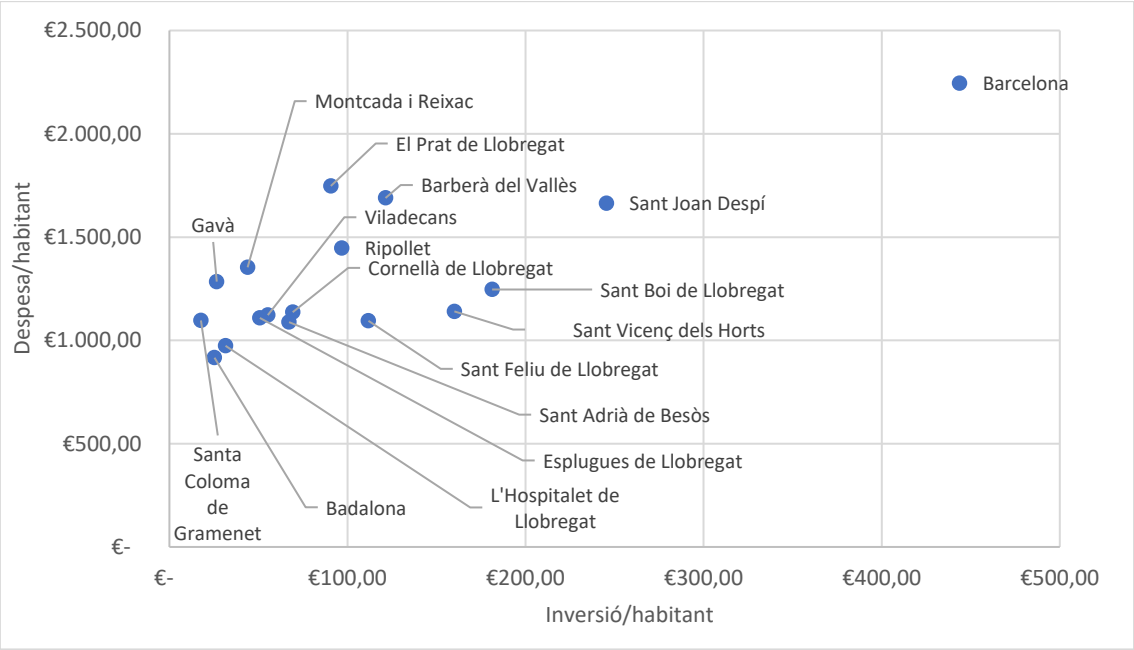

Font: elaborat a partir de les mitjanes calculades a la taula 40.

A partir dels resultats, es pot observar que l'Ajuntament de Barcelona té una capacitat econòmica molt superior a la resta d'ajuntaments metropolitans. A nivell de despesa per habitant és l'únic ajuntament que se situa per sobre dels 2.000€/habitant, mentre que els ajuntaments de Badalona i l'Hospitalet de Llobregat es queden per sota del llundar dels 1.000€/habitant. La diferència és especialment acusada en la ràtio d'inversió per habitant, que més que quadruplica la mitjana dels municipis i multiplica per 16,5 la capacitat inversora per habitant de Santa Coloma de Gramenet. Respecte a inversió per habitant, onze dels disset municipis de la taula es troben per sota de la mitjana, fet que reflecteix les diferències de finançament existents entre municipis, tal i com consta en la bibliografia recollida en el marc teòric.

La *Taula 41*, a partir de les aportacions previstes per part dels ajuntaments en els dels de finançament 2 i 3, calcula el volum anual de recursos necessaris i els compara amb el pressupost total de l'any 2023 per als escenaris de despesa total, mentre que la Taula 42 mostra els mateixos escenaris respecte del pressupost d'inversió. En el cas del percentatge del pressupost anual s'observen diferències importants del percentatge: en els casos dels municipis amb més àrees vulnerables, el percentatge d'esforç pressupostari és significativament més elevat que la mitjana. En els casos de l'escenari 3, amb un 50% de finançament, la diferència de percentatge és la més elevada: a Santa Coloma de Gramenet és més del triple, mentre que l'Hospitalet de Llobregat i Badalona més que dupliquen el percentatge.

Taula 41. Percentatge d'esforç pressupostari per municipis en funció dels models de finançament

Municipis	Escenari base, 20%, despesa anual	Escenari base, 50%, despesa anual	Decil 10, 20%, despesa anual	Decil 10, 50%, despesa anual	Decils 9 i 10, 20%, despesa anual	Decils 9 i 10, 50%, despesa anual
Badalona	1,00%	2,49%	1,05%	2,49%	1,88%	4,69%
Barberà del Vallès	0,34%	0,86%				
Cornellà de Llobregat	0,85%	2,13%	0,90%	2,13%	0,85%	2,13%
Esplugues de Llobregat					0,94%	2,34%
Gavà	1,02%	2,54%				
l'Hospitalet de Llobregat	0,20%	0,51%	0,98%	2,32%	2,10%	**5,25%**
Montcada i Reixac	0,15%	0,37%	0,52%	1,24%	0,50%	1,24%
Prat de Llobregat, el	0,23%	0,58%	0,03%	0,06%	0,23%	0,58%
Ripollet	0,36%	0,90%	0,38%	0,90%	0,77%	1,92%
Sant Adrià de Besòs	2,34%	5,85%	0,05%	0,13%	0,52%	1,31%
Sant Boi de Llobregat	0,16%	0,40%	0,17%	0,40%	0,64%	1,61%
Sant Feliu de Llobregat	0,73%	1,83%			0,33%	0,83%
Sant Joan Despí	0,38%	0,96%			0,38%	0,96%
Sant Vicenç dels Horts	1,35%	3,37%				
Santa Coloma de Gramenet	1,07%	2,68%	1,70%	4,00%	2,55%	**6,36%**
Viladecans					0,25%	0,63%
Mitjanes	**0,64%**	**1,59%**	**0,36%**	**0,85%**	**0,75%**	**1,87%**

Font: elaboració pròpia

En el cas de les inversions (Taula 42), les diferències es magnifiquen respecte a la mitjana. El volum de recursos és important, ja que la mitjana més baixa (20% d'aportació en l'escenari de vulnerabilitat extrema) representa un 10,01% de mitjana dels pressupostos dels ajuntaments. Ara bé, aquesta xifra se situa en un context amb fortes diferències: mentre en el cas del Prat de Llobregat representa un 0,40% del capítol 6, a Santa Coloma de Gramenet la xifra suposa un 79,07% de les inversions. La inversió en l'escenari 3, considerant el repartiment el 50%d e l'import, és elevada: la mitjana se situa en el 44,71% del capítol 6. Hi ha tres municipis, però, que haurien de realitzar un esforç inversor superior a la seva pròpia capacitat econòmica: l'Hospitalet de Llobregat (122,16%), Badalona (127,93%) i, com a cas extrem, Santa Coloma de Gramenet (296,74%).

Taula 42. Percentatge d'esforç inversor per municipis en funció dels escenaris

Municipis	Escenari base, 20%, despesa anual	Escenari base, 50%, despesa anual	Decil 10, 20%, despesa anual	Decil 10, 50%, despesa anual	Decils 9 i 10, 20%, despesa anual	Decils 9 i 10, 50%, despesa anual
Badalona	27,16%	67,89%	28,75%	67,89%	51,17%	127,93%
Barberà del Vallès	3,60%	9,01%				
Cornellà de Llobregat	10,53%	26,32%	11,15%	26,32%	10,53%	26,32%
Esplugues de Llobregat					15,38%	38,45%
Gavà	36,94%	92,34%				
l'Hospitalet de Llobregat	4,74%	11,85%	22,87%	54,00%	48,87%	122,16%
Montcada i Reixac	3,48%	8,69%	12,17%	28,73%	11,49%	28,73%
Prat de Llobregat, el	3,39%	8,48%	0,40%	0,94%	3,39%	8,48%
Ripollet	4,04%	10,09%	4,27%	10,09%	8,62%	21,56%
Sant Adrià de Besòs	28,55%	71,39%	0,65%	1,53%	6,39%	15,97%
Sant Boi de Llobregat	0,82%	2,06%	0,87%	2,06%	3,33%	8,33%
Sant Feliu de Llobregat	5,38%	13,46%			2,45%	6,11%
Sant Joan Despí	1,95%	4,89%			1,95%	4,89%
Sant Vicenç dels Horts	7,23%	18,07%				
Santa Coloma de Gramenet	49,98%	124,96%	79,07%	186,71%	118,69%	296,74%
Viladecans					3,87%	9,68%
Mitjana	11,74%	29,34%	10,01%	23,64%	17,88%	44,71%

Font: elaboració pròpia

Si s'analitzen les sèries històriques dels pressupostos i de les inversions reals, es pot observar que els valors segueixen sent baixos, tot i que els pressupostos d'inversions son més irregulars. El gràfic 12, extret del portal *Transparència Catalunya*, de la Generalitat de Catalunya, mostra l'evolució del pressupost i de les inversions reals per dels municipis de Badalona, l'Hospitalet de Llobregat i Santa Coloma de Gramenet entre els anys 2010 i el 2021. En el cas dels pressupostos, és especialment destacable que els pressupostos del 2010 de l'Hospitalet de Llobregat (408 M€) i Badalona (344 M€) van patir una forta davallada el 2011 i que el 2023 encara no s'ha recuperat l'import (respectivament, 258,5 M€ i 204,7 M€), fet que no succeeix a Santa Coloma de Gramenet, que ha mantingut una tendència més constant. Les variacions del pressupost durant els darrers 10 anys han tingut una tendència general creixent, mentre que en el cas de les inversions reals els recursos disponibles son irregulars. Aquest fet és especialment rellevant en el cas de Badalona, que ha acumulat diversos exercicis sense aprovació dels pressupostos municipals i, per tant, en tenir pressupostos prorrogats el capítol d'inversions reals té import 0.

Gràfic 12. *Despesa i inversions reals a Badalona, Santa Coloma de Gramenet i Badalona per al període 2010-2021*

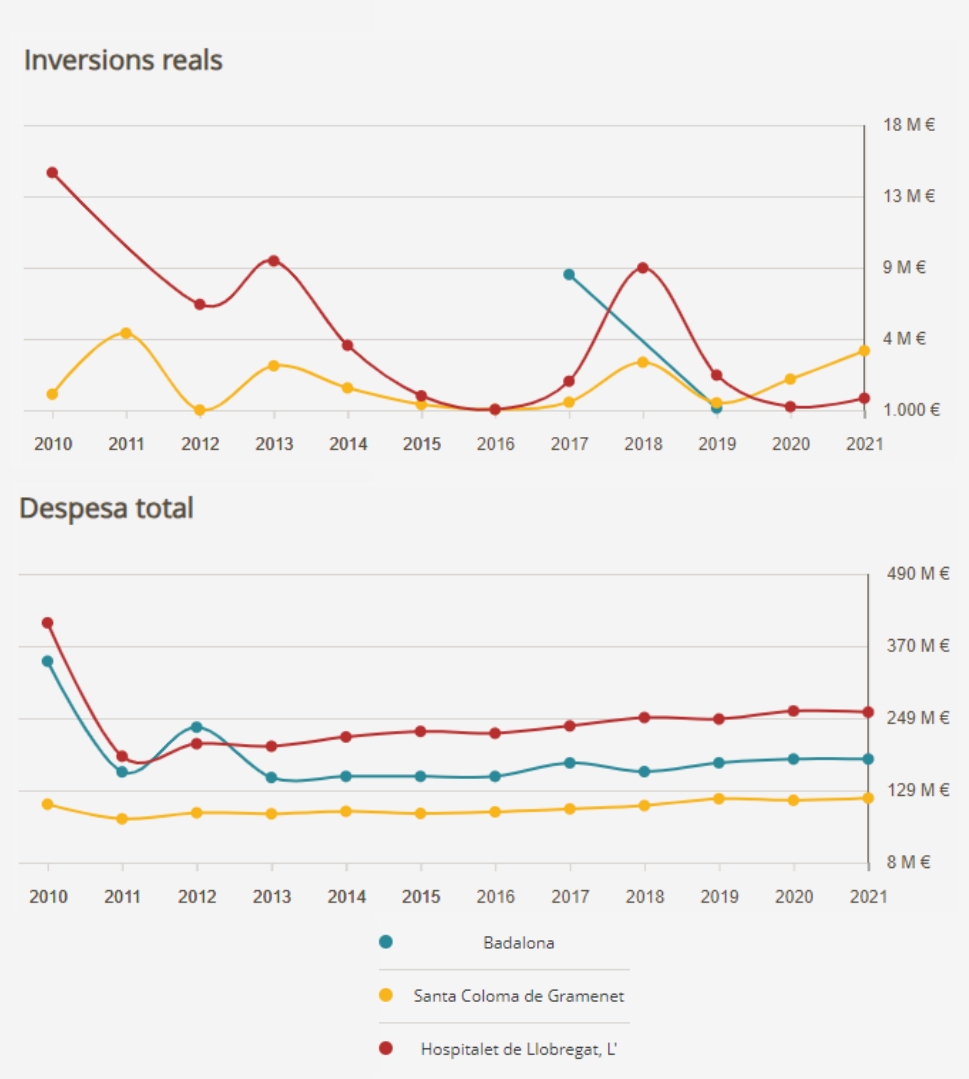

Font: extret de Generalitat de Catalunya (2023)

El context econòmic d'un pla de barris metropolità, a la vista dels resultats i de la capacitat dels municipis, mostra que hi ha dificultats importants si no s'aconsegueix més pressupost o altres fonts de finançament. Aquests resultats també reflecteixen que Barcelona ha pogut assumir el Pla de Barris sense problemes, ja que el seu escenari de finançament és molt més favorable que el de la resta d'ens locals.

La correcció de les desigualtats en aquest àmbit, per tal que l'esforç sigui equitatiu entre els diferents municipis, hauria d'explorar fórmules no lineals de repartiment dels recursos. En aquest sentit, les bases de la convocatòria del PIBMR ja preveuen que fins a 15 punts depenen dels recursos per habitant dels municipis; en altres programes, la mateixa AMB també aplica criteris ponderats en la distribució dels fons del Programa d'actuacions de cohesió territorial (PACTE): un 62% depèn de la població, un 30% per

l'índex de renda, un 4% es reparteix entre els municipis de menys de 75.000 habitants i el 4% restant es reparteix entre els sis municipis que superen aquesta xifra, repartint un 70% d'aquesta partida en funció de la població i un 30% en funció de l'índex de renda[74].

En definitiva, l'actuació en els barris vulnerables requereix d'un esforç molt exigent, tant per a l'AMB com per als ajuntaments, especialment els que concentren més barris i població vulnerable. La distribució lineal dels esforços, a la vista dels resultats, es pot convertir en un factor que augmenti les desigualtats a l'hora d'afrontar els problemes dels barris, en la línia del que apunten Nel·lo i Donat (2017); per tant, es pot determinar que la correcció de les desigualtats requereix de mecanismes més equitatius que reflecteixin la realitat dels agents implicats.

Finalment, tenir també en compte el possible paper que pot jugar la nova Llei de Barris, de la qual encara no es coneix el desplegament reglamentari, els fons destinats a la política ni els criteris que guiaran les convocatòries. Malgrat la incertesa, sí que es pot intuir, a la vista de l'experiència de l'antiga Llei de Barris, que la possibilitat d'aconseguir dotacions significatives de recursos extraordinaris és real. Aquest factor, a la vegada, esdevé un element determinant no només per al futur del PIBMR, sinó que també ho serà per al Pla de Barris de Barcelona, ja que en el seu àmbit l'Ajuntament deixarà de ser l'única administració promotora d'aquest tipus d'iniciatives en el seu territori.

[74] Els municipis de menys de 75.000 habitants participen en el règim general de participació en els ingressos de l'Estat (PIE); els de més població, en canvi, s'inclouen en el règim de cessió de la participació en els ingressos de l'Estat

9. Conclusions i recomanacions

El present treball ha tractat d'analitzar el disseny del PIBMR, la resposta plantejada per l'AMB davant del problema de la desigualtat concentrada, persistent i complexa que afecta de forma desigual a barris i municipis de la metròpoli. L'anàlisi, després de la presentació dels elements essencials del programa i del marc teòric sobre la regeneració urbana integrada, s'ha centrat en quatre aspectes: l'abast territorial, la teoria del projecte, la temporalitat i els recursos disponibles. Abans d'entrar en matèria, però, hi ha un element a destacar: la poca accessibilitat pública dels detalls dels projectes, que s'ha aconseguit gràcies a la normativa de transparència, però que contrasta amb la gran quantitat d'informació disponible en obert del Pla de Barris de Barcelona o, en menor mesura, del projecte Barris i comunitats: motors de transformació social de la Diputació de Barcelona.

Respecte a la dimensió territorial, els resultats mostren que la distribució dels projectes no obeeix exclusivament al decil de vulnerabilitat urbana en què estan inclosos els barris: molts dels més vulnerables no han quedat coberts (dels extremadament vulnerables, un 31,58% no han quedat coberta pel programa, i en el decil 9 el percentatge creix fins el 85%); a més, hi ha municipis beneficiaris amb projectes en decils inferiors mentre que altres amb barris de vulnerabilitat elevada, com Viladecans o Esplugues de Llobregat, no han estat beneficiaris. Aquests resultats, per tant, constaten que el PIBMR no conté mecanismes per assegurar que els projectes efectivament responen a les àrees de més vulnerabilitat, ja que els ajuntaments, a l'hora de presentar els projectes, son els que a la pràctica trien les zones. El Pla de Barris de Barcelona, en canvi, sí que compleix amb l'objectiu de cobrir totes les àrees més vulnerables, ja que tots els barris dels decils 9 i 10 hi son inclosos. En relació amb els municipis, el fet que la convocatòria sigui oberta, igual que l'antiga Llei de Barris, no permet assegurar que els municipis amb barris potencialment beneficiaris del programa concorrin a la convocatòria.

Respecte a la dimensió operativa, es conclou que, en termes generals, el PIBMR queda classificat conceptualment en l'àmbit de la regeneració social. Si bé és cert que en un dels quatre eixos hi tenen cabuda actuacions pròpies de la regeneració urbana, el seu paper en el global del programa és més accessori, ja que el gruix dels eixos i de les actuacions que acaba cobrint son de l'àmbit social. De fet, un dels problemes des de la perspectiva de l'actuació integral és que el disseny del PIBMR permet que els projectes siguin només d'un dels quatre eixos, fet que facilita que els ajuntaments concurrents presentin projectes exclusivament sectorials.

La gran diferència amb el Pla de Barris, en aquest sentit, rau en el fet que els plans dissenyats per a cadascun dels barris intervé en tots els eixos del programa, garantint que es tracti de projectes de regeneració urbana integral. En el cas del PIBMR, només hi ha un únic projecte que realment que es pot definir com a regeneració urbana integral és un pla de regeneració urbana ja existent a l'Hospitalet de Llobregat, que empra el PIBMR com a font de finançament del pla propi; gairebé tots els projectes son exclusivament de l'àmbit social.

Respecte a la temporalitat del programa, el fet que només estigui garantit durant tres anys pot dificultar l'assumpció de projectes més ambiciosos, sobretot en un context en què hi ha hagut discontinuïtats importants en aquest tipus de polítiques durant les darreres dècades. En la línia apuntada per la bibliografia, la regeneració urbana integrada és un procés a llarg termini, i per tant la planificació temporal no és un aspecte menor. En aquest sentit, però, cal tenir en compte que encara no es coneix com es desplegarà la nova Llei de Barris, i aquest factor d'incertesa obliga a ser prudents per evitar solapaments. D'altra banda, en relació amb aquest punt, es pot plantejar el dubte de si l'existència de planificacions o reflexions estratègiques prèvies en els municipis poden ser un element que afavoreixi l'èxit d'aquests programes. Aquest aspecte queda fora de l'abast d'aquest treball, tot i que la gran experiència en el desplegament d'aquestes iniciatives que mostren ajuntaments com el de Santa Coloma de Gramenet porta a pensar que és un fil a través del qual seguir la recerca.

Respecte a la dimensió econòmica, es conclou que hi ha una infradotació de recursos molt significativa del PIBMR respecte al Pla de Barris de Barcelona i que, per tant, no es poden considerar equivalents. Les simulacions mostren que escenaris equivalents d'actuació, a nivell de recursos i també d'àmbits d'actuació, suposen, com a mínim, multiplicar per 10 els recursos disponibles. D'altra banda, l'Ajuntament de Barcelona juga amb avantatge respecte als ajuntaments metropolitans: si bé hi ha moltes diferències entre municipis, la capacitat inversora de Barcelona pot arribar a multiplicar per 16 la dels ajuntaments amb una situació econòmica més precària, com és el cas de Santa Coloma de Gramenet. L'esforç inversor que aquests ajuntaments metropolitans haurien de fer per arribar a cobrir entre el 20% i el 50% del cost dels programes, en comparació amb els seus pressupostos, obliga a plantejar la necessitat d'aportar recursos extraordinaris o de la participació d'altres administracions si es vol aconseguir que es desenvolupi una iniciativa equivalent al Pla de Barris de Barcelona a la resta de la metròpoli.

La **hipòtesi de treball** plantejada a l'inici d'aquest treball, per tot plegat, queda confirmada. L'abast del programa metropolità queda limitat per la manca de recursos, ja que en comparació amb el Pla de Barris de Barcelona, clarament son insuficients per poder afirmar que els dos programes son equivalent, i pel disseny del mecanisme de distribució, ja que no garanteix que es desenvolupin projectes integrals ni que els barris que siguin beneficiaris del programa siguin els de més vulnerabilitat de la metròpoli.

Abans d'entrar en el terreny de les propostes de millora i de futures línies de recerca, és interessant ressaltar alguns aspectes relacionats amb la governança, malgrat que no ha estat un element objecte d'anàlisi perquè s'ha considerat més adient per a una futura avaluació de la implementació, que permeti també detectar els punts forts i febles de les relacions entre els diferents agents. Respecte a aquest punt, però, és rellevant destacar que el disseny de la política respon al caràcter compartit de les competències en cohesió social i territorial, i que conseqüentment aquest fet condiciona el seu disseny. L'exercici de les funcions en aquest àmbit respon a aquest model: els ajuntaments dissenyen els projectes i després els executen, ja que son els que tenen el pes en l'exercici d'aquestes competències, mentre que el rol de l'AMB és més de suport. És per aquest motiu que la proposta de teoria del canvi plantejada pel PIBMR és menys complexa que la del Pla de Barris de Barcelona precisament perquè l'enfocament deliberatiu i participatiu no s'hi ha inclòs, ja que les relacions des de la posició de l'AMB son exclusivament amb els ajuntaments. D'altra banda, es pot constatar que davant les iniciatives provincial i municipal, el marc conceptual del PIBMR és més feble perquè no hi ha una justificació al darrere del perquè del disseny, tot i que sí que és cert que pren com a referència la diagnosi realitzada a través del càlcul de l'IVU (Antón-Alonso et al., 2020b)

En l'àmbit de les **propostes i recomanacions**, es proposen els següents canvis i millores en el disseny:

- En relació amb la integralitat dels projectes, es proposa modificar el redactat de la convocatòria per tal de definir com a requisit uns àmbits mínims d'intervenció, a l'estil de la nova Llei 11/2022, que obliga a dissenyar projectes que actuïn en els àmbits socioeconòmic, físic i ecològic. De cara a valorar la integralitat, també es pot valorar específicament la interacció amb la planificació estratègica dels municipis.
- De cara a la priorització dels projectes, es poden explorar mecanismes de selecció de les àrees menys flexibles per garantir que els projectes s'apliquin en els barris més vulnerables. Per exemple, es poden aplicar criteris més restrictius en les bases de les convocatòries, modificant com s'assignen els 30 punts

relacionats amb el decil del barri en què es vol intervenir -es pot restringir el repartiment dels punts només als barris dels decils 8 a 10- o, per garantir que tots els municipis amb barris amb vulnerabilitat més elevada apliquin projectes en aquests barris, dissenyar mecanismes diferents -ja sigui mitjançant convenis de col·laboració, assignacions directes com la Diputació de Barcelona al projecte Barris i comunitats: motors de transformació social, etc.-.

- De cara a la continuïtat, és imprescindible definir la continuïtat de la iniciativa i fomentar projectes a llarg termini, que superin els 4 anys. De cara a afrontar projectes més ambiciosos proposats per la mateixa AMB, com podria ser l'Estratègia metropolitana per a l'àmbit del Besòs, calen instruments a més llarg termini per poder desenvolupar els projectes més complexos.
- En relació amb els recursos econòmics, caldria redimensionar els recursos disponibles en cas que es vulguin afrontar projectes més ambiciosos o equivalents als del Pla de Barris de Barcelona. Una possibilitat a explorar és la reorientació dels programes d'inversió relacionats amb la covid-19, un cop ja es considera oficialment finalitzada la pandèmia.

En les propostes i recomanacions, però, cal tenir en compte que el desplegament de la Llei 11/2022 pot suposar canvis importants en aquest àmbit, sobretot depenent dels recursos que la Generalitat de Catalunya decideixi aportar al respecte. Per tant, un cop quedi aprovat el reglament que desplegarà la normativa, caldrà reavaluar el disseny del PIBMR per valorar si cal adaptar-lo al disseny de la política impulsada des de la Generalitat. Com a possibles adaptacions es podria plantejar que l'AMB assumís el finançament de projectes estructurals de caire metropolità relacionats amb la desigualtat de caràcter estructural que vagin més enllà de l'actual pla de suport a les polítiques socials -per exemple, entrant en el finançament d'iniciatives educatives comunes a tots els barris- o bé que, en la línia de l'equitat entre municipis i per corregir les desigualtats fiscals existents entre ells, reforçar el finançament municipal per afrontar els futurs projectes en el marc de la Llei 11/2022.

Finalment, respecte a **futures línies de recerca**, es plantegen les millores següents:

- Realitzar una avaluació de la implementació, que permeti estudiar les relacions entre els agents i els punts a millorar en el desenvolupament del procés. En aquest punt, si s'opta per una avaluació per comparació, es recomana que l'altre projecte sigui el Barris i comunitats, ja que els mecanismes de funcionament son similars. També caldria realitzar una avaluació de l'impacte un cop finalitzi el pla, que també entri en el detall de les diferències entre projectes per determinar si

les variables de qualitat del pla definides en l'informe de l'IERMB influeixen en els resultats finals.

- Avaluar els canvis en els projectes fruit de les eleccions municipals, per estudiar si el canvi de legislatura ha suposat canvis en l'orientació dels projectes.
- Ampliar l'avaluació del disseny, contrastant-la amb els agents que hi participen, com el personal tècnic de l'AMB i dels ajuntaments implicats.
- A nivell d'avaluació de l'impacte, de cara a valorar con funcionen aquestes polítiques a Catalunya, seria convenient un estudi global de l'impacte de la Llei de Barris del 2004, ja que el temps transcorregut permet valorar impactes a més llarg termini. A partir de les evidències obtingudes es podrien plantejar millores en el disseny de les polítiques en curs.
- Estudiar el paper de la fragmentació de les polítiques de barris durant els anys. El marc teòric constata que calen estratègies a llarg termini, però en els resultats d'aquesta avaluació s'han detectat diverses discontinuïtats en aquestes iniciatives, però amb els resultats no es pot evidenciar si aquest factor suposa un impacte negatiu directe.
- Estudiar el paper de les planificacions locals en l'èxit de les polítiques de barris. En aquest punt, caldria valorar si els projectes de més magnituds relacionats amb obra pública s'han fet amb polítiques de molts recursos com la llei de barris i els ajuntaments s'han focalitzat en temes socials i de proximitat, ja que la resposta a aquesta qüestió pot ajudar a redefinir els instruments d'actuació, sobretot en els casos de manteniment de projectes a llarg termini de caràcter estructural.

Finalment, cal tenir en compte que el govern metropolità de Barcelona és considerat un cas excepcional dintre del context espanyol i que, per tant, no hi ha referents d'aquestes iniciatives impulsades des d'ens locals supramunicipals que responguin a les realitats funcionals de les grans ciutats. Per tant, l'estudi del PIBMR té com a interès afegit el caràcter innovador respecte al nivell institucional des del qual es desenvolupa, fet que convida a seguir insistint en l'estudi dels punts forts i febles d'aquesta iniciativa.

10. Bibliografia

Acero, G., Aguirre, J., Arévalo, J., Díaz, P., Romero, I. i Hernández, P. (2019). *Planificación urbana integral, aprendiendo de Europa*. Diputació de Barcelona. https://llibreria.diba.cat/cat/llibre/planificacion-urbana-integral-aprendiendo-de-europa_62439

Ajuntament de Barcelona (2017). *Índex Sintètic de Desenvolupament/Vulnerabilitat Social (ISDVS)-2011-2015*. http://hdl.handle.net/11703/115014

Ajuntament de Barcelona (2018). *Estratègia d'inclusió i reducció de les desigualtats socials de Barcelona 2017-2027.* http://hdl.handle.net/11703/112722

Ajuntament de Barcelona (2019). *Pla de Barris de Barcelona 2016-2020 : memòria de seguiment*. http://hdl.handle.net/11703/113849

Ajuntament de Barcelona (2022). *Compromís pel Besòs i el Maresme: decàleg.* http://hdl.handle.net/11703/126292

Ajuntament de Barcelona (2023a). *Objectius del Pla de Barris*. Recuperat el 7 de juliol de 2023, de https://www.pladebarris.barcelona/ca/objectius-del-pla-de-barris

Ajuntament de Barcelona (2023b). *Pla de Barris: Barcelona 2015-2023.* http://hdl.handle.net/11703/128361

Ajuntament de Barcelona (2023c). Què és el Pla de Barris? Criterris de selecció dels barris. Recuperat el 7 de juliol de 2023, de https://www.pladebarris.barcelona/ca/criteris-de-seleccio-de-barris

Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat (12 desembre 2022). *El Pla Integral de Les Planes-Blocs Florida rep un milió d'euros de subvenció de l'AMB*. Recuperat el 6 d'agost de 2023, de https://tinyurl.com/5ejahmc2

Alguacil, J. (2006). Barrios desfavorecidos: diagnóstico de la situación española. Dins Vidal, F. (dir.), *V Informe FUHEM de políticas sociales: La exclusión social y el estado del bienestar en España* (p. 155-168). FUHEM.

Alguacil, J., Camacho, J., i Hernández-Aja, A. (2014). La vulnerabilidad urbana en España. Identificación y evolución de los barrios vulnerables. *Empiria. Revista De metodología De Ciencias Sociales*, (27), 73–94. https://doi.org/10.5944/empiria.27.2014.10863

Álvarez, A. i Roch, F. (dirs.) (2010). *Regeneración urbana integrada en Europa. Documento de síntesis.* Instituto Universitario de Urbanística de la Universidad de Valladolid https://www.mitma.gob.es/recursos_mfom/pdf/C0DA6769-76CB-4F02-8937-F5CAF2CCD016/111525/3_survey_on_integrated.pdf

Antón-Alonso, F., Cónsola, A., Donat, C., Porcel, S. i Coll, F. (2016). *Mapa de barris metropolitans i de les àrees estadístiques de referència.* Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. https://www.institutmetropoli.cat/ca/estudi/mapa-de-barris-metropolitans-i-de-les-arees-estadistiques-de-referencia/

Antón-Alonso, F., Porcel, S., Cruz, I. i Coll, F. (2020a) *La vulnerabilitat urbana al Besòs*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. https://www.institutmetropoli.cat/ca/estudi/vulnerabilitat-residencial-barris-besos/

Antón-Alonso, F., Porcel, S., Cruz, I. I Coll, F. (2020b). La vulnerabilitat urbana a Barcelona: persistència, concentració i complexitat. *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament,* 63, 50-67. https://raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/380967

Aparicio, Á. i di Nanni, R. (2011). *Modelos de Gestión de la Regeneración urbana*. SEPES Entidad Estatal de Suelo. Rescatat el 30 de maig de 2023, de https://www.sepes.es/es/content/modelos-de-gestion-regeneracion-urbana

Àrea Metropolitana de Barcelona (2019). *Pla metropolità d'inversions 2020-2023 per als municipis de l'AMB*. Recuperat el 2 d'agost de 2023, de https://www.amb.cat/ca/web/amb/govern-metropolita/economia-i-inversions/inversions-i-suports/pla-d-inversions

Àrea Metropolitana de Barcelona (2022a). *Convocatòria 2022 per executar projectes vinculats al Programa integral de barris per a la millora de rendes.* Rescatat el 20 de juny de 2023, de https://cido.diba.cat/subvencions/12995942/subvencions-per-a-lexecucia-del-programa-integral-de-barris-per-a-la-millora-de-rendes-area-metropolitana-de-barcelona-amb

Àrea Metropolitana de Barcelona (2022b). *Programa integral de barris per a la millora de rendes.* Recuperat el 10 de gener de 2023, de https://tinyurl.com/w9wj7sj5

Àrea Metropolitana de Barcelona (2022c). *Programa integral de barris per a la millora de rendes: Anàlisi de les propostes presentades.*

Àrea Metropolitana de Barcelona (2022d). *Resum dels projectes atorgats dins del Programa integral de barris per la millora de rendes.*

Àrea Metropolitana de Barcelona (2023a). *Estratègia metropolitana a l'àmbit del Besòs: Resum executiu.* Recuperat el 30 d'agost de 2023, de https://tinyurl.com/d4wnbd4x

Àrea Metropolitana de Barcelona (2023b). *Memòria 2019-2023: Administració metropolitana: Plans d'inversió i suport als ajuntaments.* Recuperat el 5 d'agost de 2023, de https://tinyurl.com/mvyfe8kx

Barres, R. i Martí-Costa, M. (2023). La anomalia espanyola: el proceso de institucionalización metropolitana en Europa occidental. Dins Tomàs, M. (ed.). *Metrópolis sin gobierno. La anomalía española en Europa* (p. 23-42). Tirant Humanidades.

Blanco, I. i Nel·lo, O. (2018). Conclusiones. Dins Blanco, I. i Nel·lo, O. (dirs.), *Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña* (p. 195-208). Tirant Humanidades.

Blanco, I., Cruz, H., Gomà, R., Antón-Alonso, F. i Porcel, S. (2021). Densidad institucional, organización ciutadana y vulnerabilidad urbana. Dins Nel·lo, O. (ed.), *Efecto barrio : segregación residencial, desigualdad social y políticas urbanas en las grandes ciudades ibéricas* (p. 177-200). Tirant humanidades.

Blasco, J. (2009). *Guia pràctica 3: Avaluació del disseny.* Ivàlua. Recuperat el 10 de gener de 2023, de https://tinyurl.com/yr4jvx7s

Brugué, Q. (dir.) (2013). *Els motors de la innovació a l'administració pública.* Escola d'Administració Pública de Catalunya. Recuperat el 10 de febrer de 2023, de https://eapc.gencat.cat/web/.content/home/publicacions/col_leccio_estudis_de_recerca_digital/5_motors_innovacio_administracio_publica/erd_05_els_motors_de_la_innovacio.pdf

Brugué, Q. i Martínez, R. (2018). Un enfoque de la innovación social. Dins Blanco, I. i Nel·lo, O. (dirs.), *Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña* (p. 111-134). Tirant Humanidades.

Busquets, J. (2018) *Barcelona : la construcció urbanística d'una capital compacta.* Laboratori d'Urbanisme de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Carta de Leipzig sobre Ciutats Europees Sostenibles, 24 i 25 de maig de 2007. Recuperat el 20 d'abril de 2023, de https://www.mitma.gob.es/portal-del-suelo-y-

politicas-urbanas/otros-proyectos-y-actividades/agenda-urbana-europea/la-carta-de-leipzig-2007-sobre-ciudades-europeas-sostenibles

Cervera-Alonso de Medina, M., Llop-Torné, C. i Peremiquel-Lluch, F. (2022). La poliurbanidad: estrategias para aportar centralidad a los territorios con precariedad urbana. *Ciudad Y Territorio Estudios Territoriales*, *54*(M), 67–86. https://doi.org/10.37230/CyTET.2022.M22.3

Chetty, R., Friedman, J., Hendren, N., Jones, M. R. i Porter, S. (2020*). The Opportunity Atlas: Mapping the Childhood Roots of Social Mobility*. Recuperat el 8 de setembre de 2023, de https://opportunityinsights.org/wp-content/uploads/2018/10/atlas_paper.pdf

Chetty,R. i Hendren, N. (2018). The Impacts of Neighborhoods on Intergenerational Mobility I: Childhood Exposure Effects. *The Quarterly Journal of Economics*, 133 (3), 1107–1162. https://doi.org/10.1093/qje/qjy007

Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2017). *Transformar la ciutat amb la ciutadania: Criteris i reflexions per al Pla de Barris de Barcelona*. Ajuntament de Barcelona. http://hdl.handle.net/11703/101848

Consell Assessor del Pla de Barris de Barcelona (2021). *Pla de Barris de Barcelona: Informe sobre el desplegament del Pla 2016-2020*. Ajuntament de Barcelona. https://www.pladebarris.barcelona/sites/default/files/informe_general_2016_2020_0.pdf

Córdoba, R., González, I. i Guerrero, G. (2021). Observatorios Europeos de Vulnerabilidad y Pobreza urbana. Características y transferibilidad. *Ciudades*, 24, 207–224. https://doi.org/10.24197/ciudades.24.2021.207-224

Cordoncillo, C., Farré, M., Todeschini, F., Zalunardo, V. i Sánchez, D. (2021). *Avaluació del Pla de Barris 2016-2020. Informe final.* Ivàlua. Recuperat el 10 de gener de 2023, de https://tinyurl.com/yu2rjhbz

Cruz, I., Porcel, S. i Antón-Alonso, F. (2021). *Per un seguiment de la pobresa urbana a la metròpoli de Barcelona: Un nou Índex de Vulnerabilitat Urbana (Versió 2.0)* [Base de dades]. https://github.com/icg-cat/Index_Vulnerabilitat_Urbana

Declaración de Toledo, 22 de juny de 2010. Recuperat el 20 d'abril de 2023, de https://www.mitma.gob.es/recursos_mfom/pdf/8343F582-2844-4F9C-BDEF-4C2E2AFC547C/111530/6_declaracion_Toledo.pdf

Decret 369/2004, de 7 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 2/2004, de 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen atenció especial. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya,* 4215, de 9 de setembre de 2004. https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2004/09/07/369

Diputació de Barcelona (2021). *Índex de Vulnerabilitat Social dels municipis de la demarcació de Barcelona. Metodologia i resultats de l'edició 2020.* Diputació de Barcelona. Recuperat el 2 de juny de 2023, de https://tinyurl.com/3w8h2uhz

Diputació de Barcelona (2023a). *Barris i comunitats: motors de transformació social. Marc conceptual del projecte.* Diputació de Barcelona.

Diputació de Barcelona (2023b). *Projecte transformador Barris i Comunitats: motors de transformació social. Els projectes als barris*. Diputació de Barcelona.

Donat, C. (2018). La segregación urbana: marco teórico-conceptual y estado de la cuestión. Dins Blanco, I. i Nel·lo, O. (dirs.), *Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña* (p. 27-50). Tirant Humanidades.

García-Chueca, E. i Fernández, A. (2020). *Pilar europeo de derechos sociales. El papel de las áreas metropolitanas europeas en materia social.* CIDOB. Recuperat el 27 de maig de 2023, de https://tinyurl.com/bdcwwyf2

Generalitat de Catalunya (2015). *Pla d'acció per a la lluita contra la pobresa i per a la inclusió a Catalunya 2015-2016.* Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya (26 agost 2021). *La Llei de barris deixa 1.123 milions d'inversió pública a tot Catalunya durant 17 anys* [nota de premsa]. Recuperat el 2 d'agost de 2023, de https://govern.cat/salapremsa/notes-premsa/413068/llei-barris-deixa-1123-milions-dinversio-publica-catalunya-durant-17-anys

Generalitat de Catalunya (2023). *Comparador: Transparència Catalunya. Pressupostos municipals.* Recuperat el 13 de setembre de 2023, de http://pressupostosmunicipals.transparenciacatalunya.cat/

Hernández-Aja, A., i Rodríguez, I. (2017). De la rehabilitación a la regeneración urbana integrada. *Ciudades*, (20), 1–20. https://doi.org/10.24197/ciudades.20.2017.20

Ley 7/1985, de 2 de abril, Reguladora de las Bases del Régimen Local. *Boletín Oficial del Estado*, 80, de 3 d'abril de 1985. https://www.boe.es/eli/es/l/1985/04/02/7/con

Llaneras, K., Medina, O. i Costas, E. (2020). *Atlas de Oportunidades.* Fundación Felipe González i Cotec. https://atlasoportunidades.fundacionfelipegonzalez.cotec.es/

Llei 11/2022, del 29 de desembre, de millorament urbà, ambiental i social dels barris i les viles. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya,* 8823, de 30 de desembre de 2022. https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2022/12/29/11/dof

Llei 2/2004, de 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen una atenció especial. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 4151, de 10 de juny de 2004. https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2004/06/04/2

Llei 31/2010, del 3 d'agost, de l'Àrea Metropolitana de Barcelona. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya,* 5708, de 6 de setembre de 2010. https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/l/2010/08/03/31

Martí-Costa, M. i Porcel, S. (dirs.) (2023). *Programa integral de barris per la millora de rendes. Indicadors, projectes i seguiment.* Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Martí-Costa, M., Tomàs, M. i Romero, J. (2023). Conclusiones. ¿Para cuándo una agenda metropolitana en España? Dins Tomàs, M. (ed.). *Metrópolis sin gobierno. La anomalía española en Europa* (p. 23-42). Tirant Humanidades.

Matesanz, Á. I Hernández-Aja, A. (2018) Evolución de los parámetros del enfoque integrado en las políticas urbanas en los barrios vulnerables en España. *Gestión y Análisis de Políticas Públicas*, 20, 82–99. https://doi.org/10.24965/gapp.v0i20.10488

Ministeri d'Hisenda (2023). *CONPREL: consulta presupuestos y liquidaciones de EELL* [Base de dades]. Recuperat el 24 de juliol de 2023, de https://serviciostelematicosext.hacienda.gob.es/SGFAL/CONPREL

Navarro, C. (coord.) (2016). *Mejorar la Ciudad transformando sus Barrios: Regeneración urbana en Andalucía (1990-2015).* Centro de Sociología y Políticas Locales, Universidad Pablo de Olavide i Consejería de Fomento y Vivienda. Agencia de Obra Pública de la Junta de Andalucía. http://hdl.handle.net/10433/3031

Navarro, C. J. (2020). Políticas de regeneración urbana en España en el marco de las iniciativas de la Unión Europea. *Papers: Regió Metropolitana de Barcelona: Territori, estratègies, planejament*, 63, 68-81. https://raco.cat/index.php/PapersIERMB/article/view/380969

Navarro-Varas, L., Ordás, C.A., Antón-Alonso, F. Porcel, S. I Cruz, I. (2017). *L'atenció local de la pobresa i la desigualtat social a la metròpoli de Barcelona.* Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. Recuperat el 30 de juny de 2023, de https://tinyurl.com/38hmavjv

Nel·lo, O. (2009). La Llei de barris: quatre anys, deu lliçons. Dins Nel·lo, O. (dir). *La Llei de barris: Una aposta col·lectiva per la cohesió social* (p. 11-27). Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya.

Nel·lo, O. (2018). La segregación urbana en Cataluña. Dins Blanco, I. i Nel·lo, O. (dirs.), *Barrios y crisis: Crisis económica, segregación urbana e innovación social en Cataluña* (p. 72-108). Tirant Humanidades.

Nel·lo, O. (2021a). Acción col·lectiva y políticas públicas frente a la segregación y sus efectos. Dins Nel·lo, O. (ed.), *Efecto barrio : segregación residencial, desigualdad social y políticas urbanas en las grandes ciudades ibéricas* (p. 385-395). Tirant humanidades.

Nel·lo, O. (2021b). Ante la segregación y sus "funestas consecuencias": procesos, movimientos y políticas en Barcelona. Dins Nel·lo, O. (ed.), *Efecto barrio : segregación residencial, desigualdad social y políticas urbanas en las grandes ciudades ibéricas* (p. 286-311). Tirant humanidades.

Nel·lo, O. (2021c). Ciudad de ricos, ciudad de pobres. La segregación residencial y sus consecuencias ante la crisis urbana. Dins Nel·lo, O. (ed.), *Efecto barrio : segregación residencial, desigualdad social y políticas urbanas en las grandes ciudades ibéricas* (p. 17-35). Tirant humanidades.

Nel·lo, O. i Donat, C. (2017). Segregación residencial y gasto municipal en la región metropolitana de Barcelona: la necesidad de políticas supramunicipales. Dins *Naturaleza, territorio y ciudad en un mundo global: Actas del XXV de la Asociación Española de Geógrafos: Madrid, 25 a 27 de octubre de 2017* (p. 2545-2553). Asociación Española de Geógrafos. https://doi.org/10.15366/ntc.2017

Nueva Carta de Leipzig: el poder transformador de las ciudades por el bien común, 30 de de novembre de 2020. Recuperat el 2 de setembre de 2023, de https://www.mitma.gob.es/arquitectura-vivienda-y-suelo/urbanismo-y-politica-de-suelo/actividad-internacional/union-europea/nueva_carta_leipzig

Ojeda, R., Jaráiz, E. i Lagares, N. (2014). Entre la solución y el problema: la gestión de las áreas metropolitanas en España. *Revista de estudios políticos*, 164, 151–181. Recuperat el 20 de maig de 2023, de https://tinyurl.com/yckh93dw

Polavieja, J. G. (2020). Grandes Datos, Grandes Sesgos, Grandes Errores: Sobre el Atlas de Oportunidades. *Revista Internacional De Sociología*, *78*(3), e166. https://doi.org/10.3989/ris.2020.78.3.20.003

PWC (2016). *Polítiques socials metropolitanes en països de la UE i altres comunitats autònomes: Situació i rellevament de les polítiques socials metropolitanes en altres països de la UE i d'altres comunitats autònomes.* Àrea Metropolitana de Barcelona. Recuperat el 10 de juny de 2023, de https://tinyurl.com/bncnx8de

Red de Iniciativas Urbanas (2023). *Localizador de actuacions urbanas.* Ministerio de Hacienda. Ministerio de Transportes, Movilidad y Agenda Urbana. Recuperat el 10 de maig de 2023, de https://portalweb.mitma.es/aplicaciones/portalweb/riuwebportal/

Ruiz, E. (2018). "Zones vermelles". Desigualtat social i espais en crisi a Barcelona i la seva àrea metropolitana. *Scripta Nova*, *XXII* (581). https://doi.org/10.1344/sn2018.22.18097

Ruiz, E., Marco, C. i Velasco, A. (2020). *Desigualtat i vulnerabilitat social a Barcelona i el seu entorn metropolità*. Àrea Metropolitana de Barcelona. Recuperat el 17 de maig de 2023, de https://tinyurl.com/4yste4kf

Saint-Étienne Metropole (2021). *Contrait de Ville 2015/2022 de Saint-Étienne Métropole. Appel a projets 2021: Règlement*.

Sevillano, A., Tomàs, M., Capéans, J. i Rosselló, M. (2023). La complicada definición del hecho metropolitano en España. Dins Tomàs, M. (ed.). *Metrópolis sin gobierno. La anomalía española en Europa* (p. 43-62). Tirant Humanidades.

Sorando, D. i Leal, J. (2019). Distantes y desiguales: el declive de la mezcla social en Barcelona y Madrid. *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 167, 125-148. https://doi.org/10.5477/cis/reis.167.125

Tomàs, M. (2009). *La governabilitat metropolitana a Europa i l'Amèrica del Nord.* Diputació de Barcelona.

Tomàs, M. (2017). *Governar la Barcelona real: Pasqual Maragall i el dret a la ciutat metropolitana.* Fundació Catalunya Europa.

Tomàs, M. (2018) *Modelos de gobernanza metropolitana.* Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya.

Tomàs, M. i Rosselló, M. (2023). El “desgobierno” metropolitano en España. El decalaje entre Instituciones y territorios. Dins Tomàs, M. (ed.). *Metrópolis sin gobierno. La anomalía española en Europa* (p. 63-90). Tirant Humanidades.

11. Annex 1. El marc conceptual de les polítiques de barris a Catalunya del segle XXI

A continuació es presenten els objectius, els mecanismes de funcionament i més detalls sobre l'abast i les evidències existents a la literatura relacionades amb aquestes polítiques.

11.1. El marc teòric i les evidències de la Llei de Barris del 2004

La coneguda com a "Llei de Barris", es va aprovar l'any 2004 i va suposar la creació del Fons de foment del programa de barris i àrees urbanes d'atenció especial, amb l'objectiu de finançar projectes de rehabilitació i promoció de barris i àrees que requereixen un atenció especial. L'article 5 de la Llei explicita la definició de les àrees urbanes d'atenció especial:

> *1. Als efectes d'aquesta Llei, s'entén per àrea urbana d'atenció especial el barri o l'àrea urbana geogràficament diferenciables, majoritàriament destinats a habitatges habituals, que es troben o es poden trobar, si no s'hi actua, en alguna de les situacions següents:*
>
> *a) Un procés de regressió urbanística, com ara la degradació progressiva de l'edificació o la persistència de dèficits d'equipaments, o bé la insuficiència o la manca de qualitat de la urbanització, de les xarxes viàries, de sanejament i de l'espai públic.*
>
> *b) Una problemàtica demogràfica causada per la pèrdua o l'envelliment de la població, o bé per un creixement massa accelerat perquè pugui ésser assumit des del punt de vista urbanístic o de serveis.*
>
> *c) Una presència característica de problemes econòmics, socials o ambientals especialment greus.*
>
> *d) Una persistència de dèficits socials i urbans importants, i una problemàtica de desenvolupament local.*

Les àrees en què es donen aquestes condicions, segons el preàmbul de la pròpia llei i segons les prioritats de finançament establertes en l'art. 6, son: les àrees velles i nuclis antics, polígons d'habitatges i àrees d'urbanització marginal o amb molt habitatge que no compleix les condicions mínimes d'habitabilitat. Els problemes que hi conflueixen son, segons el preàmbul de la pròpia llei:

En aquestes zones, hi conflueixen sovint problemes de naturalesa diversa, que afecten en molts casos l'estat de conservació de les edificacions, la urbanització i les xarxes de serveis; l'existència d'espais públics; la dotació d'equipaments; la concentració de grups de ciutadans amb necessitats especials; l'accessibilitat viària i en transport públic; el desenvolupament econòmic; l'activitat comercial, i la seguretat ciutadana. Aquestes circumstàncies afecten negativament el benestar dels ciutadans que viuen en aquestes àrees i són un impediment per a la cohesió social i el desenvolupament econòmic.

L'objectiu de la llei, segons el preàmbul, és aconseguir:

Una atenció que superi les intervencions sectorials i que permeti emprendre-hi accions d'intervenció integral, dirigides tant a la rehabilitació física com a la sostenibilitat ambiental, el benestar social i la dinamització econòmica. Aquestes accions han d'anar destinades a la comunitat sencera del barri o l'àrea afectats per tal d'aconseguir que l'espai i els equipaments públics esdevinguin factors de desenvolupament social i personal, generadors de teixit social i cultural, entorns afavoridors de cohesió i identificadors socials i culturals.

Els projectes, segons l'art. 7.2, han de contenir intervencions en algun dels àmbits relacionats a continuació:

a) La millora de l'espai públic i la dotació d'espais verds.

b) La rehabilitació i l'equipament dels elements col·lectius dels edificis.

c) La provisió d'equipaments per a l'ús col·lectiu.

d) La incorporació de les tecnologies de la informació en els edificis.

e) El foment de la sostenibilitat del desenvolupament urbà, especialment pel que fa a l'eficiència energètica, l'estalvi en el consum d'aigua i el reciclatge de residus.

f) L'equitat de gènere en l'ús de l'espai urbà i dels equipaments.

g) El desenvolupament de programes que comportin una millora social, urbanística i econòmica del barri.

h) L'accessibilitat i la supressió de les barreres arquitectòniques.

El finançament previst per part de la Generalitat oscil·la entre el 50% i el 75% de l'import global del projecte. L'execució dels projectes correspon als municipis, que tenen un període de quatre anys per executar-los.

El Decret 369/2004, de 7 de setembre, pel qual es desenvolupa la Llei 2/2004, de 4 de juny, de millora de barris, àrees urbanes i viles que requereixen atenció especial,

concreta els continguts i els mecanismes de funcionament del fons econòmic creat. També concreta els indicadors previstos per avaluar si les àrees requereixen atenció especial, a partir dels quals s'estableixen els barems de puntuació. La valoració final de les propostes, prèvia a l'assignació de recursos, es determina a partir de la valoració de la intensitat i complexitat del problema i de la qualitat del projecte.

Taula 43. Indicadors d'avaluació d'àrees d'interès especial per a la concessió d'ajuts de la Llei de Barris de la Generalitat

Processos de regressió urbanística i dèficits d'equipaments i serveis	- Valor cadastral - Deficient estat de conservació de les edificacions - Edificis sense aigua corrent o sense evacuació d'aigües residuals - Edificis de quatre plantes o més, destinats principalment a habitatge, sense ascensor
Problemes demogràfics.	- Densitat de població - Descens de població o creixement massa accelerat de la població - Població dependent - Alt percentatge d'immigració
Presència de problemes econòmics, socials o ambientals	- Nombre de persones que perceben pensions assistencials i pensions no contributives - Elevada taxa d'atur - Dèficit de zones verdes - Baix nivell educatiu
Dèficits socials i urbans i problemàtiques de desenvolupament local.	- Dèficit de transport públic - Dèficit de places d'aparcament - Baixa activitat econòmica - Percentatge de població en risc d'exclusió social

Font: Decret 369/2004.

Nel·lo (2009) sintetitza les deu lliçons de la Llei de Barris quatre anys després del seu inici. Els elements que destaca son els següents:

- La necessitat d'una visió de conjunt, ja que la segregació urbana no té una dimensió només local i respon a dinàmiques que son, com a mínim, metropolitanes.

- Finançar projectes, no problemes. El fet que els recursos s'assignin en funció de la puntuació rebuda en funció del projecte presentat permet afirmar a l'autor que "la Llei de barris no és tant un programa per a barris amb problemes, com un programa per a barris amb projectes". (2009, 15).
- La transversalitat de les actuacions, amb 8 àmbits diferents d'actuacions.
- El paper clau de la inversió pública, plantejat des de tres perspectives: ajudar a fer front a les problemàtiques del barri, incrementar la inversió pública i generar inversió privada induïda.
- Un nou tipus de relació entre la Generalitat i els ajuntaments. Cooperació interadministrativa de caràcter vertical i també s'ha buscat cooperació interadministrativa horitzontal, malgrat que és complexa, entre departaments de la Generalitat i a l'interior d'ajuntaments.
- Les virtuts i dificultats de compartir el finançament, ja que els mecanismes son complexos.
- La implicació dels veïns.
- La importància de capitalitzar les experiències.
- El compromís d'avaluar els resultats.
- L'adaptació als canvis i el paper de la innovació quan aquests apareixen.

Des de la perspectiva de la innovació, Brugué (2013) aprofundeix en l'estudi de la Llei de Barris. Considera que la iniciativa neix de la necessitat que genera la cronificació de la marginalitat urbana i dels seus conflictes, definit com un problema maleït, després de constatar el fracàs de la política de rehabilitació segmentada i professionalitzada. Segons l'autor, *"la innovació de la Llei de barris s'explica tant per les demandes d'una realitat territorial creixentment degradada com pel reconeixement dels límits de les intervencions que s'havien fet fins llavors"* (p. 55); aquesta innovació té caràcter substantiu, ja que busca trencar amb la distinció entre espai físic i persones a l'hora d'intervenir en aquests barris, i també caràcter instrumental, ja que la Llei de Barris planteja una forma de treballar diferent i genera un "microentorn innovador" (p. 62). L'autor també presenta un balanç dels efectes positius més evidents i les ombres de la iniciativa, tot i que considera difícil avaluar-ne els resultats per la complexitat d'arribar a conclusions tècniques a curt termini (taula 44).

Taula 44. Elements positius i amb ombres de la Llei de Barris

Elements positius	Elements amb ombres
• La generació de recursos addicionals. • La reducció de determinats dèficits en el planejament urbanístic, la dotació d'equipaments i infraestructures i la millora de les condicions de l'habitatge. • La capacitat per estimular la creació de nous programes per part d'altres departaments de la Generalitat i d'altres àrees dels municipis. • L'estímul de la inversió privada per rehabilitar els habitatges. • La contribució al desenvolupament d'una nova cultura de la governança.	• L'enfocament territorial no sempre aconsegueix tractar les raons estructurals de l'exclusió socioespacial. • Els criteris de selecció de barris són discutibles, com també ho ha estat el procés seguit per a la seva selecció. • No sempre han estat prou fluides les relacions de poder entre els diferents agents institucionals, econòmics, socials i veïnals. Alguns dels actors han considerat que el discurs participatiu ha estat molt limitat. • No estan clars els impactes a mitjà i llarg terminis.

Font: elaborat a partir de Brugué (dir.), 2013, p. 32-33

Altres valoracions sobre l'impacte de la Llei de Barris apunten a la priorització d'intervencions en l'àmbit urbanístic per sobre d'aspectes socials o l'estabilitat residencial, fet que ha provocat que l'efecte de les intervencions en la posició relativa dels barris vulnerables hagi estat insuficient (Antón-Alonso et al., 2020b).

11.2. El projecte Barris i comunitats: motors de transformació social de la Diputació de Barcelona

El marc conceptual del projecte Barris i comunitats: motors i transformació social de la Diputació de Barcelona és extens i detallat (Diputació de Barcelona, 2023a), tot i que s'ha publicat dos anys després de l'arrencada de la iniciativa. Seguint el marc conceptual, el sentit del projecte és la revitalització comunitària i la transformació social des barris des de la inclusió.

El projecte es basa en quatre idees nodals (Diputació de Barcelona, 2023b):

- La intervenció social en la dinamització i articulació de comunitats veïnals.
- Una governança territorial que permeti mobilitzar els recursos de les administracions i fomentar la coproducció.
- L'ús de fórmules de gestió transversal.
- El foment de l'apoderament comunitari, a partir de pensar de forma participada l'entorn urbà construït.

Els possibles àmbits d'intervenció dels projectes se centren també en tres blocs; cadascun dels projectes concrets, a la vegada, té els seus propis objectius operatius.:

- La promoció d'espais de sociabilitat, des d'una triple perspectiva: l'espai públic, els equipaments i les comunitats veïnals.
- La garantia d'una existència autònoma, amb mesures en els àmbits de l'habitatge, les cures i l'ocupació i garantia d'ingressos.
- L'impuls de la igualtat d'oportunitats, amb mesures educatives, culturals i la promoció d'entorns saludables i la salut comunitària.

En relació amb la identificació de les zones d'intervenció , el marc conceptual (Diputació de Barcelona, 2023a) planteja de forma detallada tot un recull de criteris per localitzar els entorns on desenvolupar els projectes (gràfic 13), dividits en tres blocs: criteris poblacionals, que se centren en la composició social i per edats, partint de la consideració que els processos han de buscar més heterogeneïtat i diversitat social; criteris comunitaris i criteris socials[75].

Gràfic 13. Criteris d'identificació de projectes d'intervenció sociourbana[76]

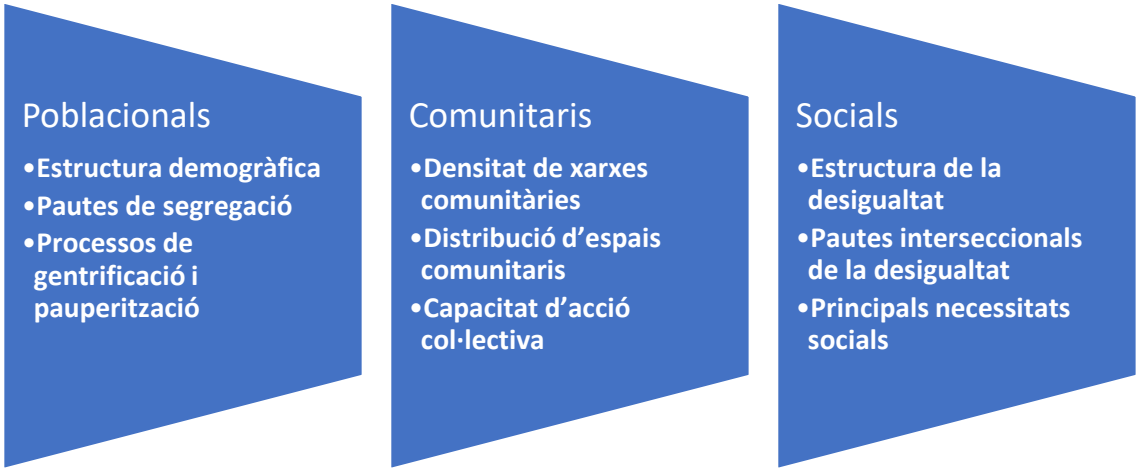

Font: elaborat a partir de Diputació de Barcelona (2023a)

[75] En l'apartat 3.3.1 es recull, per a l'àmbit social, l'estructuració de la desigualtat en cinc dimensions i les possibles actuacions per a cadascuna d'elles. La presentació dels principals elements constitutius del projecte es troba en l'apartat 3.4, referent a les polítiques locals i autonòmiques en aquest àmbit a la Catalunya del segle XXI.

[76] En el marc teòric del projecte es defineix la gentrificació com "*el procés pel qual una població resident originària del barri i de posició de classe amb menor capacitat econòmica és progressivament substituïda per població de major poder adquisitiu*", mentre que la pauperització es defineix com "*el procés segregador pel qual en un barri determinat o en una part d'aquest es produeix un increment de població (en termes relatius i absoluts) que concentra situacions de vulnerabilitat*". (Diputació de Barcelona, 2023a, p. 21).

Els projectes seleccionats es recullen a la figura 12. Els municipis seleccionats l'any 2021 son els de més de 60.000 habitants que tenen un IVSO menor de 100, fet que s'amplia per als anys 2022 i 2023 establint el mínim de població en 50.000 habitants. El repartiment dels fons és lineal, ja que tots els municipis participants reben la mateixa dotació econòmica: els recursos assignats per al 2021 i 2022 han estat 172.900€ anuals per projecte.

Figura 12. Projectes inclosos en el projecte Barris i comunitats: motors de transformació social

Font: extret de Diputació de Barcelona, 2023b, p. 1

11.3. L'epíleg: la nova Llei 11/2022, del 29 de desembre, de millorament urbà, ambiental i social dels barris i les viles

A finals del 2022 es va aprovar al Parlament de Catalunya la Llei 11/2022, de millorament urbà, ambiental i social del barris i les viles, plantejada com la successora de la Llei de Barris del 2004[77], que crea el Fons de Recuperació Urbana, Ambiental i Social de Barris i Viles d'Atenció Especial. Actualment la llei encara no s'ha començat a desplegar, ja que està pendent de dotació pressupostària per a la creació del fons econòmic que contempla, però els canvis que planteja en el marc conceptual respecte a la llei anterior son d'especial interès de cara a copsar l'evolució de la consideració de les intervencions integrals.

Segons l'art. 2, els objectius generals de la llei son els següents:

> *a) Reduir les desigualtats socials i contribuir a l'equitat territorial, fent front als efectes de la segregació residencial.*
>
> *b) Facilitar l'adaptació als efectes del canvi climàtic, per a evitar que aquests tinguin un impacte diferenciat sobre la població més vulnerable.*
>
> *c) Fomentar la igualtat de gènere i la desaparició de les desigualtats en l'ús de l'espai urbà, dels equipaments i dels serveis.*
>
> *d) Erradicar la discriminació per raó d'origen o ètnia i les de qualsevol altre tipus, especialment la discriminació per edat i la que s'exerceix contra les persones amb diversitat funcional i contra les persones en situació de pobresa.*
>
> *e) Promoure la rehabilitació d'immobles d'ús residencial.*
>
> *f) Millorar la qualitat de l'espai urbà i la dotació de serveis i equipaments públics o d'ús col·lectiu.*
>
> *g) Estimular l'activitat econòmica dels barris i les viles, posant èmfasi en l'economia de proximitat, social i solidària, i fomentar l'ocupació.*
>
> *h) Reduir la bretxa digital, tant pel que fa a l'accés a les tecnologies de la informació i la comunicació com pel que fa a l'ús d'aquestes tecnologies.*
>
> *i) Avançar en la transició cap a la sostenibilitat ambiental i energètica dels barris i les viles.*
>
> *j) Impulsar la participació ciutadana, l'acció comunitària i l'empoderament de la ciutadania.*

[77] La Llei 11/2022 deroga la Llei 2/2004.

Segons l'article 11.1, la determinació de les àrees d'atenció especial respon als criteris següents:

> *Als efectes d'aquesta llei, són àrees d'atenció especial els barris, viles o àrees urbanes que tenen una quantitat important de la població amb nivells de renda inferiors a la mitjana de l'entorn i que es troben en alguna de les situacions següents:*
>
> *a) Estar en un procés de degradació arquitectònica o urbanística o estar afectats per dèficits en els serveis i les instal·lacions dels habitatges, d'eficiència energètica i d'accessibilitat.*
>
> *b) Tenir un parc d'habitatges amb un elevat índex de desnonaments, ocupació d'habitatges o locals buits, sobreocupació, infrahabitatges i abandonament residencial.*
>
> *c) Tenir un increment accelerat del preu dels habitatges de lloguer o de compra o tenir un mercat d'habitatge tens.*
>
> *d) Tenir dèficits de dotació d'equipaments, insuficiència de serveis públics o degradació ambiental, especialment dels conjunts declarats béns d'interès cultural o similar i del patrimoni historicoarquitectònic.*
>
> *e) Estar especialment exposats als efectes del canvi climàtic i tenir una qualitat de l'aire i de l'aigua insuficient, amb un elevat nivell de contaminació acústica o sense prou espais verds o refugis climàtics.*
>
> *f) Tenir deficiències amb relació a l'accessibilitat o la mobilitat sostenible.*
>
> *g) Estar afectats per un problema demogràfic causat per la pèrdua, la substitució accelerada o l'envelliment de la població, o bé per un creixement massa accelerat d'aquesta que no sigui assumible des del punt de vista urbanístic o dels serveis públics.*
>
> *h) Tenir greus problemes econòmics i socials, incloent-hi la pobresa energètica, i dificultats per a accedir a l'habitatge a conseqüència del comportament dels seus preus.*
>
> *i) Estar afectats per la segregació i l'abandonament escolars, problemes de salut, dèficits en l'atenció primària, una elevada taxa de desocupació, un acusat grau de pobresa, una feble taxa d'activitat econòmica, un percentatge significatiu de població en risc d'exclusió social o de persones que perceben pensions assistencials i pensions no contributives o per altres indicadors socials similars.*
>
> *j) Tenir població afectada per l'aplicació de la legislació d'estrangeria o per situacions administratives que poden comportar l'exclusió o restricció en l'accés al sistema públic o als ajuts socials.*

La Llei 11/2022 preveu, segons l'art. 17, dos tipus de programes d'intervenció integral:

> *a) Programes memòria per al finançament de nous projectes d'intervenció integral, destinats a àrees que no han rebut finançament prèviament o que, tot i que han rebut finançament del Fons de Recuperació Urbana, Ambiental i Social de Barris i Viles d'Atenció Especial o d'altres programes de regeneració urbana, plantegen la necessitat d'una nova intervenció.*
>
> *b) Programes memòria de continuïtat, destinats a àrees que han rebut finançament del Fons de Recuperació Urbana, Ambiental i Social de Barris i Viles d'Atenció Especial o d'altres programes de regeneració urbana i que requereixen intervencions per a mantenir o intensificar les transformacions ja iniciades.*

Els àmbits d'actuació dels projectes d'intervenció integral son tres: les transformacions físiques, la transició ecològica i l'acció sociocomunitària. Cadascun dels projectes presentats ha de tenir actuacions de cadascun dels tres àmbits generals, que al seu torn recullen actuacions en matèries diferents:

- A l'àmbit de transformacions físiques trobem l'urbanisme, l'habitatge i l'eficiència energètica.
- A l'àmbit de transició ecològica, trobem l'emergència climàtica, la infraestructura verda i l'economia circular.
- A l'àmbit d'acció sociocomunitària, trobem la reducció de les desigualtats, l'equitat de gènere, la salut, l'educació i l'economia.

La llei planteja, per a cadascun dels tres àmbits, possibles objectius més concrets per a cadascun dels ítems que inclou cadascun d'ells, però no es tracta d'una llista exhaustiva o taxada.

Respecte a la Llei 2/2004, s'incorporen diversos canvis en relació a diferents elements i criteris operatius:

- La previsió d'una reserva específica de fons per als municipis de menys de vint mil habitants.
- La possibilitat d'articular partenariats publicocomunitaris, a través dels quals les organitzacions comunitàries puguin assumir tasques relacionades amb l'elaboració de la memòria d'intervenció integral, la participació en l'execució del programa o l'impuls del seguiment i l'avaluació del programa (Art. 8). El paper principal en l'execució de les actuacions, però, segueix assignada als municipis (art. 9.1).

- S’allarga el període inicial d’execució, passant dels quatre als cinc anys. La norma permet l’ampliació fins als vuit anys, sempre que durant els primers quatre anys s’hagi executat el 50% de la despesa (art. 9.3).
- L’art. 20 de la Llei 11/2022, respecte al finançament, manté com a punt de partida l’escenari de la Llei de Barris del 2004, amb una forquilla que oscil·la entre el 50% i el 75% del finançament del projecte. La novetat, però, és que es preveu la possibilitat que excepcionalment el finançament arribi fins al 90% del total del projecte; la llei no concreta, però quins son els criteris que justifiquen aquesta excepcionalitat, que seran detallats en les convocatòries que derivin de la llei.

Annex 2. Taules de dades

Taula 45. Població dels municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona (2016)

Municipis	Població estimada (2016) (hab.)
Badalona	220.567
Badia del Vallès	13.643
Barberà del Vallès	31.635
Barcelona	1.615.492
Begues	6.426
Castellbisbal	12.180
Castelldefels	63.140
Cerdanyola del Vallès	58.129
Cervelló	8.588
Corbera de Llobregat	14.114
Cornellà de Llobregat	87.458
el Papiol	3.841
el Prat de Llobregat	63.434
Esplugues de Llobregat	47.014
Gavà	46.122
La Palma de Cervelló	3.114
l'Hospitalet de Llobregat	256.088
Molins de Rei	23.663
Montcada i Reixac	34.230
Montgat	10.710
Pallejà	11.300
Ripollet	37.261
Sant Adrià de Besòs	34.948
Sant Andreu de la Barca	27.094
Sant Boi de Llobregat	82.900
Sant Climent de Llobregat	4.962
Sant Cugat del Vallès	83.330
Sant Feliu de Llobregat	43.162
Sant Joan Despí	32.501
Sant Just Desvern	16.313
Sant Vicenç dels Horts	28.164
Santa Coloma de Cervelló	7.802
Santa Coloma de Gramenet	120.818
Tiana	8.194
Torrelles de Llobregat	5.569
Viladecans	64.761
Total AMB	**3.228.667**

Font: Antón-Alonso et al., 2016

Taula 46. Decils de vulnerabilitat i població estimada dels barris objecte d'intervenció del PIBMR

Municipi	Àmbit estadístic metropolità	Decil IVU	Població estimada (2016)	
Badalona	Artigas, Congrés, El Remei, Sant Roc	10	22.837	159.015
Badalona	La Pau, Lloreda, Sistrells	10	13.893	
Badalona	La Salut	10	19.823	
Badalona	Les Guixeres, Pomar	10	4.817	
Cornellà de Llobregat	Sant Ildefons	10	25.925	
l'Hospitalet de Llobregat	Les Planes	10	15.837	
Montcada i Reixac	La Ribera	10	2.235	
Prat de Llobregat, el	La Granja	10	881	
Ripollet	Can Mas	10	6.097	
Sant Boi de Llobregat	Camps Blancs	10	4.962	
Santa Coloma de Gramenet	Santa Rosa	10	14.902	
Santa Coloma de Gramenet	El Raval, Safaretjos	10	9.458	
Santa Coloma de Gramenet	Fondo	10	17.348	
Prat de Llobregat, el	Sant Cosme	9	7.108	24.607
Sant Feliu de Llobregat	Can Calders, La Salut, Collserola	9	10.974	
Sant Joan Despí	Les Planes	9	6.525	
Sant Adrià de Besòs	Sant Joan Baptista	8	8.724	18.734
Can Ros (el Trèvol, el Serral)	Sant Vicenç dels Horts	8	5.665	
Sant Vicenç dels Horts	Sant Josep	8	4.345	
Barberà del Vallès	Barri Antic	7	5.780	43.100
Gavà	Ausiàs Marc	7	3.823	
Gavà	Can Tintorer, Can Tries	7	5.408	
Gavà	La Rambla - Barceloneta, La Rambla - Centre	7	5.556	
Sant Adrià de Besòs	La Mina	7	9.285	
Sant Adrià de Besòs	Sant Adrià Nord	7	10.288	
Sant Vicenç dels Horts	La Guàrdia	7	2.960	
Gavà	Ca n'Espinós, Les Colomeres	6	3.641	3.641
		Total	249.097	249.097

Font: elaborat a partir de AMB (2022c), Antón-Alonso et al. (2016)

Taula 47. Barris de l'àrea metropolitana de Barcelona, decils de l'Index de Vulnerabilitat Urbana Vulnerabilitat Social i Vulnerabilitat Residencial i programes de barris

Àmbit estadístic metropolità	Municipi	Decil IVU	PIBMR / Pla de Barris de Barcelona	Barris i Comunitats (Diputació de Barcelona)	Llei de Barris (Generalitat de Catalunya)
Artigas, Congrés, El Remei, Sant Roc	Badalona	10	SÍ - AMB		2007
La Pau, Lloreda, Sistrells	Badalona	10	SÍ - AMB		2004
La Salut	Badalona	10	SÍ - AMB	x	2004
Les Guixeres, Pomar	Badalona	10	SÍ - AMB		
Baró de Viver	Barcelona	10	SÍ - BCN		2008
Ciutat Meridiana	Barcelona	10	SÍ - BCN		2006
La Marina del Prat Vermell	Barcelona	10	SÍ - BCN		
La Trinitat Nova	Barcelona	10	SÍ - BCN		
La Trinitat Vella	Barcelona	10	SÍ - BCN		2006
Les Roquetes	Barcelona	10	SÍ - BCN		2004
Torre Baró	Barcelona	10	SÍ - BCN		2006
Vallbona	Barcelona	10	SÍ - BCN		
Sant Ildefons	Cornellà de Llobregat	10	SÍ - AMB	X	2005
La Florida	l'Hospitalet de Llobregat	10	NO - AMB		2006
Les Planes	l'Hospitalet de Llobregat	10	SÍ - AMB	X	2006
Pubilla Cases	l'Hospitalet de Llobregat	10	NO - AMB		2006
Can Sant Joan	Montcada i Reixac	10	NO - AMB		2008
La Ribera	Montcada i Reixac	10	SÍ - AMB		2005
La Granja	Prat de Llobregat, el	10	SÍ - AMB		
Can Mas	Ripollet	10	SÍ - AMB		2007
La Verneda	Sant Adrià de Besòs	10	NO - AMB		
Camps Blancs	Sant Boi de Llobregat	10	SÍ - AMB	x	
Can Mariner, Santa Rosa	Santa Coloma de Gramenet	10	SÍ - AMB		2004
El Raval, Safaretjos	Santa Coloma de Gramenet	10	SÍ - AMB		2004
Fondo	Santa Coloma de Gramenet	10	SÍ - AMB	x	2004
Les Oliveres	Santa Coloma de Gramenet	10	NO - AMB		
Llatí	Santa Coloma de Gramenet	10	NO - AMB		
Sant Antoni de Llefià, Sant Joan de Llefià, Sant Mori de Llefià	Badalona	9	NO - AMB		2004

Àmbit estadístic metropolità	Municipi	Decil IVU	PIBMR / Pla de Barris de Barcelona	Barris i Comunitats (Diputació de Barcelona)	Llei de Barris (Generalitat de Catalunya)
Sant Crist de Can Cabanyes	Badalona	9	NO - AMB		
Can Peguera	Barcelona	9	SÍ - BCN		
El Besòs i el Maresme	Barcelona	9	SÍ - BCN		2008
El Carmel	Barcelona	9	SÍ - BCN		
El Raval	Barcelona	9	SÍ - BCN		2010
El Turó de la Peira	Barcelona	9	SÍ - BCN		
La Prosperitat	Barcelona	9	SÍ - BCN		
Verdun	Barcelona	9	SÍ - BCN		
Can Cervera, Can Vidalet	Esplugues de Llobregat	9	NO - AMB		2008
Bellvitge	l'Hospitalet de Llobregat	9	NO - AMB		
Can Serra	l'Hospitalet de Llobregat	9	NO - AMB		
Collblanc	l'Hospitalet de Llobregat	9	NO - AMB		2004
La Torrassa	l'Hospitalet de Llobregat	9	NO - AMB		2004
Sanfeliu	l'Hospitalet de Llobregat	9	NO - AMB		
Sant Cosme	Prat de Llobregat, el	9	SÍ - AMB	x	2005
Maragall	Ripollet	9	NO - AMB		
Pont Vell	Ripollet	9	NO - AMB		
El Besòs	Sant Adrià de Besòs	9	NO - AMB		
Casablanca	Sant Boi de Llobregat	9	NO - AMB		2005
Ciutat Cooperativa - Molí Nou	Sant Boi de Llobregat	9	NO - AMB		
Can Calders, La Salut, Collserola	Sant Feliu de Llobregat	9	SÍ - AMB		2006
Les Planes	Sant Joan Despí	9	SÍ - AMB		2008
Can Calvet, Serra de Marina, Singuerlín	Santa Coloma de Gramenet	9	NO - AMB		
Can Franquesa	Santa Coloma de Gramenet	9	NO - AMB		
Riu Nord, Riu Sud	Santa Coloma de Gramenet	9	NO - AMB		
Can Sellarès, El Poblat Roca	Viladecans	9	NO - AMB		
Gorg, La Mora	Badalona	8	NO - AMB		
Badia del Vallès	Badia del Vallès	8	NO - AMB		
La Romànica	Barberà del Vallès	8	NO - AMB		2007
Canyelles	Barcelona	8	NO - BCN		
El Bon Pastor	Barcelona	8	SÍ - BCN		2008

Àmbit estadístic metropolità	Municipi	Decil IVU	PIBMR / Pla de Barris de Barcelona	Barris i Comunitats (Diputació de Barcelona)	Llei de Barris (Generalitat de Catalunya)
La Teixonera	Barcelona	8	SÍ - BCN		
La Verneda i la Pau	Barcelona	8	SÍ - BCN		
Porta	Barcelona	8	NO - BCN		
Sant Genís dels Agudells	Barcelona	8	SÍ - BCN		
Gavarra	Cornellà de Llobregat	8	NO - AMB		
El Gornal	l'Hospitalet de Llobregat	8	NO - AMB		
Sant Josep	l'Hospitalet de Llobregat	8	NO - AMB		
Centre - Plaça Catalunya	Prat de Llobregat, el	8	NO - AMB		
Centre	Ripollet	8	NO - AMB		
Sant Joan Baptista	Sant Adrià de Besòs	8	SÍ - AMB		
Solana	Sant Andreu de la Barca	8	NO - AMB		
Vila Estació	Sant Andreu de la Barca	8	NO - AMB		
Vinyets - Molí Vell	Sant Boi de Llobregat	8	NO - AMB		
Falguera	Sant Feliu de Llobregat	8	NO - AMB		
El Serral, El Trèvol, Vila Vella	Sant Vicenç dels Horts	8	NO - AMB		
El Turó, Grup Llinàs, La Vinyala - El Poble Nou	Sant Vicenç dels Horts	8	NO - AMB		
Sant Josep	Sant Vicenç dels Horts	8	SÍ - AMB		
Cementiri Vell, Riera Alta	Santa Coloma de Gramenet	8	NO - AMB		
Centre	**Santa Coloma de Gramenet**	8	NO - AMB		
Guinardera	Santa Coloma de Gramenet	8	NO - AMB		
Barri Antic	**Viladecans**	8	NO - AMB		
El Ginestar, L'Eixample Centre, La Montserratina	**Viladecans**	8	NO - AMB	x	2010
Nova Lloreda	Badalona	7	NO - AMB		
Barri Antic	Barberà del Vallès	7	SÍ - AMB		
Eixample - Can Llobet	Barberà del Vallès	7	NO - AMB		
El Poble Sec	Barcelona	7	SÍ - BCN		2005
La Barceloneta	Barcelona	7	NO - BCN		2008
La Guineueta	Barcelona	7	NO - BCN		
La Marina de Port	Barcelona	7	SÍ - BCN		2010
Montbau	Barcelona	7	NO - BCN		
Sant Martí de Provençals	Barcelona	7	NO - BCN		

Àmbit estadístic metropolità	Municipi	Decil IVU	PIBMR / Pla de Barris de Barcelona	Barris i Comunitats (Diputació de Barcelona)	Llei de Barris (Generalitat de Catalunya)
Can Nicolau de Dalt, Can Santeugini, Casetes de Ca n'Oliveró, Colònia del Carme, Costablanca	Castellbisbal	7	NO - AMB		
El Pedró	Cornellà de Llobregat	7	NO - AMB		
Riera	Cornellà de Llobregat	7	NO - AMB		
Ausiàs Marc, Ca n'Horta, Can Ribes, Canyars Nord, Canyars Sud	Gavà	7	SÍ - AMB		
Bruguers, Can Pere Bori, Can Tintorer, Can Tries, Les Ferreres, Torre Luc, Zona Forestal	Gavà	7	SÍ - AMB		
Camí Ral, Can Torelló, La Post, La Rambla - Barceloneta, La Rambla - Centre, Massotes, Matabous, Sector dels Joncs, Àngela Roca - Can Serra Balet	Gavà	7	SÍ - AMB		
Santa Eulàlia	l'Hospitalet de Llobregat	7	NO - AMB		
Can Cuiàs	Montcada i Reixac	7	NO - AMB		
Font Pudenta, Montcada Centre, Reixac - Vallensana Baixa	Montcada i Reixac	7	NO - AMB		
Cases de la Seda, Centre - Jardins de la Pau	Prat de Llobregat, el	7	NO - AMB		
Centre - Verge de Montserrat	Prat de Llobregat, el	7	NO - AMB		
Can Clos	Ripollet	7	NO - AMB		
Tiana	Ripollet	7	NO - AMB		
La Mina	Sant Adrià de Besòs	7	SÍ - AMB		
Sant Adrià Nord	Sant Adrià de Besòs	7	SÍ - AMB		2007
Centre	Sant Andreu de la Barca	7	NO - AMB		
Can Costa, Font Llargarut, La Guàrdia	Sant Vicenç dels Horts	7	SÍ - AMB		2007
Ca n'Espinós, La Diagonal, La Sentiu, Les Bòbiles, Les Colomeres, Santa Teresa, Zona Forestal	Gavà	6	SÍ - AMB		2009
Can Baró	Barcelona	5	SÍ - BCN		
El Barri Gòtic	Barcelona	5	SÍ - BCN		

Font: elaborat amb les dades de l'IVU de Cruz et al. (2021) i dels projectes als barris (Ajuntament de Barcelona, 2023b; Generalitat de Catalunya, 2021; Diputació de Barcelona, 2023b).

Taula 48. Resultats de l'escenari 1: PIBMR ampliat

Àmbit estadístic metropolità	Municipi	Decil IVU	Població estimada (2016) (hab.)	Inversió total del PIBMR	Escenari 1:PIBMR ampliat			
					Despesa social		Despesa social i urbana	
					Import estimat	%PIBMR / import estimat	Import estimat	% PIBMR/ Import estimat
Artigas, Congrés, El Remei, Sant Roc, La Pau, Lloreda, Sistrells, La Salut, Les Guixeres, Pomar	Badalona	10	61.370	437.875,81 €	20.460.144,30 €	2,14%	40.810.436,30 €	1,08%
Sant Ildefons	Cornellà de Llobregat	10	25.925	819.780,92 €	8.643.135,75 €	9,48%	17.239.865,75 €	4,99%
Les Planes	l'Hospitalet de Llobregat	10	15.837	2.371.800,00 €	5.279.897,43 €	44,92%	10.531.446,63 €	29,07%
La Ribera	Montcada i Reixac	10	2.235	885.542,94 €	745.126,65 €	118,84%	1.486.252,65 €	59,58%
La Granja (10), Sant Cosme (9)	Prat de Llobregat, el	9/10	7.989	976.900,00 €	2.663.452,71 €	36,68%	5.312.605,11 €	22,53%
Can Mas	Ripollet	10	6.097	1.132.229,00 €	2.032.678,83 €	55,70%	4.054.444,03 €	38,75%
Camps Blancs	Sant Boi de Llobregat	10	4.962	617.691,36 €	1.654.281,18 €	37,34%	3.299.680,38 €	23,03%
Can Mariner, Santa Rosa, El Raval, Safaretjos, Fondo	Santa Coloma de Gramenet	10	41.708	1.116.500,00 €	13.905.030,12 €	8,03%	27.735.402,92 €	4,19%
Can Calders, La Salut, Collserola	Sant Feliu de Llobregat	9	10.974	940.000,00 €	3.658.621,86 €	25,69%	7.297.600,26 €	14,79%
Les Planes	Sant Joan Despí	9	6.525	562.400,00 €	2.175.369,75 €	25,85%	4.339.059,75 €	14,89%
Barri Antic	Barberà del Vallès	7	5.780	1.333.158,64 €	1.926.994,20 €	69,18%	3.843.642,20 €	53,10%
Ausiàs Marc, Can Tintorer, Can Tries, La Rambla - Barceloneta, La Rambla - Centre, Les Colomeres	Gavà	7	17.874	547.280,00 €	5.959.012,86 €	9,18%	11.886.031,26 €	4,83%
La Mina	Sant Adrià de Besòs	7	9.285	240.580,74 €	3.095.526,15 €	7,77%	6.174.432,15 €	4,05%
Sant Adrià Nord, Sant Joan Baptista (8)	Sant Adrià de Besòs	7/8	19.012	565.581,32 €	6.338.410,68 €	8,92%	12.642.789,88 €	4,68%
Sant Josep (8), La Guàrdia, Can Ros (el Trèvol, el Serral)	Sant Vicenç dels Horts	7/8	12.970	1.415.752,00 €	4.324.068,30 €	32,74%	8.624.920,30 €	19,64%
Ca n'Espinós	Gavà	6	554	109.482,10 €	184.698,06 €	59,28%	368.404,46 €	42,28%
		Total	**249.097**	**14.072.554,83 €**	**83.046.448,83 €**	**16,95%**	**165.647.014,03 €**	**8,50%**

Font: elaboració pròpia. Les dades dels barris provenen de Cruz et al. (2021) i Antón-Alonso et al. (2021), mentre que les del PIBMR provenen de AMB (2022c, 2022d)

Taula 49. Models de finançament aplicats a l'escenari 1 (PIBMR ampliat)

Municipis	Despesa social				Despesa social i urbana			
	Model 1	Model 2		Model 3	Model 1	Model 2		Model 3
	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%
Badalona	20.460.144,30 €	16.368.115,44 €	4.092.028,86 €	10.230.072,15 €	40.810.436,30 €	32.648.349,04 €	8.162.087,26 €	20.405.218,15 €
Barberà del Vallès	1.926.994,20 €	1.541.595,36 €	385.398,84 €	963.497,10 €	3.843.642,20 €	3.074.913,76 €	768.728,44 €	1.921.821,10 €
Cornellà de Llobregat	8.643.135,75 €	6.914.508,60 €	1.728.627,15 €	4.321.567,88 €	17.239.865,75 €	13.791.892,60 €	3.447.973,15 €	8.619.932,88 €
Gavà	6.143.710,92 €	4.914.968,74 €	1.228.742,18 €	3.071.855,46 €	12.254.435,72 €	9.803.548,58 €	2.450.887,14 €	6.127.217,86 €
l'Hospitalet de Llobregat	5.279.897,43 €	4.223.917,94 €	1.055.979,49 €	2.639.948,72 €	10.531.446,63 €	8.425.157,30 €	2.106.289,33 €	5.265.723,32 €
Montcada i Reixac	745.126,65 €	596.101,32 €	149.025,33 €	372.563,33 €	1.486.252,65 €	1.189.002,12 €	297.250,53 €	743.126,33 €
Prat de Llobregat, el	2.663.452,71 €	2.130.762,17 €	532.690,54 €	1.331.726,36 €	5.312.605,11 €	4.250.084,09 €	1.062.521,02 €	2.656.302,56 €
Ripollet	2.032.678,83 €	1.626.143,06 €	406.535,77 €	1.016.339,42 €	4.054.444,03 €	3.243.555,22 €	810.888,81 €	2.027.222,02 €
Sant Adrià de Besòs	9.433.936,83 €	7.547.149,46 €	1.886.787,37 €	4.716.968,42 €	18.817.222,03 €	15.053.777,62 €	3.763.444,41 €	9.408.611,02 €
Sant Boi de Llobregat	1.654.281,18 €	1.323.424,94 €	330.856,24 €	827.140,59 €	3.299.680,38 €	2.639.744,30 €	659.936,08 €	1.649.840,19 €
Sant Feliu de Llobregat	3.658.621,86 €	2.926.897,49 €	731.724,37 €	1.829.310,93 €	7.297.600,26 €	5.838.080,21 €	1.459.520,05 €	3.648.800,13 €
Sant Joan Despí	2.175.369,75 €	1.740.295,80 €	435.073,95 €	1.087.684,88 €	4.339.059,75 €	3.471.247,80 €	867.811,95 €	2.169.529,88 €
Sant Vicenç dels Horts	4.324.068,30 €	3.459.254,64 €	864.813,66 €	2.162.034,15 €	8.624.920,30 €	6.899.936,24 €	1.724.984,06 €	4.312.460,15 €
Santa Coloma de Gramenet	13.905.030,12 €	11.124.024,10 €	2.781.006,02 €	6.952.515,06 €	27.735.402,92 €	22.188.322,34 €	5.547.080,58 €	13.867.701,46 €
Total	**83.046.448,83 €**	**66.437.159,06 €**	**16.609.289,77 €**	**41.523.224,42 €**	**165.647.014,03 €**	**132.517.611,22 €**	**33.129.402,81 €**	**82.823.507,02 €**

Font: elaboració pròpia

Taula 50. Resultats de l'escenari 2: vulnerabilitat extrema

Municipi	Àmbit estadístic metropolità	Decil IVU	Població estimada (2016) (hab.)	Àmbit del PIBMR	Inversió del PIBMR	Import estimat (despesa social)	Import estimat (despesa social i urbana)
Badalona	Artigas, Congrés, El Remei, Sant Roc	10	22.837	Sí	162.942,01 €	7.613.627,43 €	15.186.376,63 €
	La Pau, Lloreda, Sistrells	10	13.893	Sí	99.126,57 €	4.631.787,27 €	9.238.706,07 €
	La Salut	10	19.823	Sí	141.437,12 €	6.608.789,97 €	13.182.096,77 €
	Les Guixeres, Pomar	10	4.817	Sí	34.369,30 €	1.605.939,63 €	3.203.256,83 €
Cornellà de Llobregat	Sant Ildefons	10	25.925	Sí	819.781,00 €	8.643.135,75 €	17.239.865,75 €
l'Hospitalet de Llobregat	La Florida	10	27.801	No	- €	9.268.575,39 €	18.487.386,99 €
	Les Planes	10	15.837	Sí	2.371.800,00 €	5.279.897,43 €	10.531.446,63 €
	Pubilla Cases	10	28.529	No	- €	9.511.283,31 €	18.971.499,71 €
Montcada i Reixac	Can Sant Joan	10	5.157	No	- €	1.719.292,23 €	3.429.353,43 €
	La Ribera	10	2.235	Sí	855.542,94 €	745.126,65 €	1.486.252,65 €
Prat de Llobregat, el	La Granja	10	881	Sí	107.729,24 €	293.716,59 €	585.856,19 €
Ripollet	Can Mas	10	6.097	Sí	1.132.229,00 €	2.032.678,83 €	4.054.444,03 €
Sant Adrià de Besòs	La Verneda	10	607	No	- €	202.367,73 €	403.648,93 €
Sant Boi de Llobregat	Camps Blancs	10	4.962	Sí	617.691,36 €	1.654.281,18 €	3.299.680,38 €
Santa Coloma de Gramenet	Can Mariner, Santa Rosa	10	22.728	Sí	512.290,79 €	7.577.287,92 €	15.113.892,72 €
	El Raval, Safaretjos	10	9.458	Sí	213.184,02 €	3.153.202,62 €	6.289.475,42 €
	Fondo	10	17.348	Sí	391.025,19 €	5.783.649,72 €	11.536.246,52 €
	Les Oliveres	10	2.838	No	- €	946.160,82 €	1.887.241,62 €
	Llatí	10	9.948	No	- €	3.316.563,72 €	6.615.320,52 €
		Total	**241.721**	**13**	**8.328.318,00 €**	**80.587.364,19 €**	**160.742.047,79 €**

Font: elaboració pròpia. Les dades dels barris provenen de Cruz et al. (2021) i Antón-Alonso et al. (2021), mentre que les del PIBMR provenen de AMB (2022c, 2022d)

Taula 51. Models de finançament aplicats a l'escenari 2 (vulnerabilitat extrema)

Municipis	Despesa social				Despesa social i urbana			
	Model 1	Model 2		Model 3	Model 1	Model 2		Model 3
	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%
Badalona	20.460.144,30 €	16.368.115,44 €	4.092.028,86 €	10.230.072,15 €	40.810.436,30 €	32.648.349,04 €	8.162.087,26 €	20.405.218,15 €
Cornellà de Llobregat	8.643.135,75 €	6.914.508,60 €	1.728.627,15 €	4.321.567,88 €	17.239.865,75 €	13.791.892,60 €	3.447.973,15 €	8.619.932,88 €
l'Hospitalet de Llobregat	24.059.756,13 €	19.247.804,90 €	4.811.951,23 €	12.029.878,07 €	47.990.333,33 €	38.392.266,66 €	9.598.066,67 €	23.995.166,67 €
Montcada i Reixac	2.464.418,88 €	1.971.535,10 €	492.883,78 €	1.232.209,44 €	4.915.606,08 €	3.932.484,86 €	983.121,22 €	2.457.803,04 €
Prat de Llobregat, el	293.716,59 €	234.973,27 €	58.743,32 €	146.858,30 €	585.856,19 €	468.684,95 €	117.171,24 €	292.928,10 €
Ripollet	2.032.678,83 €	1.626.143,06 €	406.535,77 €	1.016.339,42 €	4.054.444,03 €	3.243.555,22 €	810.888,81 €	2.027.222,02 €
Sant Adrià de Besòs	202.367,73 €	161.894,18 €	40.473,55 €	101.183,87 €	403.648,93 €	322.919,14 €	80.729,79 €	201.824,47 €
Sant Boi de Llobregat	1.654.281,18 €	1.323.424,94 €	330.856,24 €	827.140,59 €	3.299.680,38 €	2.639.744,30 €	659.936,08 €	1.649.840,19 €
Santa Coloma de Gramenet	**20.776.864,80 €**	**16.621.491,84 €**	**4.155.372,96 €**	**10.388.432,40 €**	**41.442.176,80 €**	**33.153.741,44 €**	**8.288.435,36 €**	**20.721.088,40 €**
Total general	**80.587.364,19 €**	**64.469.891,35 €**	**16.117.472,84 €**	**40.293.682,10 €**	**160.742.047,79 €**	**128.593.638,23 €**	**32.148.409,56 €**	**80.371.023,90 €**

Font: elaboració pròpia

Taula 52. Barris amb decil 9 incorporats a l'escenari 3, de vulnerabilitat extrema ampliada

Municipi	Àmbit estadístic metropolità	Decil IVU	Població estimada (2016) (hab.)	Àmbit del PIBMR	Inversió del PIBMR	Import estimat (despesa social)	Import estimat (despesa social i urbana)
Badalona	Sant Antoni de Llefià, Sant Joan de Llefià, Sant Mori de Llefià	9	43.831	No	- €	14.612.817,09 €	29.147.176,69 €
	Sant Crist de Can Cabanyes	9	10.440	No	- €	3.480.591,60 €	6.942.495,60 €
Esplugues de Llobregat	Can Cervera, Can Vidalet	9	14.484	No	- €	4.828.820,76 €	9.631.715,16 €
l'Hospitalet de Llobregat	Bellvitge	9	25.178	No	- €	8.394.093,42 €	16.743.118,22 €
	Can Serra	9	10.345	No	- €	3.448.919,55 €	6.879.321,55 €
	Collblanc	9	23.869	No	- €	7.957.685,91 €	15.872.646,31 €
	La Torrassa	9	25.389	No	- €	8.464.438,71 €	16.883.431,11 €
	Sanfeliu	9	6.308	No	- €	2.103.024,12 €	4.194.756,92 €
Prat de Llobregat, el	Sant Cosme	9	7.108	Sí	869.170,76 €	2.369.736,12 €	4.726.748,92 €
Ripollet	Maragall	9	4.397	No	- €	1.465.915,83 €	2.923.961,03 €
	Pont Vell	9	2.532	No	- €	844.143,48 €	1.683.754,68 €
Sant Adrià de Besòs	El Besòs	9	5.725	No	- €	1.908.657,75 €	3.807.067,75 €
Sant Boi de Llobregat	Casablanca	9	5.646	No	- €	1.882.319,94 €	3.754.533,54 €
Sant Boi de Llobregat	Ciutat Cooperativa - Molí Nou	9	9.511	No	- €	3.170.872,29 €	6.324.719,89 €
Sant Feliu de Llobregat	Can Calders, La Salut, Collserola	9	4.985	Sí	940.000,00 €	1.661.949,15 €	3.314.975,15 €
Sant Joan Despí	Les Planes	9	6.525	Sí	562.400,00 €	2.175.369,75 €	4.339.059,75 €
Santa Coloma de Gramenet	Can Calvet, Serra de Marina, Singuerlín	9	12.993	No	- €	4.331.736,27 €	8.640.215,07 €
	Can Franquesa	9	1.310	No	- €	436.740,90 €	871.136,90 €
	Riu Nord, Riu Sud	9	22.419	No	- €	7.474.270,41 €	14.908.410,81 €
Viladecans	Can Sellarès, El Poblat Roca	9	5.705	No	- €	1.901.989,95 €	3.793.767,95 €
		Total	**490.421**	**3**	**2.371.570,76 €**	**163.501.457,19 €**	**326.125.060,79 €**

Font: elaboració pròpia. Les dades dels barris provenen de Cruz et al. (2021) i Antón-Alonso et al. (2021), mentre que les del PIBMR provenen de AMB (2022c, 2022d)

Taula 53. Models de finançament aplicats a l'escenari 3 (vulnerabilitat extrema ampliada)

Municipis	Despesa social				Despesa social i urbana			
	Model 1	Model 2		Model 3	Model 1	Model 2		Model 3
	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%	AMB: 100%	AMB: 80%	Ajuntament: 20%	AMB i ajuntaments: 50%
Badalona	38.553.552,99 €	30.842.842,39 €	7.710.710,60 €	19.276.776,50 €	76.900.108,59 €	61.520.086,87 €	15.380.021,72 €	38.450.054,30 €
Cornellà de Llobregat	8.643.135,75 €	6.914.508,60 €	1.728.627,15 €	4.321.567,88 €	17.239.865,75 €	13.791.892,60 €	3.447.973,15 €	8.619.932,88 €
Esplugues de Llobregat	4.828.820,76 €	3.863.056,61 €	965.764,15 €	2.414.410,38 €	9.631.715,16 €	7.705.372,13 €	1.926.343,03 €	4.815.857,58 €
l'Hospitalet de Llobregat	54.427.917,84 €	43.542.334,27 €	10.885.583,57 €	27.213.958,92 €	108.563.607,44 €	86.850.885,95 €	21.712.721,49 €	54.281.803,72 €
Montcada i Reixac	2.464.418,88 €	1.971.535,10 €	492.883,78 €	1.232.209,44 €	4.915.606,08 €	3.932.484,86 €	983.121,22 €	2.457.803,04 €
Prat de Llobregat, el	2.663.452,71 €	2.130.762,17 €	532.690,54 €	1.331.726,36 €	5.312.605,11 €	4.250.084,09 €	1.062.521,02 €	2.656.302,56 €
Ripollet	4.342.738,14 €	3.474.190,51 €	868.547,63 €	2.171.369,07 €	8.662.159,74 €	6.929.727,79 €	1.732.431,95 €	4.331.079,87 €
Sant Adrià de Besòs	2.111.025,48 €	1.688.820,38 €	422.205,10 €	1.055.512,74 €	4.210.716,68 €	3.368.573,34 €	842.143,34 €	2.105.358,34 €
Sant Boi de Llobregat	6.707.473,41 €	5.365.978,73 €	1.341.494,68 €	3.353.736,71 €	13.378.933,81 €	10.703.147,05 €	2.675.786,76 €	6.689.466,91 €
Sant Feliu de Llobregat	1.661.949,15 €	1.329.559,32 €	332.389,83 €	830.974,58 €	3.314.975,15 €	2.651.980,12 €	662.995,03 €	1.657.487,58 €
Sant Joan Despí	2.175.369,75 €	1.740.295,80 €	435.073,95 €	1.087.684,88 €	4.339.059,75 €	3.471.247,80 €	867.811,95 €	2.169.529,88 €
Santa Coloma de Gramenet	33.019.612,38 €	26.415.689,90 €	6.603.922,48 €	16.509.806,19 €	65.861.939,58 €	52.689.551,66 €	13.172.387,92 €	32.930.969,79 €
Viladecans	1.901.989,95 €	1.521.591,96 €	380.397,99 €	950.994,98 €	3.793.767,95 €	3.035.014,36 €	758.753,59 €	1.896.883,98 €
Total general	**163.501.457,19 €**	**130.801.165,75 €**	**32.700.291,44 €**	**81.750.728,60 €**	**326.125.060,79 €**	**260.900.048,63 €**	**65.225.012,16 €**	**163.062.530,40 €**

Font: elaboració pròpia

Taula 54. Esforç pressupostari i inversor per a la despesa social i urbana per municipis per a l'escenari 1 (PIBMR ampliat)

			Model 2: 80% AMB, 20% ajuntaments					Model 3: cofinançament (50% AMB, 50% ajuntaments)				
				Pressupost		Inversió			Pressupost		Inversió	
Municipis	Pressupost 2023	Pressupost d'inversions 2023	Aportació municipal	Despesa anual (període de 4 anys)	% pressu-post total	Inversió anual (període de 4 anys)	% pressu-post d'inver-sions	Aportació municipal	Despesa anual (període de 4 anys)	% press u-post total	Inversió anual (període de 4 anys)	% pressu-post d'inver-sions
Badalona	204.784.264,58 €	5.657.418,14 €	8.162.087,26 €	2.040.521,82 €	1,00%	1.536.308,87 €	27,16%	20.405.218,15 €	5.101.304,54 €	2,49%	3.840.772,19 €	67,89%
Barberà del Vallès	55.885.778,78 €	4.014.326,76 €	768.728,44 €	192.182,11 €	0,34%	144.693,91 €	3,60%	1.921.821,10 €	480.455,28 €	0,86%	361.734,78 €	9,01%
Cornellà de Llobregat	101.188.050,00 €	6.163.561,00 €	3.447.973,15 €	861.993,29 €	0,85%	648.994,75 €	10,53%	8.619.932,88 €	2.154.983,22 €	2,13%	1.622.486,87 €	26,32%
Gavà	60.341.491,95 €	1.248.932,20 €	2.450.887,14 €	612.721,79 €	1,02%	461.318,23 €	36,94%	6.127.217,86 €	1.531.804,47 €	2,54%	1.153.295,58 €	92,34%
l'Hospitalet de Llobregat	258.485.000,00 €	8.363.597,47 €	2.106.289,33 €	526.572,33 €	0,20%	396.456,31 €	4,74%	5.265.723,32 €	1.316.430,83 €	0,51%	991.140,77 €	11,85%
Montcada i Reixac	49.632.348,74 €	1.610.026,59 €	297.250,53 €	74.312,63 €	0,15%	55.949,98 €	3,48%	743.126,33 €	185.781,58 €	0,37%	139.874,95 €	8,69%
Prat de Llobregat, el	113.644.417,00 €	5.894.754,00 €	1.062.521,02 €	265.630,26 €	0,23%	199.993,02 €	3,39%	2.656.302,56 €	664.075,64 €	0,58%	499.982,55 €	8,48%
Ripollet	56.458.045,67 €	3.780.986,81 €	810.888,81 €	202.722,20 €	0,36%	152.629,55 €	4,04%	2.027.222,02 €	506.805,50 €	0,90%	381.573,86 €	10,09%
Sant Adrià de Besòs	40.177.481,83 €	2.480.756,86 €	3.763.444,41 €	940.861,10 €	2,34%	708.374,32 €	28,55%	9.408.611,02 €	2.352.152,75 €	5,85%	1.770.935,81 €	71,39%
Sant Boi de Llobregat	103.904.156,00 €	15.107.428,00 €	659.936,08 €	164.984,02 €	0,16%	124.216,47 €	0,82%	1.649.840,19 €	412.460,05 €	0,40%	310.541,17 €	2,06%
Sant Feliu de Llobregat	49.962.770,00 €	5.101.900,00 €	1.459.520,05 €	364.880,01 €	0,73%	274.718,16 €	5,38%	3.648.800,13 €	912.200,03 €	1,83%	686.795,40 €	13,46%
Sant Joan Despí	56.651.440,00 €	8.355.274,00 €	867.811,95 €	216.952,99 €	0,38%	163.343,90 €	1,95%	2.169.529,88 €	542.382,47 €	0,96%	408.359,76 €	4,89%
Sant Vicenç dels Horts	32.018.012,00 €	4.492.918,76 €	1.724.984,06 €	431.246,02 €	1,35%	324.685,12 €	7,23%	4.312.460,15 €	1.078.115,04 €	3,37%	811.712,81 €	18,07%
Santa Coloma de Gramenet	129.376.081,58 €	2.088.875,75 €	5.547.080,58 €	1.386.770,15 €	1,07%	1.044.099,24 €	49,98%	13.867.701,46 €	3.466.925,37 €	2,68%	2.610.248,11 €	124,96%

Font: elaboració pròpia

Taula 55. Esforç pressupostari i inversor per a la despesa social i urbana per municipis per a l'escenari 2 (vulnerabilitat extremat)

			Model 2: 80% AMB, 20% ajuntaments					Model 3: cofinançament (50% AMB, 50% ajuntaments)				
				Pressupost		Inversió			Pressupost		Inversió	
Municipis	**Pressupost 2023**	**Pressupost d'inversions 2023**	**Aportació municipal**	**Despesa anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post total**	**Inversió anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post d'inver-sions**	**Aportació municipal**	**Despesa anual (període de 4 anys)**	**% press u-post total**	**Inversió anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post d'inver-sions**
Badalona	204.784.264,58 €	5.657.418,14 €	8.162.087,26 €	2.040.521,82 €	1,00%	1.536.308,87 €	27,16%	20.405.218,15 €	5.101.304,54 €	2,49%	3.840.772,19 €	67,89%
Cornellà de Llobregat	101.188.050,00 €	6.163.561,00 €	3.447.973,15 €	861.993,29 €	0,85%	648.994,75 €	10,53%	8.619.932,88 €	2.154.983,22 €	2,13%	1.622.486,87 €	26,32%
l'Hospitalet de Llobregat	258.485.000,00 €	8.363.597,47 €	9.598.066,67 €	2.399.516,67 €	0,93%	1.806.596,10 €	21,60%	23.995.166,67 €	5.998.791,67 €	2,32%	4.516.490,25 €	54,00%
Montcada i Reixac	49.632.348,74 €	1.610.026,59 €	983.121,22 €	245.780,30 €	0,50%	185.047,99 €	11,49%	2.457.803,04 €	614.450,76 €	1,24%	462.619,98 €	28,73%
Prat de Llobregat, el	113.644.417,00 €	5.894.754,00 €	117.171,24 €	29.292,81 €	0,03%	22.054,56 €	0,37%	292.928,10 €	73.232,02 €	0,06%	55.136,39 €	0,94%
Ripollet	56.458.045,67 €	3.780.986,81 €	810.888,81 €	202.722,20 €	0,36%	152.629,55 €	4,04%	2.027.222,02 €	506.805,50 €	0,90%	381.573,86 €	10,09%
Sant Adrià de Besòs	40.177.481,83 €	2.480.756,86 €	80.729,79 €	20.182,45 €	0,05%	15.195,36 €	0,61%	201.824,47 €	50.456,12 €	0,13%	37.988,41 €	1,53%
Sant Boi de Llobregat	103.904.156,00 €	15.107.428,00 €	659.936,08 €	164.984,02 €	0,16%	124.216,47 €	0,82%	1.649.840,19 €	412.460,05 €	0,40%	310.541,17 €	2,06%
Santa Coloma de Gramenet	129.376.081,58 €	2.088.875,75 €	8.288.435,36 €	2.072.108,84 €	1,60%	1.560.090,75 €	74,69%	20.721.088,40 €	5.180.272,10 €	4,00%	3.900.226,86 €	186,71%

Font: elaboració pròpia

Taula 56. Esforç pressupostari i inversor per a la despesa social i urbana de l'escenari 3 (vulnerabilitat extrema ampliada)

			Model 2: 80% AMB, 20% ajuntaments					Model 3: cofinançament (50% AMB, 50% ajuntaments)				
				Pressupost		Inversió			Pressupost		Inversió	
Municipis	**Pressupost 2023**	**Pressupost d'inversions 2023**	**Aportació municipal**	**Despesa anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post total**	**Inversió anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post d'inver-sions**	**Aportació municipal**	**Despesa anual (període de 4 anys)**	**% press u-post total**	**Inversió anual (període de 4 anys)**	**% pressu-post d'inver-sions**
Badalona	204.784.264,58 €	5.657.418,14 €	15.380.021,72 €	3.845.005,43 €	1,88%	2.894.904,59 €	51,17%	38.450.054,30 €	9.612.513,57 €	4,69%	7.237.261,47 €	127,93%
Cornellà de Llobregat	101.188.050,00 €	6.163.561,00 €	3.447.973,15 €	861.993,29 €	0,85%	648.994,75 €	10,53%	8.619.932,88 €	2.154.983,22 €	2,13%	1.622.486,87 €	26,32%
Esplugues de Llobregat	51.454.560,10 €	2.357.684,00 €	1.926.343,03 €	481.585,76 €	0,94%	362.585,92 €	15,38%	4.815.857,58 €	1.203.964,40 €	2,34%	906.464,79 €	38,45%
l'Hospitalet de Llobregat	258.485.000,00 €	8.363.597,47 €	21.712.721,49 €	5.428.180,37 €	2,10%	4.086.877,00 €	48,87%	54.281.803,72 €	13.570.450,93 €	5,25%	10.217.192,51 €	122,16%
Montcada i Reixac	49.632.348,74 €	1.610.026,59 €	983.121,22 €	245.780,30 €	0,50%	185.047,99 €	11,49%	2.457.803,04 €	614.450,76 €	1,24%	462.619,98 €	28,73%
Prat de Llobregat, el	113.644.417,00 €	5.894.754,00 €	1.062.521,02 €	265.630,26 €	0,23%	199.993,02 €	3,39%	2.656.302,56 €	664.075,64 €	0,58%	499.982,55 €	8,48%
Ripollet	56.458.045,67 €	3.780.986,81 €	1.732.431,95 €	433.107,99 €	0,77%	326.087,00 €	8,62%	4.331.079,87 €	1.082.769,97 €	1,92%	815.217,51 €	21,56%
Sant Adrià de Besòs	40.177.481,83 €	2.480.756,86 €	842.143,34 €	210.535,83 €	0,52%	158.512,43 €	6,39%	2.105.358,34 €	526.339,59 €	1,31%	396.281,07 €	15,97%
Sant Boi de Llobregat	103.904.156,00 €	15.107.428,00 €	2.675.786,76 €	668.946,69 €	0,64%	503.649,96 €	3,33%	6.689.466,91 €	1.672.366,73 €	1,61%	1.259.124,91 €	8,33%
Sant Feliu de Llobregat	49.962.770,00 €	5.101.900,00 €	662.995,03 €	165.748,76 €	0,33%	124.792,24 €	2,45%	1.657.487,58 €	414.371,89 €	0,83%	311.980,60 €	6,11%
Sant Joan Despí	56.651.440,00 €	8.355.274,00 €	867.811,95 €	216.952,99 €	0,38%	163.343,90 €	1,95%	2.169.529,88 €	542.382,47 €	0,96%	408.359,76 €	4,89%
Santa Coloma de Gramenet	129.376.081,58 €	2.088.875,75 €	13.172.387,92 €	3.293.096,98 €	2,55%	2.479.372,72 €	118,69%	32.930.969,79 €	8.232.742,45 €	6,36%	6.198.431,79 €	296,74%
Viladecans	74.885.800,00 €	3.686.844,00 €	758.753,59 €	189.688,40 €	0,25%	142.816,39 €	3,87%	1.896.883,98 €	474.220,99 €	0,63%	357.040,99 €	9,68%

Font: elaboració pròpia